

En statsråds fall

En casestudie av mediestormen rundt Åslaug Haga i juni 2008

Målfrid Bye Haugen

Masteroppgave ved Institutt for statsvitenskap

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2009

Forord

Min motivasjon for å skrive denne oppgaven springer ut fra en sterk interesse for media og en bakgrunn som journalist. Dette har gjort det givende å jobbe med temaet pressens rolle i politiske skandaler. Samtidig har arbeidet med oppgaven vært en lang og krevende prosess. Nå som oppgaven er vel i havn, er det mange som må takkes.

Først vil jeg takke min veileder, Trond Nordby (veileder høst 2008 og vår 2009), for å ha lest og kommentert utallige utkast og kommet med nyttige innspill. Derest vil jeg rette en stor takk til stipendiat Øivind Bratberg, som har lest igjennom utkast, kommet med mange gode råd og hjulpet meg på rett vei med oppgaven.

Takk til Sigurd Allern, som tipset meg om Audun Fladmoe's oppgave, og takk til Audun Fladmoe for å sende meg oppgaven sin. Den har gitt meg mye inspirasjon.

Så vil jeg takke Dag Eriksen og nettstedet Buyandread.com for å ha gitt meg tilgang til elektronisk materiale, og avisene VG, Dagbladet, Dagsavisen, Nationen og Aftenposten for tillatelse til å bruke det. Takk til Dagens Næringsliv for bruken av deres arkiv. I tillegg vil jeg takke alle informantene for at de stilte opp til intervjuer.

Anne Synnøve Krogstad fortjener en stor takk for å ha lest igjennom utkast til oppgaven og gitt meg verdifulle kommentarer. Jeg vil også takke mine venner på lesesal 901 og øvrige medstudenter for mange gode samtaler, lunsjer og middager.

Sist, men ikke minst, vil jeg takke mamma og pappa som har stilt opp for meg og støttet meg i alle år.

Eventuelle feil og unøyaktigheter i oppgaven er jeg selv ansvarlig for.

Oslo, 18. mai 2009

Målfrid Bye Haugen

Innhold

FORORD	III
PROLOG	IX
1. INNLEDNING	1
1.1 TEMA OG PROBLEMSTILLING.....	1
1.2 BEGREPSAVKLARING OG AVGRENSNING	3
1.3 TIDLIGERE FORSKNING.....	4
1.4 DATA OG METODE.....	5
1.4.1 Utvalget av aviser.....	6
1.4.2 Metode.....	7
1.5 OPPGAVENS OPPBYGNING	7
2. TEORI.....	9
2.1 KJENNETEGN PÅ SKANDALER.....	9
2.2 POLITISKE SKANDALER	11
2.3 SAMSVAR MELLOM ”LIV OG LÆRE”	11
2.4 SKANDALENE ER PROSESSER MED FIRE FASER	13
2.5 MEDIEJAGET SKAPER FLOKKTENDENSER	15
2.6 BAKGRUNNEN FOR MEDIEJAGET OG FLOKKMENTALITETEN.....	18
2.6.1 Nyhetskriteriene.....	18
2.6.2 Tolkingsrammer.....	20
2.7 UTVIKLINGEN INNEN NYHETSMEDIENE	21
2.7.1 Fra partipresse til uavhengighet	21
2.7.2 Pressens samfunnsrolle	22
2.7.3 Framveksten av populærjournalistikken.....	23
2.7.4 Økonomiske – og kommersielle interesser.....	24
2.7.5 Mediene som institusjoner.....	24
2.8 OPPSUMMERING	25
3. METODE	27

3.1 CASESTUDIE AV HAGA-SAKEN	27
3.2 INNHOLDSANALYSE	28
3.3 KRITERIER FOR KODING AV AVISMATERIALET	29
3.3.1 Definisjon av sjangere	29
3.3.2 Vinklinger	30
3.4 INTERVJUER	31
3.4.1 Kulturintervjuer	32
3.4.2 Intervjuguide og spørsmål	33
3.5 RELIABILITET	34
3.6 VALIDITET.....	35
4. ANALYSE	37
4.1 SAMMENDRAG AV HAGA-SAKEN.....	37
4.2 OMFANGET AV HAGA-SAKEN	38
4.2.1 Vinklinger	39
4.3 INNHOLDSANALYSE: HAGA-SAKEN DAG FOR DAG I SEKS AVISER.....	41
Dag 4: Fredag 13. juni	44
4.4 OPPSUMMERING AV FUNN I INNHOLDSANALYSEN.....	52
4.4.1 Hvilke aviser er nyhetsledende?	53
4.4.2 Flokktendenser og mediehierarki	53
4.5 INTERVJUER	55
4.6 AVISENES DEKNING AV HAGA-SAKEN	55
4.6.1 De nyhetsledende avisene – VG og Dagbladet.....	56
4.6.2 Aviser med "beskjeden" dekning.....	57
4.7 EN DRAMATISK AVGANG	59
4.8 HVORFOR MÅTTE HAGA GÅ?.....	60
4.9 MEDVIRKENDE FAKTORER TIL HAGAS AVGANG	60
4.9.1 Faktor 1 og 2: Kritiske saker og Hagas håndtering av sakene	60
4.9.2 Faktor 3: Brudd på liv og lære	63
4.9.3 Faktor 4: Mediepresset.....	64

4.9.4 Faktor 5: Hagas mediehåndtering	65
4.10 OPPSUMMERING: FAKTORER SOM KAN FORKLARE HAGAS AVGANG	66
4.11 PRESSENS ROLLE I HAGA-SAKEN.....	67
4.11.1 Overdimensjonert?	68
4.11.2 Mediejaget.....	69
4.11.3 Kjønnssdiskriminering?	71
4.11.4 Hva må politikere tåle?	71
4.12 OPPSUMMERING AV PRESSENS ROLLE I HAGA-SAKEN	73
4.13 OPPSUMMERING AV INTERVJUANALYSEN	74
5. DRØFTING AV ANALYSEFUNN	75
5.1 HAGA-SAKEN – EN SKANDALE MED FLERE FASER	75
5.2 MEDVIRKENDE FAKTORER TIL HAGAS AVGANG.....	76
5.2.1 Faktor 1: Kritikkverdige saker	76
5.2.2 Faktor 2: Hagas håndtering av Haga-saken.....	78
5.2.3 Faktor 3: Brudd på liv og lære.....	79
5.2.4 Faktor 4: Mediepresset.....	79
5.2.5 Faktor 5: Hagas mediehåndtering	80
5.3 PRESSENS ROLLE I HAGA-SAKEN.....	81
5.3.1 Flokktendenser og mediehierarki i Haga-saken.....	82
5.3.2 Nyhetsledende v. "tilbakeholdne" aviser	84
5.3.3 Haga-saken v. Fladmoes konklusjoner.....	86
5.4 OPPSUMMERING	87
6. AVSLUTNING.....	89
6.1 FAKTORER SOM MEDVIRKET TIL UTFALLET AV HAGA-SAKEN	90
6.2 PRESSENS ROLLE I HAGA-SAKEN.....	91
6.2.1 Flokktendenser og mediehierarki	91
6.3 AVSLUTTENDE BETRAKTNINGER.....	92
REFERANSER	95
LISTE OVER KILDER.....	100

VEDLEGG.....	104
1. <i>Oversikt over informanter.....</i>	<i>104</i>
2. <i>Intervjuguide.....</i>	<i>104</i>
3. <i>Kodingsskjema.....</i>	<i>106</i>
4. <i>Oversikt over forsideomfang, sjangere og vinklinger i alle avisene</i>	<i>106</i>

Liste over tabeller

Tabell 1.1: Avisene i hierarkisk rekkefølge (rangert etter opplagstall). Absolutte tall.	6
Tabell 4.1: Forsideomfanget. Absolutte tall.	38
Tabell 4.2: Omfanget av Haga-saken fordelt etter sjangere.	39
Tabell 4.3 Vinklinger av ledere, kommentarer og reportasjer om Haga-saken.....	40

Prolog

19. juni 2008 ble Åslaug Haga den sjuende statsråden til å forlate statsminister Jens Stoltenbergs rødgrønne regjering, som ble dannet i 2005. Haga var kommunal- og regionalminister fra oktober 2005, og olje- og energiminister fra september 2007 og fram til avgangen i 2008. Samtidig som hun gikk av som statsråd, gikk hun av som leder for Senterpartiet etter å ha vært partileder siden 2003 (Kjekstad 2008b; Lundgaard og Engh 2008; VG 2008d).¹

Haga ble av mange sett på som en mektig og dyktig statsråd. Hun var en av hovedarkitektene bak det rødgrønne samarbeidet, sammen med Kristin Halvorsen (SV) og Jens Stoltenberg (Ap). De tre partilederne satt i regjeringens underutvalg – ”det indre kabinettet” – og tok de vanskelige avgjørelsene (Strand 2008c).

Ved regjeringsdannelsen framsto Haga som både offensiv og positiv i media. Hun fikk mye skryt, ikke minst for å ha ledet Senterpartiet inn i en historisk ny regjeringskonstellasjon med SV og Arbeiderpartiet (Aglen 2007: 89-90).

I juni 2008 valgte hun imidlertid å trekke seg som statsråd. Kort tid før avgangen ble hun sykmeldt for høyt blodtrykk, og hun begrunnet avgangen med hensynet til egen helse. Dette var den offisielle årsaken til avgangen. Før avgangen var et faktum hadde hun imidlertid vært i medienes kritiske søkelys grunnet flere saker, som resulterte i et voldsomt mediepress (ibid).

OL-saken

I januar 2007 går daværende kommunalminister Åslaug Haga ut med offentlig støtte til Tromsøs søknad om OL i 2018. Det skjer før Idrettsforbundet har behandlet OL-søknadene fra Tromsø, Trondheim og Lillehammer/Oslo (Andreassen 2007, 4. avsnitt; Lode m.fl. 2008). Først sier Haga at hun har informert regjeringen om

¹ Haga var nestleder i Senterpartiet fra 1999-2003. Hun var kulturminister fra 1999-2000.

utspillet på forhånd. Senere tilbakeviser hun dette i et intervju med NRK Brennpunkt (Bergsaker m.fl. 2008a; Strand 2009 [intervju]).²

Arnstad-saken

I november 2007 går Eli Arnstad av som direktør i Enova³ etter anklager om mobbing. Tre uker senere blir hun hyret som konsulent for Olje- og energidepartementet (OED) (Skard 2008a).

I april 2008 avslører Dagens Næringsliv (DN) at kontrakten mellom Arnstad og OED bryter med ”reglene for offentlige anskaffelser”. Anbudsreglene i forbindelse med engasjementet skal ikke ha blitt fulgt. Ifølge DN får Arnstad en halv million kroner i året fra OED for å jobbe én dag i uka (ibid).

Åslaug Hagas og Eli Arnstads versjon går først ut på at det var embetsverket i departementet som ønsket å inngå konsulentavtalen med Arnstad. Haga og politisk ledelse ble kun informert om dette. Ved nærmere undersøkelser kommer det imidlertid fram at Haga selv tok initiativet til å hyre Arnstad. Hun innrømmer at det var hennes idé i et brev til Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité (Skard 2008b).⁴

I virkeligheten går det en linje fra OL- og Arnstad-saken til Haga-saken, men i oppgaven ses sakene separat og søkelyset rettes mot brygga og stabburet i Haga-saken (begrunnelse kommer senere).

Haga-saken – brygga og stabburet

10. juni 2008 kommer Åslaug Haga nok en gang ut i hardt vær. Denne gangen er det VG som kan avsløre at Haga og ektemannen i ti år har hatt en ulovlig oppsatt brygge ved hytta i Nordfjord (Hegvik og Nielsen 2008). Men det stopper ikke der.

Dagen etter kommer Dagbladet med avsløringer rundt Hagas stabbur hjemme på gården i Ås. Stabburet har blitt utleid som bolig, selv om det ikke tilfredsstiller

² Heretter vil denne saken bli referert til som OL-saken.

³ Statsforetak som eies av Olje- og energidepartementet. Jobber for å fremme ”en miljøvennlig omlegging av energibruk og energiproduksjon i Norge” (Enova 2009).

⁴ Denne saken vil heretter bli referert til som Arnstad-saken.

kravene for dette. Ås kommune avsto en søknad om utleie i 2005, men stabburet ble utleid allikevel. Haga mener kommunen godkjente utleien ”ved *ikke* å svare på en e-post” (Bergsaker m.fl. 2008a). I tillegg skal stabburet være ulovlig oppført, og det skal ha blitt brukt som hjemmekontor, uten å være ”100 prosent godkjent for denne bruken” (ibid). Stabburet blir fremdeles leid ut (Bergsaker m.fl. 2008b).

I dagene som følger kommer det flere avsløringer rundt Hagas brygge og stabbur. Haga blir spurt om når stabburet først ble utleid, og må gå tilbake på tidspunktet flere ganger. Til slutt blir det klart at stabburet har vært utleid helt siden 1998 (Ertesvåg m.fl. 2008b). Haga blir også spurt om hun har betalt skatt av leieinntektene fra stabburet. Når Haga velger å trekke seg som statsråd og partileder 19. juni 2008, kan hun fortsatt ikke garantere at det er betalt skatt av leieinntektene fra stabburet (Lode m.fl. 2008).⁵

I motsetning til OL- og Arnstad-saken, som angikk Hagas embetsførsel, er de påståtte ”tabbene” med brygga og stabburet begått i privat sammenheng.

Mens Haga-saken pågår retter Haga sterke anklager mot pressen, som hun mener angriper hennes integritet og invaderer hennes familie (Aalborg 2008a). Hun vurderer å trekke seg, men velger å bli sittende fordi hun ”ikke kan forstå” at hun har gjort noe som hun ”ikke kan stå oppreist på i det offentlige rom” (ibid).

Til slutt har ikke Haga noe valg – helsetilstanden gjør at hun ikke kan fortsette. Hun velger derfor å trekke seg både som statsråd og partileder. Ved avgangen oppgir Haga sykdommen som begrunnelse for avgangen. Samtidig er det klart at alle sakene hun har vært involvert i har generert et mediepress, og Haga antyder i avskjedstalen at dette mediepresset gjorde at helsa ikke tålte mer (Alstadheim 2008; Nykvist 2008).

Ifølge Per Edgar Kokkvold (2008) valgte Haga selv å gå, fordi hun ikke maktet mediepresset. Han mener mediene i dette tilfellet kan kritiseres for proporsjonsforstyrrelser, men at det ikke er grunn for ”den store selvpisking”. ”Det er noe manisk over mediene når de værer ministerblod”, konstaterer Kokkvold (2008: 2).

⁵ Hagas ”tabber” i forbindelse med brygga og stabburet vil bli referert til som Haga-saken som en felles betegnelse. I analysen er det imidlertid noen ganger nødvendig å skille forhold som gjelder brygga og stabburet. Da brukes betegnelse bryggesaken og stabbursaken. Spørsmålet om det var betalt skatt av leieinntektene fra stabburet hører med til stabbursaken.

Flere kommentatorer mener Haga falt for eget grep når det gjelder håndteringen av egne saker. Dette var med på å skape og forsterke medietrykket. Alt i alt ble hennes politiske posisjon og troverdighet svekket (Mathisen 2008; Simonsen 2008c).

Denne oppgaven vil se nærmere på hvordan prosessen forløp fram mot Hagas avgang.

1. Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Internasjonalt er politiske skandaler et velkjent og voksende fenomen. ”Skandalenes mor” – Watergateskandalen i 1972 – utløste en av de største konstitusjonelle krisene i amerikansk historie. President Richard Nixon ble tvunget til å gå av to år senere (Midtbø 2007: 13-14; Østlyngen og Øvrebø 2000: 322). Skandalen ga journalister verden over inspirasjon til å undersøke politiske og økonomiske maktsentra (Østlyngen og Øvrebø 2000: 51).

Fra 2. verdenskrig og fram til 1980-tallet var det bare to andre betydelige politiske skandaler i Norge: Kings Bay-saken i 1963 og *lekkasjesaken* fra 1971.⁶ Fra slutten av 1980-tallet har antallet skandaler derimot vært økende. Flere statsråder har blitt rammet, blant dem Terje Rød-Larsen, Tore Tønne, Victor D. Norman og Thorbjørn Jagland. Skandalene fikk store konsekvenser for deres politiske virke. I et tilfelle endte det fatalt – Tore Tønne tok livet sitt (Midtbø 2007: 14-15).

I 2008 var det Åslaug Hagas tur til å bli rammet av en politisk skandale. Begrepet skandale betegner noe som vekker forargelse eller pinlig oppsikt (Bokmålsordboka 2009). Det innebærer brudd på verdier, normer eller moralkoder (Thompson 2000: 13).⁷

I politiske skandaler er det mediene som jager, mens politikerne blir jaget (Midtbø 2007: 12). Omfanget og mediejaget blir spesielt tydelig når mediene ”jakter” på et felles offer samtidig, fordi de jobber med samme sak. Dersom pressen lukter ”statsrådsblod”, fordi det ligger i luften at en statsråd kanskje må gå på grunn av en politisk skandale, kommer gjerne nyhetsmediene løpende i flokk for å dekke begivenheten. Sigurd Allern (2001) kaller det ”flokkttendenser”, fordi journalistene oppfører seg som ”flokkdyr” (Allern 2001: 295, 308).

⁶ Den såkalte *lekkasjesaken* bidro til statsminister Per Bortens fall, og regnes som den første store medialiserte skandalen i norsk politikk (Midtbø 2000: 14).

⁷ En fylldigere definisjon og beskrivelse av hva skandaler innebærer kommer i teorikapittelet.

Formålet med denne oppgaven er å se nærmere på samspillet mellom media og politikk. Jeg ønsker å studere drivkreftene bak en toppolitikers fall, med vekt på pressens rolle i politiske skandaler. Det vil jeg gjøre ved å analysere mediedekningen av en politisk skandale, som endte med at en statsråd gikk av, nemlig Haga-saken. Denne saken er valgt som case fordi den er velegnet til å peke på faktorer som forårsaker en toppolitikers fall. Den er lite analysert fra før og går over et kort tidsrom. Sett i forhold til OL- og Arnstad-saken er denne saken mest interessant å studere, fordi den utløste Åslaug Hagas avgang som statsråd. Det var her situasjonen tilspisset seg og tippet over i Hagas disfavør. Alt i alt ble summen av sakene utslagsgivende.

Det overordnede målet med oppgaven er å klarlegge hvilke faktorer som medvirket til Hagas avgang, og spesielt hvordan pressen eventuelt bidro til avgangen. Det kan omformuleres til følgende problemstilling:

Hvilke faktorer medvirket til utfallet av Haga-saken, og på hvilken måte bidro eventuelt pressen til Åslaug Hagas avgang som statsråd og partileder i juni 2008?

Med medvirkende faktorer siktes det til de kritikkverdige sakene Haga er involvert i, Hagas håndtering av sakene, brudd på "liv og lære", mediepress og Hagas mediehåndtering. Det er disse faktorene som vil bli vektlagt i oppgaven. Man vet ikke hvordan disse faktorene nøyaktig spilte inn, men man kan anta at de var medvirkende til avgangen. Dette kommer i tillegg til Hagas sykdom, som hun selv begrunnet avgangen med og som var den offisielle årsaken til avgangen. Sykdommen betviles ikke. Imidlertid sa Haga først at hun ville "stå han av" (Aalborg 2008a). Deretter ombestemte hun seg og gikk av som statsråd allikevel. Dette indikerer at mediepresset kan ha vært en medvirkende årsak til avgangen.

Med pressens rolle siktes det til hvordan pressen er med på å drive Haga-saken fremover gjennom sine avsløringer. Avsløringene genererer et mediepress, som kan tenkes å medvirke til Hagas avgang. Mediepresset vil arte seg som et mediejang, som innebærer flokktendenser og et mediehierarki (begrepene defineres nedenfor).

Betydningen av pressens avsløringer og - samfunnsrolle, samt mediepresset vil bli utdypet under pressens rolle.

I forhold til pressens rolle blir problemstillingen presisert i følgende underspørsmål:

1. Finnes det flokktendenser i pressens dekning av Haga-saken, og på hvilken måte bidro eventuelle flokktendenser til Hagas fall?
2. Hvilke tegn på et mediehierarki kommer til syne i dekningen av saken?

Disse to siste spørsmålene vil bli undersøkt gjennom en innholdsanalyse av avisdekningen av Haga-saken.

1.2 Begrepsavklaring og avgrensning

Haga-saken som skal analyseres foregår i perioden 10.-20.juni 2008. Den dreier seg om avsløringene i pressen knyttet til Hagas ulovlige brygge, stabbur og mulige skattesnusk. OL- og Arnstad-saken er ikke en del av selve analysen, men betydningen av disse vil bli omtalt i analysekapittelet.

Analysen er begrenset til trykt presse, det vil si kun aviser. Pressen vil generelt være synonymt med ”nyhetsmediene”, ”mediene” eller ”media”. Her regnes medier som nyhetsmedier, der nyheter er hovedingrediensen. Med nyhetsmedier siktes det først og fremst til aviser, fjernsyns- og radiokanaler med nyhetssendinger, nyhetsbyråer og nettaviser (Allern 2001: 39).

Jeg vil i analysen se nærmere på om det finnes ”flokktendenser” i det innsamlede datamaterialet. Eventuelle flokktendenser vil gjenspeiles i sakens omfang og innhold ved at mange aviser dekker saken, og for eksempel bruker de samme vinklingene og kildene (Allern 2001: 294-300). Videre vil flokktendenser⁸ kunne bidra til eskaleringen av saken, som leder til Hagas avgang. Det er for øvrig verdt å merke seg at flokktendenser er et fenomen som forekommer i alle nyhetsmedier, ikke bare i trykt presse.

⁸ Flokktendenser vil bli nærmere omtalt i teorikapittelet.

Ut fra eventuelle flokktendenser kan man se tegn på et mediehierarki. Jeg vil se på hvilket mediehierarki som kommer fram i dekningen av Haga-saken. Hvilket mediehierarki det er snakk om, vises i dekningen ved at noen medier går i front. De er ”lederdyr”, som kommer med hyppige avsløringer, nye vinklinger og stort personfokus. Andre aviser kan være ”etternølere”, som ”dilter etter” og dekker saken når den har vokst seg stor nok. Disse antakelsene er utledet fra tesen om flokktendenser (Allern 2001; Fladmoe 2008).

Nyhetskriterier og andre årsaker til flokktendenser vil bli kommentert i teoridelen, men å finne årsakene til flokktendensene anses ikke som en del av analysen eller mål for oppgaven. Årsakene til flokktendensene er godt beskrevet i Sigurd Allerns bok *Flokkdyr på Løvebakken?* (2001). Denne boka er blant litteraturen som benyttes i teorikapittelet.

1.3 Tidligere forskning

Tradisjonelt har politisk journalistikk og medienes politiske rolle blitt viet liten oppmerksomhet i statsvitenskap (Allern 2001: 15-16). Ifølge Tor Midtbø⁹ (2007) har de fleste samfunnsforskere hittil ansett det som viktigere å studere regler enn unntak i politikken. Politiske skandaler er nettopp slike unntak, som kan kaste lys over rutinepolitikken. Skandalene tiltrekker seg mye oppmerksomhet fra både medier og samfunnet for øvrig, og derfor bør også samfunnsforskere i større grad interessere seg for dette som et samfunnsvitenskapelig fenomen (Midtbø 2007: 12-13).

De siste årene har imidlertid flere studenter i statsvitenskap valgt å skrive hoved- og masteroppgaver om politiske skandaler og medienes rolle i disse skandalene. Audun Fladmoe (2008) undersøkte i sin masteroppgave hvordan politiske aktører bruker mediene som verktøy til å skandalisere sine motstandere i en maktkamp. Han konstruerte et teoretisk skille mellom skandaler, som handler om faktiske overtramp og brudd på normer, og skandalisering på den andre siden (Fladmoe 2008: 1). Skandaliseringen viser til en prosess, der avsløringer i media

⁹ Tor Midtbø er professor i sammenlignende politikk ved Universitetet i Bergen.

eskalerer prosessen. Prosessen blir dermed medialisert i nyhetsverdige saker, og skandalen øker i omfang (ibid: 3). Fladmoe's oppgave er for øvrig skrevet før Hagas avgang som statsråd i 2008.

Fladmoe hadde et generaliserende og teoriutviklende siktemål, og gjennomførte en komparativ studie med fire case i fem forskjellige aviser (ibid).¹⁰ Han konkluderer med at skandaliseringen ofte fører til flokktendenser og en ensidig nyhetsdekning, men det er variasjoner mellom avisene. Videre følger dekningen et mediehierarki, der de store avisene, særlig tabloidene, går i front. Mindre aviser "dilter etter". Han finner at for mektige, politiske aktører er det en lav "skandaliseringsterskel". Innholdet i en lekkasje eller det som utløser skandalen, trenger ikke å være så alvorlig jo mektigere den politiske aktøren er (ibid: 88-89).

Denne oppgaven vil bygge videre på Fladmoe's konklusjoner angående flokktendenser og mediehierarki i nyhetsdekningen. Oppgaven får dermed et deduktivt preg (Hellevik 2002: 35). Finner jeg de samme tendensene i forhold til flokkdyr og mediehierarki som Fladmoe gjorde? Dersom jeg får samme resultat vil de empiriske observasjonene kunne ha bredere gyldighet innenfor kategorien politiske skandaler. Implisitt kan det være mulig å trekke paralleller til lignende saker, hvor politikere har måttet gå.

1.4 Data og metode

Analysen består av en innholdsanalyse av seks avisers papirutgaver i tidsrommet 10.-20. juni 2008, da Haga-saken pågikk. Innholdsanalysen vil peke ut faktorer som medvirket til Hagas avgang, samt gi svar på om det var flokktendenser og et mediehierarki i avisdekningen. Denne analysen suppleres av intervjuer med åtte informanter: En representant fra hver avis og to personer med tilknytning til norsk presse. Hensikten med intervjuene er å få en bedre forståelse av drivkreftene bak Hagas avgang samt pressens rolle i Haga-saken.

¹⁰ Han undersøker fire eksempler på skandalisering: Daværende Ap-leder Torbjørn Jagland fram til han gikk av som statsministerkandidat (1999-2000), daværende forsvarsminister Kristin Krohn Devold (vinteren 2005), daværende LO-leder Gerd-Liv Valla (vinteren 2007) og daværende Oslo-ordfører Per Ditlev-Simonsen (sensommeren 2007). Avisene som analyseres er VG, Aftenposten, Dagens Næringsliv, Dagsavisen og Romsdals Budstikke.

1.4.1 Utvalget av aviser

Avisene som er valgt ut til analysen er VG, Dagbladet, Dagsavisen, Dagens Næringsliv (DN), Nationen og Aftenposten. Avismaterialet til analysen er hentet elektronisk fra nettstedet Buyandread.com og DNs eget arkiv.

Tabell 1.1: Avisene i hierarkisk rekkefølge (rangert etter opplagstall). Absolutte tall.

Aviser	Opplag 2008*	Endring fra 2007	Lesere 2008***	Utgivelsesdager pr. uke	Dekningsområde
VG - Verdens Gang	284 414	-25 196	1135	7	Riksdekkende
Aftenposten**	247 556	-2 623	735	7	Riksdekkende
Dagbladet	123 383	-12 228	600	7	Riksdekkende
Dagens Næringsliv	82 775	1 384	305	6	Riksdekkende
Dagsavisen	29 041	-2 362	119	6	Oslo og omegn
Nationen	15 670	-201	70	6	Riksdekkende

* Tall (offentliggjort 17.02.2009) fra MBL (Mediebedriftenes Landsforening). *Kilde:* mediebedriftene.no.

** Aftenpostens morgenutgave. Morgenutgaven kan regnes som riksdekkende. Fokus på Oslo-regionen. Aftenposten Aften er lokalavis for Oslo og omegn. *Kilde:* Wikipedia.no.

*** Tall fra Forbruker & Media-undersøkelsen, TNS Gallup. Dekning i 1000. VG, Dagbladet, DN, Aftenposten morgen: Alle utgaver.

De seks avisene er valgt på bakgrunn av et ønske om bredde i utvalget.

VG og Dagbladet er løssalgsaviser med en mer tabloid nyhetsdekning. De står i kontrast til abonnementsavisene, som kan ha andre prioriteringer og vinklinger på Haga-saken. Med tanke på tidligere funn og tesene om flokktendenser og mediehierarki er det grunn til å tro at de største avisene vil gå foran som ”lederdyr”, mens mindre aviser vil ”dilte etter”. De største avisene må dermed være med i analysen. Som vi ser av tabellen er alle avisene riksdekkende, bortsett fra Dagsavisen, som er Oslo-basert (nr. 2-avis).

Videre har avisene ulike tradisjoner og politiske grunnsyn. Dette gir avisene ulike profiler, som kan ha betydning for avisdekningen av Haga-saken. Dagsavisen, tidligere Arbeiderbladet, har for eksempel hatt nær tilknytning til Arbeiderpartiet, mens Nationen tradisjonelt har stått Senterpartiet nærme (Steinkjer 2009, fakta; Nykvist 2009 [intervju]). Dagens Næringsliv er på den annen side Norges ledende næringslivsavis (Om Dagens Næringsliv, 2009).

1.4.2 Metode

Jeg skal gjøre en kvantitativ- og kvalitativ innholdsanalyse av det innsamlede avismaterialet. Den kvantitative delen går ut på å tallfeste omfanget av Haga-saken både i hver avis og totalt sett. Den kvalitative delen går ut på å analysere innholdet i avisene for å finne ut hvilket mønster som går igjen med tanke på en ensidig nyhetsdekning. Finnes det flokktendenser? Er det tegn på et mediehierarki? Dette kan analyseres ved å finne ut hvilke aviser som er nyhetsledende og hvilke som er mer tilbakeholdne i dekningen. Jeg vil se på hvilke argumenter som går igjen, samt kilder og vinklinger på sakene for å finne ut om det er likhetstrekk blant avisene. Innholdet i avisene kan også si noe om hvilke faktorer som medvirket til Hagas avgang og tegne et bilde av pressens rolle i Haga-saken.

Informantene kan gi utfyllende svar i forhold til hvordan ”deres” avis valgte å dekke Haga-saken. I tillegg vil informantene kunne bidra med mer informasjon om faktorer som kan forklare utfallet av Haga-saken og pressens rolle i denne saken.

1.5 Oppgavens oppbygning

I det påfølgende teorikapittelet vil jeg gjennomgå hva som kjennetegner politiske skandaler og årsaker til at de vokser i omfang. Deretter vil søkelyset rettes mot mediejang og flokktendenser, samt årsakene til at dette oppstår. Til sist vil jeg se på utviklingen innenfor nyhetsmediene for å vise hvordan den politiske journalistikken har forandret seg. Teorien vil danne et rammeverk for analysen senere i oppgaven. Med andre ord vil teorien brukes til å belyse og fortolke Haga-saken som case.

Det finnes en del litteratur om skandaler, men jeg bruker hovedsakelig to bidrag skrevet av henholdsvis John B. Thompson og Tor Midtbø. Sosiologen Thompson gir en omfattende og god beskrivelse av fenomenet politiske medialiserte skandaler i boka *Political Scandal. Power and Visibility in the Media Age* (2000). Jeg har derfor valgt å legge hovedvekten på hans teori. I tillegg vil jeg benytte meg av boka til Midtbø (2007) for å få et godt perspektiv på skandaler i norsk politikk.

I kapittel tre, metodekapittelet, vil jeg gjennomgå metodiske valg som ligger til grunn for analysen og oppgaven som helhet. Jeg vil gjøre nærmere rede for valg av

case, bruk av teori, innholdsanalyse, koding av datamaterialet og hensikten med intervjuene. Til sist vil jeg diskutere reliabilitet og validitet.

Kapittel 4 er analysekapittelet, hvor de empiriske funnene fra innholdsanalysen og intervjuene vil bli gjennomgått. Intervjuene vil supplere innholdsanalysen i forhold til hva avisdekningen viser, hvilke faktorer som medvirket til Hagas avgang og hvilken rolle pressen hadde i Haga-saken.

I kapittel 5 vil de empiriske funnene fra analysen bli drøftet i forhold til problemstilling, teori og tidligere forskning (Fladmoe's konklusjoner).

I kapittel seks vil jeg komme med noen avsluttende betraktninger og oppsummere oppgaven i sin helhet.

2. Teori

Her vil jeg gjøre nøyere rede for hva som kjennetegner skandaler, og mer spesifikt politiske skandaler. Deretter vil jeg rette søkelyset mot mediens rolle i utviklingen av skandaler, og gi en bakgrunn for mediejaget og flokktendensene, som gjerne oppstår i kjølvannet av skandaler. Til slutt vil jeg skissere den historiske utviklingen innen nyhetsmediene. Det gir et bilde av hvordan den politiske journalistikken har endret seg fra partipressen til i dag.

2.1 Kjennetegn på skandaler

Ifølge John B. Thompson (2000: 13) hadde skandaler tidligere nær tilknytning til brudd på religiøse moralkoder, men dette er ikke så vanlig i dag. Thompson definerer moderne skandaler slik:

Scandal refers to actions or events involving certain kinds of transgressions which become known to others and are sufficiently serious to elicit a public response (ibid).

Skandaler har følgende fem kjennetegn (ibid: 13-14):

1. Skandalen må involvere et overtramp av visse verdier, normer eller moralkoder.
2. Skandalen involverer forsøk på å skjule eller hemmeligholde overtrampet for utenforstående. Overtrampet må bli kjent for andre enn de direkte involverte for at en skandale skal kunne utvikle seg.
3. Noen utenforstående må fordømme overtrampet, og disse kan føle seg støtt eller såret av handlingen eller hendelsen som utgjør overtredelsen.
4. Fordømmelsen av overtrampet må uttrykkes offentlig.
5. Avsløringen eller fordømmelsen av overtrampet kan ødelegge omdømmet til den/de som har begått overtrampet, men dette er ikke alltid tilfelle.

Det første punktet utgjør det viktigste kjennetegnet på en skandale, og er en nødvendig forutsetning for at en skandale i det hele tatt skal kunne utvikle seg. Det er

oppfatningene av et overtramp som definerer det skandaløse – ikke overtrampet i seg selv. Synet på hva som er brudd på verdier, normer og moralske koder vil variere i tid og rom, og avhenger av moralsk og kulturelt ståsted. Overtrampet må være såpass alvorlig at det framkaller offentlig fordømmelse, men det dreier seg ikke om alvorlig kriminalitet, som for eksempel folkemord (Midtbø 2007: 15; Thompson 2000: 14-15). Dagens vestlige samfunn er imidlertid meget mangfoldige, og bærer preg av sekularisering og svekkede tradisjonelle normer. Overtramp som før kunne opprøre folk, kan nå være mer til glede enn forargelse. De er sosialt akseptert (Thompson 2000: 13-20).

Involverte aktører strekker seg ofte langt for å skjule overtramp som kan føre til en skandale. De vil unngå skam og et svekket omdømme dersom overtrampet gjøres kjent. Enda alvorligere er det at en skandale kan få negative konsekvenser for deres liv og virke (Thompson 2000: 18-23). I prosessen med å avsløre overtrampet og gjøre det allment kjent spiller mediene en avgjørende rolle (ibid: 19).

For at overtramp skal utvikle seg til skandaler via media, legger James Lull og Stephen Hinerman (1997) til tre kriterier. Avsløringen må spre seg raskt til flere medier, den må inneholde en ”god historie” som er oppsiktsvekkende nok til å vekke folks nysgjerrighet, og lede til omfattende interesse og debatt i samfunnet (Lull og Hinerman 1997: 13). Dersom journalister får tak i noen som uttrykker negative reaksjoner på overtrampet offentlig, utvikler skandalen seg ytterligere. Offentlig fordømmelse har i en del tilfeller også den følgen at det framkaller en allmenn moralsk debatt (Thompson 2000: 18-21). Via mediene kan folk verden over holde seg oppdaterte om skandalen, og få med seg både avsløringer, misnøye og reaksjoner (Thompson 2000: 21). Skandalen kan holdes gående i mediene så lenge publikum fatter interesse. Usikkerheten og spenningen rundt utfallet er med på å skape spekulasjoner, samt bevare interessen rundt skandalen. Det store spørsmålet er om politikerne må gå. Mediene gir seg ikke før hele sannheten er lagt på bordet og utfallet av skandalen er avklart. En naturlig slutt kan være at en politiker må fratre sin stilling (Lull og Hinerman 1997: 14, 28-29; Midtbø 2007: 16).

2.2 Politiske skandaler

Ifølge Thompson (2000: 96-97) blir en skandale politisk når den direkte eller indirekte involverer politiske aktører, det vil si aktører som befinner seg innenfor det ”politiske felt”. Aktørene, eksempelvis politikere, har en viss innflytelse og relasjoner på dette politiske feltet, som danner konteksten for skandalen. Her foregår utøvelsen av politisk makt.

Midtbø (2007: 18) skiller på sin side mellom to typer politiske skandaler:

Politikkskandaler og politikerskandaler. I den førstnevnte kategorien, politikkskandaler, må politikere ta ansvaret for feilgrep som er begått i utøvelsen av offentlig politikk. Det kan være regelbrudd som er begått på et lavere politisk eller administrativt nivå uten at politikeren er direkte involvert. Vedkommende må likevel bære hovedansvaret på grunn av sin lederstilling eller posisjon, som for eksempel statsråd. Kings Bay-saken¹¹ i 1963 var en slik politikkskandale (ibid).

Politikerskandaler blir derimot utløst av personlige feil som kan knyttes direkte til en politiker. Overtrampet er som regel begått utenfor politikken, og oppmerksomheten rettes i større grad mot politikerne som personer. Denne typen skandaler øker i antall, noe som må ses i sammenheng med at dagens politikere lever av publisitet via media. De er blitt kjendiser. Grensedragningen mellom deres offentlige og private liv er blitt mer utydelig, og mediene interesserer seg i større grad for deres privatliv. Dersom de begår feil i privatlivet, er sjansen stor for at det vil komme i medienes søkelys (Midtbø 2007: 18-19). Haga-saken, som skal analyseres i denne oppgaven, havner i kategorien politikerskandaler fordi ”tabbene” ble begått utenfor politikken.

2.3 Samsvar mellom ”liv og lære”

I liberale demokratier er det et viktig prinsipp at alle individer skal være like for loven. Vedtatte lover, regler og prosedyrer skal følges av alle (Thompson 2000: 15).

¹¹ 5. november 1962 omkom 21 mennesker i en gruveulykke på Svalbard. Gruveulykken førte til regjeringskrise i Norge, da rapporten om ulykken ble lagt fram sommeren 1963. Arbeiderparti-regjeringen, med Einar Gerhardsen som statsminister, måtte gå av (Wikipedia.no, 2009).

Politikerne er folkevalgte og jobben deres er å vedta lover og regler. Lovene springer ut fra institusjoner de representerer, og dette gir politikerne et særskilt ansvar for å etterleve det de selv vedtar. Dersom de bryter dette, vil det påkalle ekstra oppmerksomhet. I kraft av sine stillinger står de også for visse verdier eller holdninger, som de uttrykker offentlig. På den måten er de med på å definere samfunnsnormene. Politikere forventes å leve i tråd med det de prediker og gå foran som gode eksempler. I så måte er det viktig at politikernes opptreden privat stemmer overens med deres offentlige uttrykte verdier og standpunkter. Avstand mellom "liv og lære" hos politikere vil møte kraftig kritikk (Midtbø 2007: 54; Thompson 2000: 15-16).

Ifølge Midtbø (2007: 54) "fremhever *alle* former for politiske overtramp avstanden mellom liv og lære". Innenfor politikken inngås det mange hestehandler og kompromisser, noe som gjør det meget vanskelig for politikere å etterleve det de prediker (ibid). Det er alvorlig dersom politikere privat ikke følger det de står for som offentlige personer. Synspunktene deler de også med partiet de representerer. Dobbeltmoral og forsøk på å skjule brudd på normer og regler utløser oftere politiske skandaler enn umoralen eller overtrampet i seg selv. En politiker kan for eksempel snakke varmt utad om sunne familieverdier knyttet til kjernefamilien. Men i det øyeblikk den samme politikeren blir avslørt med et utenomekteskapelig forhold, rakner imaget. Forholdet vil bli oppfattet som et brudd på en moralsk norm, samt politikerens offentlige uttrykte verdier og holdninger. Avsløringer av slikt "hykleri" eller skinnhellighet skaper grobunn for skandaler. Det påkaller dessuten oppmerksomhet fra media, og framstår som en ekstra drivkraft for gravende journalister. Dersom politikeren kommer med dementier som senere blir avslørt som løgn, eskalerer skandalen desto mer (Midtbø 2007: 46-49; Thompson 2000: 16-17). Thompson bruker betegnelsen "andregangsovertramp" om slike løgner, som kan forårsake mer skade enn det opprinnelige overtrampet, det vil si "førstegangsovertrampet" (Thompson 2000: 16-18).

I mange tilfeller vil kontroversiell oppførsel, som skattesnyteri, føre til flere skandaler enn kontroversielle uttalelser. Verbale angrep, forsnakkelser og friske utspill vil imidlertid få stor oppmerksomhet fra media (Midtbø 2007: 49-50).

Politikere som havner i skandaler, risikerer å få omdømmet sitt ødelagt. For politikere kan det få betydelige konsekvenser, fordi de bokstavelig talt lever av sitt gode navn og rykte. Et svekket eller ødelagt omdømme innebærer som regel svekket integritet og troverdighet, noe som igjen kan føre til at de må fratre sine stillinger (Thompson 2000: 22-24). På den annen side er ikke et svekket omdømme og svakere integritet nødvendigvis de verste konsekvensene av en politisk skandale.

Vedkommende som rammes av skandalen kan måtte fratre sin stilling umiddelbart eller senere, og partiet vedkommende tilhører kan falle kraftig på meningsmålingene. Noen overtramp fører dessuten til politietterforskning, rettsforfølgelse og mulig fengselsstraff ¹² (Midtbø 2007: 17-18).

2.4 Skandalene er prosesser med fire faser

Utgangspunktet for Thompson er at politiske skandaler må ses på som prosesser, som gjennomgår flere stadier. Overtramp er i seg selv bare en ”gnist”. Det er når overtrampet blir avslørt i media at skandaler eskalerer gjennom en syklus av kritikk og anklager fra flere parter, (bort)forklaringer, fordømmelse og sympati (Midtbø 2007: 55; Thompson 2000: 17, 72-77). Fladmoe (2008) kaller denne prosessen for en ”skandaliseringsprosess”. Mediedekningen, pressens avsløringer og de politiske reaksjonene er med på å avgjøre både forløpet, omfanget og utfallet av prosessen. Skandalene blir ”medialiserte” (Midtbø 2007: 55; Thompson 2000: 19).¹³

Thompson (2000: 73-77) deler disse politiske medialiserte skandalene inn i fire faser:

1. I forkant av skandalen. Et overtramp er begått, men det er ikke avslørt offentlig.

¹² Få skandaler er av et format som medfører alle de nevnte konsekvensene samtidig. Watergate-skandalen hører til unntakene (Midtbø 2007: 18).

¹³ En annen betegnelse er *medieskandaler* (Kalvatn 2006: 1).

2. Selve skandalen begynner når overtrampet avsløres i media. Skandalen utvikler seg gjennom politiske reaksjoner, anklager og nye avsløringer via mediene.
3. Skandalen når et klimaks og får en avslutning, for eksempel ved at en politiker innrømmer overtrampet og fratrer sin stilling.
4. Ettervirkninger av skandalen.

Den *første* fasen preges av rykter og sladder om at noen har begått et eller flere overtramp. Journalister, politiet og andre kan foreta undersøkelser i anledning overtramp som angivelig skal ha funnet sted. Slik finner man ut om det er noe hold i ryktene. Det kan dreie seg om ren rutinemessig innsamling av informasjon eller mer bevisste søk. Noen ganger leder dette til avsløringer om overtramp som faktisk er begått. Disse avsløringene kan utløse en skandale, men av og til gjøres overtrampet kjent for publikum uten at det blir noen skandale. Den kan starte på et senere tidspunkt, når eventuelt flere medier plukker opp saken (Thompson 2000: 73-74).

Når selve skandalen starter, er vi over i den *andre* fasen. Avsløringer av overtramp i media setter i gang en prosess. Det er her skandalene blir ”medialiserte”. For journalistene blir det viktig å få tak i politiske reaksjoner knyttet til overtrampet. Deretter er målet å få respons på denne kritikken fra involverte aktører (Thompson 2000: 74-75).

En god mediestrategi hos de skandalerammede kan ha avgjørende betydning for skandalens omfang. Han eller hun kan benekte, rettferdiggjøre eller innrømme overtrampet eller anklagene. Å innrømme og beklage overtrampet kan vekke sympati fra både publikum og mediene. Noen ganger velger de involverte heller å rette anklager mot pressen eller benekte overtrampet. Dersom mediene avslører at politikere lyver eller kommer med halvsannheter om overtrampet, altså avdekking av ”andregangsovertramp”, eskalerer skandalen ytterligere. Journalistenes håndtering av saken spiller dermed en avgjørende rolle for den videre utviklingen av skandalen. Blir en skandale oppfattet som stor og viktig nok kaster flere medier seg på dekningen (Thompson 2000: 22-24, 74-75). En omfattende mediedekning i flere nasjonale medier over lengre tid er et av de viktigste kjennetegnene på en større politisk skandale (Midtbø 2007: 56).

Størrelsen på skandalen vokser proporsjonalt med statusen til den skandalerammede politiker. Overtramp av en statsminister vil for eksempel være mer skandaløst enn om en kommunepolitiker gjør samme feilen. På samme måte regnes skandalen som mer betydelig, dersom resultatet av den er at en toppolitiker må fratre sin stilling. Det er derimot ofte liten sammenheng mellom størrelsen på overtrampet og størrelsen på skandalen (Midtbø 2007: 17-18, 44).

I den *tredje* fasen når den politiske skandalen et klimaks. Hittil har utfallet vært usikkert, men nå får skandalen en avslutning. Det kan skje ved at vedkommende som er rammet av skandalen legger alle kortene på bordet og innrømmer skyld, og deretter fratrer sin stilling. Noen ganger ender det også med straffeforfølgelse og rettssak (Thompson 2000: 75). Andre ganger får skandaler langt mindre dramatiske avslutninger. Politikerer beholder jobben, og venter simpelthen til alt roer seg ned. Folk går gradvis lei av å lese og høre om skandalen i media, som dermed trapper ned dekningen (ibid).

I skandalens *fjerde* – og siste – fase er det tid for refleksjon og analyse av ettervirkningene. Hele skandalen og dens implikasjoner blir gått nærmere etter i sømmene av journalister eller politiske kommentatorer. En del politikere skriver memoarer eller gir intervjuer om hvordan de opplevde skandalen på kroppen¹⁴ (Thompson 2000: 76).

2.5 Mediejaget skaper flokktendenser

Generelt bærer politiske skandaler preg av en klar rollefordeling: Mediene jager, mens politikerne blir jaget (Midtbø 2007: 12). Nyhetsmediene anser det som et symbol på mediemakt, dersom de bidrar til å få en statsråd felt. Maktutøvelsen er politisk, men skjer ut fra journalistiske motiver (Allern 2001: 308-309).

Mediejaget beveger seg i bølger, fra ”lunken interesse” til et ”intensest mediehyseri” (Midtbø 2007: 59). I større skandaler er mediejaget svært intensivt, preget av overdrivelser og det har en tendens til å utarte seg. Det sprer seg raskt til

¹⁴ Noen ganger opprettes det også granskningsutvalg.

flere medier, og stoffet formidles som en *føljetong*¹⁵ over lengre tid (ibid: 56-64). Jakten foregår i et høyt tempo, der journalistene slåss om å finne nye ting som kan bli til nyheter. Dette driver mediejaget fremover. Bare et medium og noen få journalister kan avsløre et overtramp, men flere medier og journalister dekker skandalen etter hvert hvis den anses som stor og viktig nok. Når de seriøse mediene ivrig følger opp mer tabloide medier er vi enda nærmere en større skandale. Aftenposten, som regnes med blant de seriøse avisene, har imidlertid tradisjonelt vært tilbakeholden i sin dekning av politiske skandaler (Midtbø 56-62). Ut fra dette kan man anta at løssalgsavisene VG og Dagbladet vil være mer i front i dekningen av skandaler, som Haga-saken. Nationen og Dagens Næringsliv vil trolig være mer tolerante. Det er også en tendens til at de som først avslører overtrampet har en mer negativ dekning i etterkant. Mediene som ”dilter etter” er mer tolerante. Dette var tilfelle i dekningen av den såkalte ”Tønne-saken”¹⁶. Dagbladet kom med den første avsløringen, og angrep deretter med flere negative oppslag. VG hadde en mer moderat og nyansert dekning av saken (Brurås m.fl. 2003: 13-26, 35-37; Midtbø 2007: 61). Rapporten som gransket mediedekningen av Tønne-saken konkluderte med at det i slike saker trengs en ”Djevelens advokat”, en person som kan være en kritisk stemme internt i redaksjonen. Det er behov for en person som kan se saker fra ”offerets” vinkel (Brurås m.fl. 2003: 83).

Tønne-saken illustrerer videre at flokktendenser i pressen kan skape et mediehierarki ved at noen medier blir nyhetsledende, mens andre blir mer tilbakeholdne i nyhetsdekningen.¹⁷

Det er viktig for journalistene å lage sine egne vinklinger når de dekker en skandale, men hovedpersonen, ”offeret”, forblir den samme. Innholdet i avisspaltene og kringkastingen får store likhetstrekk, til tross for redaksjonelle krav om egen vri på

¹⁵ Føljetonger er sammenhengende historier som publiseres i biter, omtrent som en såpeopera. De kan gå over flere måneder (Schwebs og Østbye 2007: 132, 152).

¹⁶ ”Tønne-saken” i desember 2002 besto av flere enkeltsaker. Det startet med Dagbladets oppslag om at tidligere Ap-statsråd Tore Tønne skulle ha mottatt ”1,5 mill. for seks ukers jobb” for Kjell-Inge Røkke i forbindelse med fusjonen mellom Aker Maritime og Kværner høsten 2001. Tønne-saken endte brått og tragisk da Tønne ble funnet død 21. desember 2002 (Brurås m.fl. 2003: 5; Kalvatn 2006: 9-11).

¹⁷ Som nevnt i innledningen er antakelsene om mediehierarkiet utledet fra Sigurd Allerns tese om flokktendenser og Audun Fladmoes empiriske funn og konklusjoner i sin masteroppgave.

saken. Noe av grunnen er at journalistene bruker de samme arbeidsmetodene og kildene. I forbindelse med politiske skandaler går lignende spekulasjoner og spørsmål knyttet til juridiske sider ved skandalen og dens politiske konsekvenser igjen i flere medier. I tillegg bruker journalister gjerne hverandre som kilder og samtalepartnere når de skal skrive analyser og kommentarer. Nyhetene blir på denne måten preget av en "flokkmentalitet"¹⁸. Det er liten plass til motforestillinger og alternative tolkninger. (Allern 2001: 295-300).

Flokkmentaliteten kan komme til syne på flere måter. Da Gro Harlem Brundtland var statsminister, nøt hun etter hvert godt av et velvillig innstilt pressekorps. Hun gikk fra stempelet som "kjeftesmella fra Bygdøy" til nærmest å bli dyrket av de politiske journalistene. Hele pressen spilte på hennes lag og kom med få kritiske spørsmål. I ettertid har pressen blitt omtalt som "Groupies for Gro" og et "lojalt hoff" (Allern 2001: 294).

Arbeiderpartiets Thorbjørn Jagland opplevde derimot en langt mer kritisk behandling av pressen. Han trakk seg til slutt som Aps statsministerkandidat og parlamentariske leder i 2000, etter mange medieoppslag om intern misnøye i partiet og krav om lederskifte (Allern 2001: 174-218). Omtalen bar betydelig preg av at fokuset rettet seg mot Jagland som politiker og person (Moen 2001: 113). Etter at Jagland gikk av, kom debatten om pressens ansvar og rolle i saken (Allern 2001: 174-218). Slike debatter og refleksjoner rundt mediedekningen, medienes rolle og deres etiske ansvar, kommer ofte i etterkant av politiske skandaler (Midtbø 2007: 57).

Andre navn på mediejaget og flokkmentaliteten blant journalister er "drevjakt" og "blodtåke" (Raaum, 1999). Erik Solheim (SV), nåværende miljø- og utviklingsminister, omtaler det som "stimpfiskens gåte" (Allern 2001: 26). Han stiller seg undrende til hvorfor dagens uavhengige presse "svømmer i stim". Med dette mener han at nesten alle de politiske journalistene er "for eller mot noe samtidig" og at de stort sett mener "de samme tingene og vinkler ting likt". Hans syn er at "politikere bygges opp i takt og rives ned i takt" (ibid).

¹⁸ Uttrykket "flokkmentalitet" brukes her synonymt med "flokk tendenser", som stammer fra beskrivelsen av pressens og øvrige journalisters opptreden som "flokkdyr" når de jager en person samtidig.

Midtbø beskriver situasjonen som et ”pirajaangrep”:

Selv om såret til politikeren er selvpåført, er det pirajaenes skarpe tenner, fintfølende sanser, blodtørst og overlegne antall som fremtvinger det fatale utfallet. Under mottoet ”blør den, så drep den” jager journalistene politikeren fra skanse til skanse inntil ydmykelsen og presset blir stå stort at vedkommende blir tvunget til å fratre. Bare når den jagede politikeren rent fysisk er utslått, avblåses jakten (Midtbø 2007: 56).

Tore Tønnes selvmord er det ”mest dramatiske eksempelet” (ibid) i Norge. Et annet eksempel er Jaglands illebefinnende i 2002. Han hadde i forkant av dette fått massiv mediekritikk. Sykdommen gjorde at kritikken stilnet, og søkelyset ble i stedet rettet mot pressens arbeidsmetoder (ibid).

I *Flokkdyr på Løvebakken* (2001) analyserer Sigurd Allern flokktendensene blant politiske journalister på Stortinget. Han finner at det i en del store nyhetssaker kan påvises flokktendenser, spesielt hos store og dominerende nyhetsredaksjoner. Det er imidlertid viktig å understreke at ikke alle mediene og journalistene tenker likt og går i flokk. Helhetsinntrykket er nyansert, og Norge har et stort politisk mangfold i avisbransjen sammenlignet med andre vestlige land (Allern 2001: 313-323).

I det følgende vil jeg rette søkelyset mot mulige årsaker til mediejaget og flokktendensene i nyhetsmediene. Utviklingen i mediene belyser endringer i det politiske innholdet i avisene.

2.6 Bakgrunnen for mediejaget og flokkmentaliteten

2.6.1 Nyhetskriteriene

Nyhetsprioriteringen i mediene styres av noen standardiserte kriterier:

Nyhetskriteriene¹⁹. Fire elementer går igjen når nyhetskriteriene diskuteres i forhold til hva som skal bli nyhetssaker. Det dreier seg om: (1) aspekter ved hendelsen, (2) publikums identifikasjon, (3) aktørenes makt og status, og (4) mediene som produksjonssystemer (Aglen 2007: 82).

¹⁹ Kalles også nyhetsverdiene.

For det første innebærer dette at hendelser som er overraskende, sensasjonelle, konfliktfylte, entydige og lett forståelige har større sjanser for å bli nyheter. Det samme gjelder hendelser som er av et stort omfang, og som har store og negative konsekvenser. For det andre bør hendelsene skje i nåtid og i vår fysiske nærhet, slik at avstanden kulturelt og geografisk blir kort mellom publikum og aktører som omtales. Da kan publikum lettere identifisere seg med de involverte fordi ”de er som oss” (Aglen 2007: 82-83). For det tredje øker nyhetsverdien dersom aktører eller land med høy status og mye makt er involvert. Politikere er slike personer og møter derfor stor interesse fra mediene. For det fjerde er mediene produksjonsbedrifter innrettet mot et marked. Hvor lang tid det er til ”deadline”, hva slags type stoff det er, og om en hendelse eller sak kan billedlegges er med på å avgjøre hva som passerer nyhetsterskelen. Dersom redaksjonen tror den er alene om stoffet, altså at stoffet er eksklusivt, øker sannsynligheten for at det blir en nyhet. Kostnadene ved å lage saken blir også vurdert. Lave kostnader er selvsagt å foretrekke (Aglen 2007: 82-84).

Mange synes politikk som sådan er relativt kjedelig, eller at det fort blir det (Barnett og Gaber 2001: 4). Dette er også tilfelle blant en del journalister. De anser rutinepolitikken som kjedelig, forutsigbar og derfor ”dårlig stoff”. Derfor vektlegger de konflikter og skandaler, som er med på å gjøre ”kjedelig stoff” underholdende. Politikerne opplever på sin side de sensasjonsorienterte mediene som ”flokkdyr” (Jenssen 2007: 16). Politikere og politiske partier vil helst ha positiv omtale fra mediene, men det er en overvekt av kritiske og negative oppslag. Dette har sammenheng med nyhetskriteriene, der blant annet hendelser med negative konsekvenser har større sjanse for å bli nyheter. I tillegg kommer medienes rolle som en ”fjerde statsmakt” eller samfunnets ”vaktbikkje” overfor de ordinære statsmaktene. Dette gir mediene et betydelig ansvar for å overvåke og kritisere myndighetene, samt påtale overgrep og maktmisbruk. Det ”ligger i journalistikkens vesen å være opposisjonell, uansett hvem som sitter i regjeringskontorene”, hevder generalsekretær Per Edgar Kokkvold i Norsk Presseforbund (Aglen 2007: 85).

I dag har mediene stor makt til å sette dagsorden. Tre av fire stortingsrepresentanter mener den settes av mediene. 96 prosent av 116 spurte

stortingsrepresentanter mener mediene også har stor betydning for samfunnsdebatten. Dette går fram av Kjersti Thorbjørnsruds doktoravhandling om politisk tv-journalistikk (Stanghelle 2009). Fra Stanghelles ståsted virker det som at politikerne har gitt opp kampen mot mediene om å sette dagsordenen, og slik bør det ikke være (ibid).

De siste tiårene er dessuten tallet på politiske journalister mangedoblet. Gradvis har det skjedd en yrkesmessig profesjonalisering ved at flere og flere nå har journalistutdanning (Allern 2001: 19, 26). Dette gjør at journalister i større grad får en felles bakgrunn og forståelse for nyheter. Dette bidrar trolig til økte flokktendenser.

2.6.2 Tolkingsrammer

Såkalte tolkningsrammer²⁰ eller medierammer benyttes av mediene til å avgjøre hva som skal synliggjøres eller ignoreres i nyhetene. Vinkling, fokusering, språk og kildevalg gir mening til nyhetene. Tolkingsrammene bestemmer hvordan politiske partier og politikere skal vurderes, og hva som skal vektlegges i nyhetsoppslag eller politiske kommentarer. Politiske partier med suksess på meningsmålingene får som regel god behandling, og ledernes feil og svakheter blir nesten oversett. Fokuset rettes mot hva som kan forklare framgangen. Det motsatte er tilfelle dersom valg og meningsmålinger går dårlig (Allern 2001: 313-318). Mediene har en tendens til å fokusere på det samme og velge samme type vinkling. Felles tolkningsrammer bidrar derfor til flokktendenser (ibid).

Journalister som jobber på samme sted, som Stortinget, påvirkes også av psykologiske gruppemekanismer. De tester ofte virkelighetsoppfatning og vurderinger på hverandre, og diskuterer saker og synspunkter. Nokså like vurderinger gir økt trygghetsfølelse. Resultatet er at journalistene mener mye av det samme og vinkler saker likt. De utvikler like tolkningsrammer. Det kreves mot og erfaring for å mene noe annet enn kollegene. Kollegers vurdering av ens eget arbeid betyr mye (Allern 2001: 300).

²⁰ Etableres etter drøftinger internt i redaksjonene eller kontakt mellom journalister og nyhetskilder.

2.7 Utviklingen innen nyhetsmediene

Et blikk på utviklingen i mediene, fra partipressen til dagens uavhengighet, vil avdekke hvordan politisk journalistikk har forandret seg. Partipressen ble et viktig særtrekk ved norsk journalistikk, fordi bindingen mellom aviser og politiske partier varte lenger i Norge enn i mange andre land (Ottosen m.fl. 2002: 124). I tillegg har norske nyhetsmedier gjennomgått flere endringer siden 1980-tallet, blant annet når det gjelder eierskap, teknologi, ideologi og økonomi (ibid: 152).

2.7.1 Fra partipresse til uavhengighet

Fra slutten av 1800-tallet og frem til 1980-årene var det sterke bånd mellom aviser og politiske partier i Norge. Noen aviser hadde eksempelvis en sterk tilknytning til Arbeiderpartiet, og journalistene hadde et nært forhold til samme parti. Det gjorde at den politiske journalistikken ble lite kritisk. Avisene påla seg selv selvsensur, og fremstilte partiet ”sitt” i et positivt lys (Ottosen m.fl. 2002: 52-53, 124-126).

Selve avpartifiseringen av norsk presse begynte først på 1960-tallet ved at avisene gradvis løsrev seg fra partiene. Gerhardsen-regjeringens fall i 1965 banet veien for en friere journalistikk i A-pressen, og de borgelige avisene fulgte etter i samme spor. Da Venstre sprakk i 1972-1973, førte det til at de gamle ”venstreavisene” erklærte seg uavhengige. Samtidig med avpartifiseringen ble journalistikken profesjonalisert, og det ble stilt større krav til integritet (Simensen 1999: 99, 112-113). Avpartifiseringen var imidlertid en lang prosess, som varte i nærmere 30 år. Det formelle bruddet mellom pressen og de politiske partiene kom ikke før på 90-tallet. Da ble avisenes vedtekter endret. Avisene gikk fra å være partiorganer til å ”bygge på politisk grunnsyn” (ibid: 99, 113).

Per Edgar Kokkvold (2005) hevder i en artikkel at så godt som ingen norske dagsaviser har partipolitisk tilknytning nå. ”Partipressen er død” (Kokkvold 2005: 1). Etter hans mening er en fri og uavhengig presse en av de viktigste forutsetningene for at demokratier skal fungere. Mediene utgjør også en betydelig maktfaktor i mange samfunn (ibid: 1-3). Mediene og journalistene er blitt mer aktive (Patterson 1998: 30).

Mediene har mest makt når de har tilgang til flere kilder og selv kan grave fram, bearbeide og tolke stoff (Jenssen 2007: 11).

2.7.2 Pressens samfunnsrolle

Første del av Vær Varsom-plakaten (VVP)²¹ omtaler pressens samfunnsrolle, og stadfester at ”en fri, uavhengig presse er blant de viktigste institusjoner i demokratiske samfunn” (VVP, 2007, punkt 1.1). Pressen har flere viktige oppgaver i forhold til informasjon, debatt og samfunnskritikk. Dette innebærer at pressens har rett til ”å informere om det som skjer i samfunnet og avdekke kritikkverdige forhold” (ibid, punkt 1.2 og 1.4). Pressen har også plikt til ”å sette et kritisk søkelys på hvordan mediene selv fyller sin samfunnsrolle” (ibid, punkt 1.4).

Ved å sette et kritisk søkelys på statlige og politiske institusjoner i samfunnet, altså ved å ”granske makta”, får pressen en funksjon som ”vaktbikkje” (McNair 2007: 20). Begrepet ”den fjerde statsmakt” blir ofte brukt om pressen i så måte. Det springer ut fra tolkningen av at pressen ”er en kritisk og kontrollerende instans på folkets vegne”²² (Allern 2001: 13). Uavhengighet fra politiske partier og interesseorganisasjoner, samt forestillingen om at pressen og de andre nyhetsmediene utgjør en motmakt mot de ordinære statsmaktene, har fått en sentral plass i journalistenes yrkesideologi, ”journalismen”. Ingen makthavere slipper unna kritikk, og kritikken er skarpere nå enn før. Dette gir grunnlag for å si at pressens funksjon som vaktbikkje er styrket (Aglen 2007: 85-86; Allern 2001: 13). Mediene er med andre ord ikke lenger et ”mikrofonstativ for makta” (Jenssen 2007: 11).

I en undersøkelse av norske avisers holdning til regjeringsskiftet i mars 2000 fant imidlertid Paul Bjerke (2001) at norske aviser fortsatt har klare partipolitiske profiler. Bjerke hevder at avisenes løsrivelse fra partiene bør forstås som ”en funksjon av partienes svekkede betydning i det norske samfunnet” (Bjerke 2001: 8). Avisenes tradisjoner sitter fortsatt fast ”i veggene” i redaksjonslokalene (ibid).

²¹ Vær Varsom-plakaten (VVP) inneholder etiske normer for pressen (trykt presse, radio, fjernsyn og nettpublikasjoner), vedtatt av Norsk Presseforbund. Sist revidert i 2007.

2.7.3 Framveksten av populærjournalistikken

I løpet av 1970- og 80-tallet måtte mange mindre aviser, såkalte nr. 2-aviser, legge ned driften. De klarte ikke å konkurrere med andre større aviser i samme by. Statlig pressestøtte ble innført, men det forhindret ikke avisdød. De største avisene fikk de største annonseinntektene. Samtidig med at noen aviser fikk monopol i enkelte byer, ble det etablert nye aviser der det tidligere ikke hadde blitt utgitt noen.

Løssalgsavisene VG og Dagbladet ekspanderte, og dette medvirket til en vekst i det totale opplaget for norske aviser (Ottosen m.fl. 2002: 152).

I Norge ga løssalgsavisene grunnlaget for fremveksten av populærjournalistikken, også kalt *tabloidjournalistikk*. Tabloid er både et spesielt avisformat og en presentasjonsform som legger vekt på store overskrifter og bruk av bilder. Det innholdsmessige tyngdepunktet ligger på lett og underholdende stoff. Dette betyr blant annet at krim, underholdnings- og mediestoff ("populærkultur"), sport og kjendiser kommer foran "tungt stoff" om politikk og økonomi. Siden løssalgsavisene ikke er abonnementsaviser, er de avhengige av å selge flest mulig aviser. Førstesidene fungerer som salgspakater, og dette gjør at sensasjonelle saker ofte blir slått stort opp. Sensasjoner vekker interesse og appellerer til folks følelser. I den forbindelse sier man gjerne at denne delen av pressen er på sensasjonsjakt eller er sensasjonslysten, i negativ forstand (Ottosen m.fl. 2002: 156-162).

Tabloid journalistikk innebærer i tillegg økt personifisering og privatisering. Det vil si at søkelyset rettes mot enkeltpersoner, der de private sidene ved personen ofte er de mest interessante. Når det drives journalistikk rettet mot enkeltpersoners privatliv over lengre tid og den er negativt vinklet, snakkes det om personforfølgning. Flere kjendiser har fått merke dette på kroppen i forbindelse med politiske skandaler. Blant disse er Jan P. Syse, Terje Rød Larsen og Thorbjørn Jagland (Ottosen m.fl. 2002: 164-165).

²² Jf. VVP punkt 1.5: "Det er pressens oppgave å beskytte enkeltmennesker og grupper mot overgrep eller forsømmelser fra offentlige myndigheter og institusjoner, private foretak eller andre".

2.7.4 Økonomiske – og kommersielle interesser

I dag er det knyttet store økonomiske og kommersielle interesser til avisene. Salg og fortjeneste er blitt viktigere, og avisene markedsføres som produkter overfor leserne (Ottosen m.fl. 2002: 164). Det holder ikke at nyheter er ferske, oppsiktsvekkende, interessante og viktige. De må også selge (Cook 2005: 72, 111). Private eiere og konsern jakter på profitt, og dette gjør at aviser og andre nyhetsmedier må jobbe etter markedsorienterte nyhetsverdier. Det er om å gjøre å selge flest mulig aviser og beholde høye seertall (Cook 2005: 111). Derfor er målinger over antall lesere og seere blitt stadig viktigere. Publikum blir sett på som forbrukere. Tøff konkurranse om publikum blant nyhetsmediene gjør at målingene i stor grad styrer nyhetsorienteringen. Dette fører til mer tabloid journalistikk (Barnett og Gaber 2001: 6-7).

Sterk konkurranse betyr også at journalistene får mindre tid til å drive undersøkende journalistikk. De har ikke tid til å grave seg ned i politiske saker, fordi det tar for mye tid og ressurser (Barnett og Gaber 2001: 6-7). Resultatet er at journalistikken konsentreres rundt konflikter, dragkamper og dramaer – altså ”action”. Politiske konflikter og personkonflikter med helter og skurker prioriteres foran saksorienterte artikler i nyhetene, i tråd med markedsorienterte nyhetsverdier. ”Tabloidiseringen” er sterkest i løssalgsavisene og TV2, men det er et generelt trekk ved nyhetsmediene (Allern 2001: 299). I tillegg fører sterk kommersiell konkurranse til at nyhetsmediene blir redde for å ”miste nyheter”. De fleste redaktører og nyhetssjefer er opptatt av hva konkurrentene dekker, og at ”vi har det med” (ibid).

2.7.5 Mediene som institusjoner

Med bakgrunn i forestillingene om journalistikk som et samfunnsoppdrag og pressen som en ”fjerde statsmakt” omtaler Sigurd Allern nyhetsmediene som en samfunnsinstitusjon (Allern 2001: 303). I og med at dette er statsvitenskapelig oppgave er det nyttig å poengtere at nyhetsmedier blir sett på som en institusjon. Journalistikkens politiske betydning er først og fremst knyttet til at nyhetsmediene

skaper vårt inntrykk av verden. Nyhetsmediene ble imidlertid ikke en *selvstendig*²³ politisk institusjon før i løpet av 1970- og 80-tallet, da i sammenheng med et tidsskifte som innebar endringer i eierskap, teknologi, markedsutvikling og politiske konjunkturer (Allern 2001: 303).²⁴

Samfunnsrollen og den omtalte journalistiske ideologien har lagt grunnlaget for at mediene i dag har stor innflytelse på viktige deler av samfunnslivet. Nyhetsmediene har således blitt en betydelig maktfaktor økonomisk, kulturelt og politisk. De kan regnes som politisk aktører (Allern 2001: 321).

Journalistene er en del av institusjonen, og deres arbeid med nyheter påvirkes av de implisitte rutinene, prosedyrene og reglene som preger mediebedriftene de jobber i. Rutinene, prosedyrene og reglene holder seg stabile over tid, og er de samme innenfor flere mediebedrifter. De bestemmer forståelsen av hvem og hva som skal være nyheter. Denne nyhetsforståelsen deles av både journalister og redaktører, og nyhetsproduksjonen blir derfor betraktet som en kollektiv prosess. Lik nyhetsforståelse og like nyhetskriterier fører til en ensretting av både nyhetene og mediene, til tross for sterk konkurranse mediene imellom. Nyhetsmediene kan betraktes som "a single institution" (Cook 2005: 71-76).

2.8 Oppsummering

I dette teorikapittelet har jeg gjennomgått hva som kjennetegner skandaler, i særdeleshet politiske skandaler. Skandalene utvikler seg gjennom fire hovedfaser, der mediene spiller en avgjørende rolle for forløpet og omfanget. Større skandaler fører som oftest til et mediejang, der politikerne opplever pressen som "flokkdyr". Jeg har gjort rede for hvordan dette mediejanget arter seg, og pekt på flere årsaker til det. I tillegg har jeg sett på hvordan mediene har utviklet seg fra partipressen til i dag.

²³ Allerns utheving.

²⁴ De amerikanske statsviterne Timothy E. Cook (2005) og Bartholomew Sparrow (1999) mener i likhet med Allern at nyhetsmediene kan betraktes som politiske institusjoner.

3. Metode

I dette kapitlet vil jeg gi en nærmere redegjørelse for metodene som er brukt i oppgaven: Kvantitativ- og kvalitativ innholdsanalyse, kombinert med kvalitative intervjuer. I tillegg vil valg av case, kriterier for koding av tekstmaterialet, samt reliabilitet og validitet bli gjennomgått.

3.1 Casestudie av Haga-saken

Denne oppgaven er en casestudie av Haga-saken. En casestudie kan defineres som ”an intensive study of a single unit with an aim to generalize across a larger set of units” (Gerring 2004: 341). Haga-saken er strategisk valgt som case ut fra ønsket om å se nærmere på en politisk skandale i norsk kontekst, med det utfall at en toppolitiker går av. Haga-saken er velegnet til å belyse denne prosessen og kan betraktes som et typisk case i (den teoretiske) kategorien politiske skandaler (teoretisk utvelging, jf. Ringdal 2007: 156-157). Sammenlignet med Valla-saken er Haga-saken et mer rendyrket case der faktorer som forårsaket fallet kan skilles ut. Eksempelvis inneholder ikke Haga-saken noe tydelig element av personstrid, slik som Valla-saken gjorde (Allern 2009). Haga-saken er også mindre analysert og peker seg ut som et interessant case ut fra en interesse for mediedynamikk og politikeres fall. Som nevnt innledningsvis var Haga en dyktig statsråd som fikk mye skryt i pressen før OL-, Arnstad- og Haga-saken dukket opp. Pressens rolle i Haga-saken kan studeres ved å se på mediedekningen fra 10.-20.06.2008. Det er fordelaktig at saken går over et kort tidsrom. Saken får en klar begynnelse og slutt.

Målet er med studien er todelt: For det første er det å klarlegge mulige faktorer til at Åslaug Haga måtte gå av som statsråd i juni 2008, altså utfallet av Haga-saken. For det andre er målet å belyse pressens rolle i Haga-saken som politisk skandale. Ut fra studiet av forløpet av Haga-saken og mediedekningen er det mulig å få et klarere bilde av hvorfor det gikk som det gikk. Utviklingen i Haga-saken kan betraktes som

en prosess. Casestudier er meget velegnet til både å studere prosesser, forklare utfall og gi dyp innsikt i enkelthendelser (Bratberg 2007).

Studiet av Haga-saken kan ses på som en teoretisk fortolkende casestudie, som bygger på tidligere kunnskap og funn (Andersen 1997: 68). Studien er motivert av interesse for en spesiell sak, Haga-saken. Samtidig er Haga-saken et ”typisk eksempel” på en politisk skandale, med avgang som utfall. Målet med slike casestudier er nettopp forsøk på å forklare utfallet av en sak eller prosess. Det dreier seg om såkalt ”prosess-sporing” (process-tracing) (George og Bennett 2004). Teorien vil her bli brukt som et teoretisk rammeverk med det formål å belyse Haga-saken som case. Samtidig er målet å gi en bedre forståelse av drivkreftene bak en politikers fall som også kan belyse andre case. Implisitt ligger det dermed et mål om generalisering.

Ved gjennomføring av en casestudie bruker man tradisjonelt kvalitative metoder, her en kombinasjon av kvantitativ- og kvalitativ innholdsanalyse, samt kvalitative intervjuer. Disse metodene utfyller hverandre, og gjør det mulig å svare på problemstillingen. Slik metodetriangulering er ikke uvanlig i samfunnsvitenskapelige undersøkelser og kan ofte være en fordel (Andersen 1998: 203).

3.2 Innholdsanalyse

Innholdsanalyse er en metode som kan brukes når man skal analysere tekster fra massemedier, som for eksempel aviser, eller andre kilder (Hellevik 2007: 174).

Metoden er spesielt godt egnet når man skal finne et mønster i tekstene eller grovt kategorisere innholdet (Bergström og Boréus 2005: 84).

Dette er nettopp noe av formålet med innholdsanalysen i denne oppgaven.

Den kvalitative innholdsanalysen skal avdekke et mønster, det vil si likhetstrekk, i avisenes dekning av Haga-saken. Hvilke argumenter går igjen? Er det flokktendenser? I forbindelse med flokktendensene er det ønskelig å finne ut hvilke aviser som går foran og hvilke som er mer tilbakeholdne i dekningen. Med andre ord: Hvilket mediehierarki eksisterer?

Den kvantitative innholdsanalysen fastsetter omfanget av dekningen. Dette gjøres ved at alt tekstmaterialet fra avisene kategoriseres etter sjangere og vinklinger.

I tillegg telles antall sider som brukes på reportasjene, siden de varierer i størrelse. Ny hovedtittel (størst tittel på siden(e)) som omhandler Haga-saken, regnes som ny reportasje i analysen.

På forsidene telles antall hovedsaker, ”andresaker” og henvisninger. Hovedsaken er den som får størst plass, mens ”andresaker” får nest størst plass på forsiden. Henvisninger får minst plass. En liten tittel og sidetall henviser til en sak inne i avisen.

For øvrig blir alt av ledere, kommentarer, reportasjer og notiser, som omhandler Haga-saken, registrert etter dato og kategori for hver avis. Alle kilder og forfatterens navn er notert (se vedlegg 3 for kodingsskjema).

3.3 Kriterier for koding av avismaterialet

Innholdsanalysen omfatter ledere, kommentarer, reportasjer og notiser (saker brukes som felles betegnelse) skrevet av avisenes faste ansatte eller NTB. Dette betyr at kommentarer som er skrevet av spaltister, samt kronikker og debattinnlegg utelates fra analysen. Notiser telles ikke med når vinklinger på stoffet fastsettes på grunn av størrelsen. Åslog Haga og Haga-saken må være en sentral del av teksten. Dersom noe er relatert til Haga-saken, som en direkte kontrast eller lignende saker, hører det med til analysen. Hvis Åslog Haga kun nevnes i teksten som ”krydder”, faller dette utenfor analysen. Bildebruk og presentasjonsform blir ikke vurdert.

3.3.1 Definisjon av sjangere

Journalistiske sjangere handler om hvilken oppbygning, språklig stil, visualisering og fortellerteknikk som brukes (Allern 2001: 116). Her er tekstmaterialet delt inn i følgende sjangere:

Leder: Dette er avisens mening. Pressen har en samfunnsrolle å ivareta, og lederartiklene er fortsatt ”et instrument for å påvirke samfunnsutviklingen”. Dette gir lederen en helt spesiell status (Igland og Stølås 2008: 34-35). Lederen har fast plassering i avisene.

Kommentar: Analysen omfatter politiske kommentarer. Kommentaren er ofte mer personlig enn lederen (ibid: 36). Den gir en grundigere analyse av hendelser enn en vanlig nyhetsartikkel, og inneholder et vurderende element (Nymo og Høyer 1981: 48).

Reportasje: Nyhetsartikler som omtaler hendelser. Det er vist ”journalistisk aktivitet i form av intervju” eller man har ”innhentet kommentarer fra impliserte – eller andre parter” (Nymo og Høyer 1981: 47). I analysen hører undersøker med til reportasjene.

Notis: Liten artikkel som omtaler en hendelse (Nymo og Høyer 1981: 46). I analysen skilles det ikke mellom små og store notiser. Alle små (maksimum én spalte) artikler som ikke er signerte eller skrevet av faste medarbeidere i avisen defineres som notiser i analysen.

3.3.2 Vinklinger

Journalistisk vinkling betyr valg av fokus. Det er utslagsgivende for hva det fokuseres på i en sak, uavhengig av sjanger (Østlyngen og Øvrebø 2000: 142). Vinklingen kommer fram gjennom bruk av ”vurderende uttrykk” og ”støtte eller avstandstagen fra subjektet eller fra dets aktivitet” (Nymo og Høyer 1981: 53). Ut fra definisjonene av sjangrene ovenfor er det verdt å merke seg at vurderinger og meninger avisen og journalistene måtte ha, hører med i ledere og kommentarer. Det gjør det ikke i reportasjer.

Alle tekstenhetene i analysen ble delt inn i seks kategorier ettersom hvordan stoffet var vinklet:

1. *Kritikk rettet mot Haga:* Dette er åpen kritikk mot Haga på grunn av feilene i forbindelse med brygga og stabburet. Ord som avslører, hevder, ulovlig, regelbrudd/lovbrudd, tabber, kritikk/kritikkverdig vurderes som kritiske. Det samme gjelder der det sår tvil om Hagas forklaringer (beskyldninger om løgn/halvsannheter) eller der Haga omtales i negative ordelag.
2. *Kritikk rettet mot regjeringen/statsminister Jens Stoltenberg:* Sakene er hovedsakelig kritiske mot regjeringen eller statsministeren, mer enn mot Haga.

3. *Forsvar av Haga/Haga forsvarer seg*: Haga får støtte fra blant annet partikolleger. Hun har gjort en god jobb, ”tabbene” er bare bagateller. Haga svarer på kritikken eller retter anklager mot pressen.
4. *Om mediedekningen*: Her er fokuset mediedekningen i seg selv. Er den en belastning for Haga? Pressens behandling av Haga, medienes rolle og ansvar debatteres. Slike debatter kommer gjerne i etterkant av skandaler (Midtbø 2007: 57). For å se hvor utbredt slike saker er, er dette valgt som en egen kategori.
5. *Blanding*: Her plasseres saker som inneholder en blanding av flere elementer. Det kan for eksempel være at både mediedekningen og kritikk av Haga er i fokus. Kommentarer som analyserer situasjonen rundt Haga kan ta opp flere ting, uten at noe spesielt blir vektlagt.
6. *Øvrig*: Denne kategorien omfatter ”nøytralt” stoff, hvor hensikten først og fremst er å informere om noe, som at Haga er sykemeldt eller hva som skjer videre i Senterpartiet etter Hagas avgang. Relaterte saker til Haga-saken (som f.eks. står i kontrast), saker som ikke kan plasseres i andre kategorier eller saker der det er tvil om plassering hører til denne kategorien.

Fastsettingen av vinklingene på sakene og påfølgende plassering i en av kategoriene er i hovedsak basert på tittel, ingress, bestemte ord som går igjen (som nevnt i første kategori), pluss det generelle helhetsinntrykket.

3.4 Intervjuer

Intervjuer med informanter er en type kvalitativt intervju (Andersen 1998: 205). Alle intervjuene ble gjennomført i februar og mars 2009. Det ble på forhånd informert om formålet med intervjuene, hva de skulle brukes til og aktuelle temaer og spørsmål. Alle informantene samtykket til at intervjuene kunne brukes i oppgaven, og ingen krevde anonymisering.²⁵

²⁵ Intervjuene er meldt til Personvernombudet hos NSD (Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste) i samsvar med Personopplysningsloven.

Totalt ble åtte personer intervjuet ved personlig frammøte. Utvalget besto av en representant for hver avis (fem politiske redaktører, inkludert en tidligere politisk redaktør, og en politisk kommentator), generalsekretær Per Edgar Kokkvold i Norsk Presseforbund og generalsekretær Nils Øy i Norsk Redaktørforening. I tillegg har Elisabeth Randsborg, tidligere leder for politisk avdeling i Aftenposten, gitt informasjon per e-post om Aftenpostens dekning av Haga-saken. (For en fullstendig oversikt over informantene, se vedlegg 1).

Hensikten med intervjuene var å få mer informasjon om medvirkende faktorer til Hagas avgang og pressens rolle i Haga-saken for å kunne svare på problemstillingen. I tillegg fikk informantene spørsmål om avisenes dekning av Haga-saken. Begrunnelsene for hvorfor ”deres” avis ble nyhetsledende eller ikke, supplerer og utfyller innholdsanalysen.

Informantene ble valgt fordi de har førstehåndskjennskap til Haga-saken. Flere har skrevet om saken og vært til stede på pressekonferanser. I tillegg har de mye kunnskap om samspillet mellom politikk og media etter lang erfaring i bransjen. De kan derfor regnes som nøkkelinformanter (Andersen 2006: 278). Som sentrale personer i norsk presse var jeg ute etter informantenes meninger og vurderinger. De politiske redaktørene har vel og merke ikke ansvaret for selve nyhetsprioriteringen i sine respektive aviser. Med unntak for Aftenposten var det imidlertid ikke nødvendig å innhente informasjon fra andre i redaksjonen om avisdekningen.

Flere av intervjuobjektene i denne oppgaven er kjente ansikter som stadig uttaler seg i riksmidlene. ”Rikssynserne” tilhører gruppen ”rutinerte og styrende kilder” (Østlyngen og Øvrebø 2000: 276-277). I en intervjusituasjon må intervjuer være bevisst dette, slik at vedkommende beholder føringen (ibid). Styring av intervjuene ble ikke opplevd som noe problem.

3.4.1 Kulturintervjuer

Rubin og Rubin (2005: 9) deler intervjuer inn i to hovedkategorier: Saks- og kulturintervjuer. Saksintervjuer dreier seg om å finne ut hva, når, hvordan og hvorfor noe har skjedd og konsekvensene av dette. Ved å intervju flere kilder kan man oppnå

en sammenhengende forklaring, som er målet med intervjuet. I kulturintervjuer er det viktigere å få fram informantenes meninger og vurderinger om noe enn å finne fakta. Det er ikke uvanlig at intervjuer inneholder elementer fra både saks- og kulturintervjuer, med vekt på en av delene (ibid: 9-11).

Skillet mellom saks- og kulturintervjuer er for øvrig i stor grad sammenfallende med historiefagets grensdragning mellom beretning og levning. Kulturintervjuene har fokus på levning (det performative aspekt), mens saksintervjuene har fokus på beretning (det kognitive aspekt) (Kjeldstadli 1992: 161-173).

Her brukes innholdsanalysen til å danne en faktaramme rundt Haga-saken. Intervjuene kan på sin side betraktes som kulturintervjuer. Det viktigste er å få fram informantenes meninger og vurderinger knyttet til Hagas avgang og pressens rolle i Haga-saken. Til sammen kan intervjuene gi en bredere forståelse for utfallet, Hagas avgang.

3.4.2 Intervjuguide og spørsmål

Intervjuene er delvis strukturerte (Andersen 1998: 206). En intervjuguide danner grunnlaget for spørsmålene som det er ønskelig å få svar på. Intervjuguiden ble konstruert ut fra kjennskap til teori om medienes rolle i politiske skandaler og kunnskap om Haga-saken via avisenes dekning.

Selv om intervjuguiden styrer intervjuet, er intervjuet åpent ved at man har mulighet til å stille spørsmålene om igjen, stille oppfølgingsspørsmål eller be informantene utdype dersom noe er uklart. Det er fordelen med åpne intervjuer (Feiring 2007). Jeg var også åpen for at informantene kunne nevne ting underveis, som ikke var en del av intervjuguiden. Dette ble fulgt opp.

Spørsmålene var gruppert i emner. Ni hovedspørsmål, som det var viktigst å få svar på, ble stilt til alle informantene. I tillegg fikk informantene en rekke delspørsmål (se vedlegg 2 for hele intervjuguiden).

Alle hovedspørsmålene var formulert som åpne spørsmål. Når spørsmålene er utformet slik at de begynner med spørreord, som hva eller hvordan, blir de mindre

ladde og de kan vanskelig avfeies med ja eller nei. Intensjonen er nettopp at intervjuobjektet skal fortelle med egne ord, slik at man får sitater man kan bruke. Samtidig signaliserer intervjuer til intervjuobjektene at han eller hun er interessert i å høre deres meninger og vurderinger av noe (Østlyngen og Øvrebø 2000: 313-314). Dersom det var ønskelig med et ja eller nei fra informantene, ble det stilt lukkede spørsmål. Det gjør at man får bekreftet eller avkreftet noe (ibid: 313). Når det gjelder spørsmål om avisenes dekning, ble det gitt forskjellige spørsmål ettersom avisene var nyhetsledende eller tilbakeholdne.

3.5 Reliabilitet

Reliabilitet handler om etterprøvbarhet, nøyaktighet og dataenes pålitelighet (Hellevik 2002: 183; Krippendorff 1980: 129). For at et forskningsprosjekt skal være etterprøvbart, må det være ”gjennomsiktig”. Man må gjøre nøye rede for hele forskningsprosessen. På den måten er det mulig for andre forskere å komme fram til de samme resultatene (King m.fl. 1994: 26; Rubin og Rubin 2005: 76).

Denne redegjørelsen gjør det mulig å etterprøve de metodiske valgene som er gjort i oppgaven. Det er mulig for andre å få tak i avismaterialet, og kriteriene for koding av innholdet er kjent. Intervjuguide for gjennomføring av intervjuer er vedlagt. Underveis i intervjuene ble det tatt notater, samtidig som alle intervjuene ble tatt opp på lydbånd. Lydopptak forbedrer dataenes kvalitet (King m.fl. 1994: 23). Samtidig reduserer opptak faren for feilsitering fra intervjuene. Det styrker reliabiliteten. Alle informantene ga tillatelse til opptak på forhånd. Etter opptak ble intervjuene transkribert.

Både innholds- og intervjuanalysen innebærer manuelle bedømminger. Det betyr at det alltid vil bli tolkningsspørsmål, fordi man bruker skjønn. Like fullt er det viktig å gjennomføre alt konsekvent, og holde seg til de kriteriene man har fastsatt (Bergström og Boréus 2005: 82-83). Ved å være konsekvent i bedømmingen, øker muligheten for at andre vil få samme resultat. Det styrker reliabiliteten (ibid: 86). Konsekvent bedømming av dataene har derfor vært et mål gjennom både innsamling, behandling, koding og analyse av dataene.

Informantenes troverdighet er også noe som må vurderes. Rundt ni måneder etter Hagas avgang var det vanskelig for noen av informantene å huske detaljer og enkelte elementer i saken, som for eksempel mediehandteringen. Følgelig sa de mindre enn godt oppdaterte informanter. Dersom de ikke kunne svare i det hele tatt førte dette til færre svar totalt. Alt i alt ble informantene ansett som troverdige.

3.6 Validitet

Validitet handler om at man måler det man vil måle, i teoretisk forstand. Er dataene relevante for problemstillingen? For å oppnå høy validitet er det nødvendig å ha høy reliabilitet (Hellevik 2002: 53, 183). Det er vanlig å skille mellom ytre og indre validitet (Krippendorff 1980: 156).

Ytre validitet dreier seg om representativitet og hvorvidt man kan generalisere funnene fra utvalget i analysen til populasjonen (ibid; Bratberg 2007). Casestudier er mindre velegnet til sikker generalisering av resultater, i form av statistiske målinger. Til det kreves det større utvalg (Bratberg 2007). Ved å velge et ”typisk case”, som er representativt for andre lignende case, øker man imidlertid sjansene for generalisering (Gerring 2007: 91). Haga-saken er strategisk valgt og kan sies å være representativ for politikerskandaler (Midtbø 2007: 18), som er forårsaket av ”tabber” i privat sammenheng, og som ender med politikerens avgang. Implisitt kan det trekkes paralleller til lignende case, det vil si politiske skandaler med avgang som resultat.

Indre validitet henger sammen med reliabilitet (Krippendorff 1980: 156). I tillegg til å styrke reliabiliteten, medfører en grundig metodisk gjennomgang av forskningsprosessen økt validitet. Styrket reliabilitet og validitet gir økt kvalitet på forskningen (King m.fl. 1994: 29).

Validitet handler også om at man må kunne forstå den kausale prosessen, årsakssammenhengene, og dette er casestudier velegnet til (Bratberg 2007). Dette innebærer at det må være samsvar mellom operasjonaliseringer av begreper og de observasjoner man gjør (Adcock og Collier 2001: 531). Med andre ord må det være en sammenheng mellom teori og empiri. Dataene må også være relevante for problemstillingen (King m.fl. 1994: 23). Her omtaler teorien politiske skandaler og

pressens rolle i slike skandaler. Dette er relevant i forhold til både problemstilling og analyse. Innholdsanalyse er i seg selv en forskningsmetode for å oppnå etterprøvbare og valide slutninger fra data til kontekst (Krippendorff 1980: 21).

Redigerte mediekilder tegner imidlertid et indirekte bilde (Allern 2001: 309) av årsakssammenhengene knyttet til Hagas avgang. Medietekster sier ikke noe om hvilke prioriteringer som er gjort under utarbeidelsen. Her er dette forsøkt løst ved å sammenligne mediedekningen i flere aviser. Det er for øvrig vanskelig å fastslå noen kausalrekkefølge i forhold til utfallet, men det er mulig å antyde noen sammenhenger, for eksempel mellom mediepresset og Hagas sykdom, som ledet til avgangen. Intervjuenes funksjon er å underbygge og utdype innholdsanalysen samt mulige årsakssammenhenger. Dataene som er samlet inn bidrar til å gi svar på problemstillingen og er dermed relevante.

4. Analyse

Her vil jeg gjennomgå de empiriske funnene fra innholdsanalysen og intervjuene. En kvantitativ innholdsanalyse viser først omfanget av Haga-saken. Deretter følger en kvalitativ innholdsanalyse av avisdekningen dag for dag, som belyser om det finnes flokketendenser og et mediehierarki. Intervjuene med informantene utfyller denne innholdsanalysen. Informantene utdyper først hvorfor ”deres” avis ble nyhetsledende eller ”tilbakeholden”. Deretter går analysen av intervjuene nærmere inn på hvilke faktorer som kan forklare Hagas avgang og pressens rolle i Haga-saken.

4.1 Sammendrag av Haga-saken

Juni 2008: 10. juni avslører VG at statsråd Åslaug Haga og ektemannen Bård Hopland har hatt en ulovlig brygge ved hytta i Nordfjord (Stryn) i ti år. Dagen etter kan Dagbladet avsløre at ekteparet har leid ut stabburet sitt på gården hjemme i Ås siden 2005, uten tillatelse fra kommunen. I dagene som følger kommer det nye avsløringer knyttet til brudd på byggeloven og reglene for utleie. Haga kan heller ikke svare på om det er betalt skatt av leieinntektene fra stabburet.

Selv oppfatter Haga den massive medieomtalen som angrep på hennes integritet, og hun anklager mediene for å ”invadere hennes privatliv”. ”Det er sårende, feilaktig og jeg finner meg ikke i det”, sier Haga på en pressekonferanse 12. juni, da fast bestemt på å ”stå han av”. Hun mener hun ikke har gjort noe hun ”ikke kan stå oppreist på i det offentlige rom” (Haga sitert i Dagsavisen, Elsebutangen 2008).

14. juni blir Haga sykemeldt på grunn av høyt blodtrykk. Fire dager etter kommer det fram at stabburet har vært utleid helt siden 1998. Haga har da måttet gå tilbake på starten på utleietidspunktet flere ganger. Først sa hun det var utleid siden 2005, så fra 2002.

19. juni går Haga av både som olje- og energiminister og partileder for Senterpartiet av hensyn til sin egen helse, som hun selv uttrykker det i avskjedstalen.

4.2 Omfanget av Haga-saken

For å vise omfanget av Haga-saken er det foretatt en kvantitativ innholdsanalyse av avisdekningen i seks aviser. Først presenteres omfanget av saken på avisenes forsider.

Tabell 4.1 nedenfor viser at saken var på avisenes forsider totalt 25 ganger fra 10.-20. juni 2008. Fire av seks aviser hadde saken som hovedsak på forsiden.

Dagbladet har viet flest forsider til saken, derav fire hvor saken er hovedsak. I samme avis har saken fått status som ”andresak” og blitt henvist til totalt fire ganger. VG følger med to hovedoppslag på forsiden og tre ”andresaker”. Det er verdt å merke seg at Aftenposten kun har brukt en forside på saken: Dagen etter at Hagas avgang var et faktum, 20.juni 2008. I Dagsavisen og Dagens Næringsliv har saken bare blitt en ”andresak” eller henvisning på forsiden. (For en komplett oversikt over forsideomfanget, se vedlegg 4).

Tabell 4.1: Forsideomfanget. Absolutte tall.

		Forside		
Aviser	Hovedsak	"Andresak"	Henvisning	TOTALT
VG	2	3	0	5
Dagbladet	4	2	2	8
Dagens Næringsliv	0	0	2	2
Dagsavisen	0	2	2	4
Aftenposten*	1	0	0	1
Nationen	1	1	3	5
TOTALT (N)	8	8	9	25

* Aftenpostens morgenutgave.

Vi får et annet bilde av Haga-saken ved å fordele innholdet i avisene etter sjangere (tabell 4.2): Leder, kommentar, reportasje og notiser. Reportasjene varierer en del med hensyn til størrelse (spalteplass). Derfor er antall sider på reportasjene tatt med som en indikator på omfanget.

Tabell 4.2: Omfanget av Haga-saken fordelt etter sjangere.

Aviser	Leder	Kommentar	Reportasje		Notiser	TOTALT
			(ant – sideant)*			
VG	3	3	10	16	1	17
Dagbladet	1	3	15	27,3	1	20
Dagens Næringsliv	3	2	5	7	0	10
Dagsavisen	1	3	4	5,3	4	12
Aftenposten**	2	2	8	8,3	4	16
Nationen	2	3	5	6	3	13
TOTALT (N)	12	16	47	69,9	13	88
Prosent (av tot.)	13,6	18,2	53,4		14,8	100

* Antall sider er basert på hvor mye plass saken opptar på en helside (=1). (¼ s.= 0,75; ½ s.= 0,5; ¾ s. = 0,25).

Dagbladet, Dagsavisen og Aftenposten: Henholdsvis 27,25, 5,25 og 8,25 er rundet opp til nærmeste tittel (0,3).

** Aftenpostens morgenutgave.

Til sammen tolv ledere, 16 kommentarer, 47 reportasjer og 13 notiser ble skrevet om Haga-saken i de seks avisene. Andelen reportasjer utgjør over halvparten av omfanget (53,4 prosent). Vi ser av tabell 4.2 at Dagbladet har brukt desidert mest plass på saken, med 15 reportasjer fordelt på over 27 sider. VG er nummer to med ti reportasjer på i alt 16 sider. Dagsavisen har brukt minst plass, med bare fire reportasjer på rundt fem sider. Antallet kommentarer er nesten likt i samtlige aviser, med henholdsvis tre og to stykker. VG og Dagens Næringsliv (DN) har brukt flest ledere på saken. (For en nøyere oversikt over innholdet i hver avis fordelt etter sjangere, se vedlegg 4).

4.2.1 Vinklinger

For å se hvordan innholdet i avisene er vinklet, er alle reportasjer, ledere og kommentarer (notiser er unntatt pga. størrelsen) blitt delt inn i seks ulike kategorier (tabell 4.3) etter fastsatte kriterier (se metodekapittelet).

Tabell 4.3 Vinklinger av ledere, kommentarer og reportasjer om Haga-saken

Aviser	1. Kritisk H.	2. Kritikk regj./PM	3. Forsvar H.	4. Mediedekning	5. Blanding	6. Øvrig	TOTALT
VG	6	2	2	0	3	3	16
Dagbladet	6	1	3	0	2	7	19
D. Næringsliv	2	0	0	0	3	5	10
Dagsavisen	3	0	1	0	1	3	8
Aftenposten*	1	0	1	2	2	6	12
Nationen	1	0	1	1	2	5	10
TOTALT (N)	19	3	8	3	13	29	75
Prosent (tot.)	25,3	4	10,7	4	17,3	38,7	100

* Aftenposten morgenutgaven

Notiser er ikke med i beregningen.

Tabell 4.3 viser at av de totalt 75 reportasjene, lederne og kommentarene (heretter sakene) i de seks avisene, havner flest, 29 (38,7 prosent), i kategorien ”øvrig”. Dette tyder på at en god del av dekningen kan karakteriseres som noenlunde ”nøytral”. Her er det også en forholdsvis jevn fordeling av saker avisene imellom.

Kategori én er nest størst med 19 saker (25,3 prosent) som er kritiske til Åslaug Haga, mens tre saker (fire prosent) er mest kritiske mot regjeringen eller statsministeren.

Åtte saker (10,7 prosent) er til forsvar for Haga. Kun tre saker (4 prosent) har fokus på mediedekningen i seg selv. Noen av sakene i kategori fem (blanding) omtaler imidlertid mediedekningen sammen med for eksempel kritikk av Haga.

Blandingskategorien er for øvrig den tredje største med 13 saker (17,3 prosent).

VG og Dagbladet har flest saker som er vinklet kritisk mot Haga (seks hver) og regjeringen (2/1), men de har også flest saker totalt (16/19). Disse to avisene har flest saker i kategori tre (2/3), saker som går i Hagas favør. Sakene i Dagens Næringsliv fordeler seg bare på kategori én, fem og seks.

(For en fullstendig oversikt over vinklinger av innholdet i hver avis, se vedlegg 4).

4.3 Innholdsanalyse: Haga-saken dag for dag i seks aviser

Gjennomgangen av avisenes dekning dag for dag vil avsløre evt. flokktendenser og et mediehierarki blant avisene, samt antyde medvirkende faktorer til Hagas avgang.

Dag 1: Tirsdag 10.juni 2008

VG avslører at ”Åslaug Haga bygget ulovlig brygge”. Saken²⁶ er hovedsak på forsiden og er viet to sider inne i avisen. VG kan fortelle at:

Statsråd Åslaug Haga (Sp) og UD-toppen Bård Hopland har i ti år hatt en ulovlig oppsatt brygge på sitt idylliske landsted i Nordfjord. Nå vil ekteparet ha unntak fra strandsoneloven, for å bygge på den ulovlige brygga, med en ny 11 meter lang brygge. Nettopp å stanse inngrep i strandsonen har vært en av fanesakene til den rødgrønne regjeringen (Hegvik og Nielsen 2008).

Den ulovlige brygga ved Åslaug Hagas hytte ble bygget i 1998, og har aldri vært byggemeldt. Stryn kommune ser på det som alvorlig, og vil avgjøre om det skal brukes sanksjoner.

Åslaug Haga reagerer med å legge seg ”helt flat”, men kan ikke forklare hvorfor brygga ble ulovlig satt opp. ” – Det er min mann som har håndtert alt med hytta og byggetillatelse og så videre”, sier Haga til VG. Men siden hun og ektemannen har felleseie, eier de hytta sammen. Like fullt lover Haga å rydde opp.

Dag 2: Onsdag 11. juni

Dagbladet avslører flere regelbrudd knyttet til Åslaug Hagas stabbur på eiendommen hjemme i Ås. Avsløringene er viet mesteparten av forsiden, og brettet ut over fire sider inne i avisen. Ifølge Dagbladet ble stabburet ulovlig satt opp i 1996, da Haga ble valgt inn i Ås kommunestyre. Stabburet skal ha blitt flyttet til gården i Ås og oppført der, uten at tillatelsen var i orden. Godkjenningen ble gitt i etterkant. Stabburet har dessuten blitt brukt til hjemmekontor, men er ”ikke 100 prosent godkjent for denne bruken”, ifølge Ås kommune. Søknaden om å bruke stabburet som hjemmekontor ble

²⁶ Haga-saken foregår fra 10. juni 2008 til 20. juni 2008. Årstallet tas bare med første dag.

sendt i 1998, men var mangelfull (Bergsaker m.fl. 2008a). Dagbladet har også snakket med en tidligere leieboer, og Haga bekrefter at stabburet i perioder har blitt utleid som bolig. Haga mener på sin side at ”det er kommunen som har rotet i denne saken”. Ifølge Haga har kommunen godkjent utleien av stabburet ved ”ikke å svare på en e-post” fra 2005 (ibid).

I en kommentar i samme avis, skriver politisk redaktør Marie Simonsen om Hagas ulovlige brygge. Selv om Åslaug Haga ikke er ”alene om å synde i strandsonen”, så har hun et problem fordi ”hun er statsråd i en regjering som gikk til valg på å stanse utbyggingen i strandsonen og skjerpe sanksjonene for lovbrudd” (Simonsen 2008a). Simonsen mener at brygga og stabburet er Hagas ”politiske ansvar”, og at det ikke nytter å skylde på ektemannen (ibid).

I en kritisk kommentar i **VG** omtaler Elisabeth Skarsbø Moen Hagas ulovlige brygge, og hvordan Haga nærmest er i ferd med ”å åle seg ut av norsk politikk” (Moen 2008a). Haga har fått god øvelse i ta selvkritikk og i å legge seg flat etter sakene med Tromsø-OL og Arnstad, og nå brygga og stabburet. En statsråd må ha orden i sakene, også i små saker. Dessuten står Hagas ulovlige brygge dårlig i stil med regjeringens strandsonopolitikk (ibid). Moen er dermed inne på samme tankegang som Simonsen i forhold til strandsoneloven.

Inne i avisen har VG en reportasje over nesten to sider om at fetteren til Hagas ektemann sørget for å gi Haga/Hopland høyere bot for den ulovlige brygga i Stryn. Boten lyder på 7500 kroner. Samtidig får ekteparet lov til å utvide brygga (Nielsen og Hegvik 2008a).

Dagbladet omtaler denne boten og utvidelsen av brygga i en undersak, mens **Dagsavisen**, **Nationen** og **Aftenposten** alle har notiser om Hagas bot.

Dag 3: Torsdag 12. juni

VG kan avsløre enda et lovbrudd i bryggesaken – med bildebevis: Ekteparet Haga/Hopland har begynt å bygge ny brygge ved hytta, uten tillatelse fra Stryn kommune. Dette skal ha skjedd til tross for at de visste at den eksisterende brygga var ulovlig (Nielsen og Hegvik 2008b).

På lederplass i VG omtales Åslaug Haga og hvordan hun ”etter eget utsagn må være den flateste politiker i kongeriket” (VG 2008a). Det poengteres at politikere, som vedtar lovene, må være ”ytterst påpasselige” med å følge lover og regler.

Dagbladet slår fast på lederplass samme dag at Hagas ”tabbekvote” er oppbrukt.

Denne våren og forsommeren har fortont seg som en endeløs rekke med små og store Haga-synder. De tærer på hennes autoritet og troverdighet. Og de tærer på regjeringen (Dagbladet 2008).

Hagas tabber er ikke skandaløse, men ”i sum er de svært alvorlige for en partileder og statsråd” (ibid).

Inne i avisen omtales en e-post Hagas ektemann sendte til Ås kommune om bruksendring av stabburet fra hjemmekontor til hybelutleie. ”Er dette en brukstillatelse?”, spør Dagbladet i tittelen i forhold til nevnte e-post. Haga og mannen tok kommunens manglende svar på e-posten som et ja til å leie ut stabburet. De har heller ikke sendt inn rørleggermelding på innlagt vann og avløp i stabburet. Nå pågår møtevirksomhet mellom ekteparet og Ås kommune. I forbindelse med reportasjen er Dagbladet på tunet til Haga sent onsdag kveld for å få kommentarer, men får nei fra både leieboeren i stabburet og Åslaug Haga (Bergsaker m.fl. 2008b).

I reportasjen i **Dagens Næringsliv** (DN) er poenget at Haga ”brøt loven som statsråd”. Hun hadde ansvar for byggesaker som kommunalminister, da stabburet ble tatt i bruk som bolig. Statsminister Jens Stoltenberg uttrykker imidlertid tillit til at Haga ”rydder opp i eventuelle uklarheter” i saken. Han fastslår at reglene gjelder for alle. Haga sier til DN at det er ”innrapportert og betalt skatt for leieinntektene fra alle leietagere i stabburet” (Bjartnes m.fl. 2008).

Aftenposten tar Haga i forsvar på lederplass. Det er viktig at politikere ”lever som de lærer”, men at ”slike saker” ofte blir ”større enn de fortjener”. I spørsmålet om utleie av stabburet er det påstand mot påstand mellom Haga og Ås kommune, mener avisen. Både statsråden og kommunen har gjort feil i saken (Aftenposten 2008a).

I samme avis mottar Haga krass kritikk fra en omdømmeekspert, som mener Haga fremstår som ”en arrogant person som er hevet over loven”. Omdømmet hennes er sterkt svekket, ifølge eksperten. Vedkommende mener også at Haga har overtrådt grensen for hvor mange ganger man kan legge seg flat og beklage (Aftenposten 2008b).

Nationen har en kortere versjon av samme sak som sto på trykk i Aftenposten (NTB), angående Hagas omdømme (Nationen 2008a).

Dagsavisen har en notis om at Haga kaster ut leieboeren sin fra stabburet.

Dag 4: Fredag 13. juni

Både **VG** og **Dagbladet** fokuserer på Hagas stabbur.

VGs tittel er: ”Hevdet at stabburet sto tomt”. Haga og mannen skrev at stabburet sto tomt, da de søkte om å leie det ut. Da hadde stabburet vært ulovlig utleid i tre år (Ertesvåg m.fl. 2008a).

Dagbladet bruker i alt fem sider inne i avisen på Haga-saken. Tittelen ”Serverte ikke hele sannheten” henviser til at Haga ikke sa alt i møtet med Ås kommune. Haga innrømmer nå å ha leid ut stabburet fra 2002, tre år før ekteparet Haga/Hopland søkte om bruksendring til å leie det ut (Andersen m.fl. 2008a). Deretter følger to relaterte saker.

Også **DN** har fokus på Hagas ulovlige utleie av stabburet fra 2002, mens søknaden om bruksendring kom i 2005 (Grande 2008). På lederplass omtales samfunnets ”trøblete lover” og Hagas omgang med regelverket. Det poengteres at ”en statsråd ikke er som folk flest”. Som tidligere kommunalminister burde Haga kjenne til lovene (DN 2008a).

Samtlige aviser har vært til stede på Hagas pressekonferanse dagen før. Her rettet Haga anklager mot pressen, fordi hun mente kjøret fra pressen hadde gått for langt.

Hun følte at familien var invadert, og ba pressen om ikke å komme inn på tunet hjemme (Aalborg 2008a). På pressekonferansen sa Haga følgende:

Fram til 2008 har min integritet aldri vært utfordret. I den siste tida har jeg opplevd det en rekke ganger. Saker sauses sammen og skaper et bilde av meg som en uetterrettelig person. Det er sårende, det er feilaktig og jeg finner meg ikke i det.

Hun har vurdert å trekke seg, men har bestemt seg for ”å stå han av” (ibid).

Hagas pressekonferanse og hennes anklager mot pressen står sentralt i både Dagsavisen (leder og reportasje) og Nationen (kommentar og reportasje), samt kommentarer i DN og Aftenposten.

Dagsavisen mener i sin leder at mediene ikke har gått over streken. I sum er alle sakene mot Haga alvorlige. Mediene må reagere dersom det ikke er samsvar mellom politisk liv og lære, særlig hvis det gjelder statsråder (Dagsavisen 2008).

Inne i avisen spår professor og ekspert på politiske skandaler, Tor Midtbø, at Haga blir sittende som statsråd. Det skyldes tre faktorer: (1) Den politiske situasjonen: Haga står sterkt i partiet og regjeringen, (2) relativt mild kritikk fra opposisjonen og (3) Hagas proffe mediehåndtering ved å legge seg flat gang på gang. Midtbø mener sakene med brygga og stabburet ”hver for seg er bagatellmessige” (Elsebutangen 2008).

I en kommentar i **Nationen** påpekes det at en politiker som utfordrer pressen lever farlig. ”Et presse- og kommentatorkorps som lukter nederlag og blod, er farlige greier” (Beer 2008). Haga har erklært ”krig mot pressen”, men den krigen kommer hun ”aldri til å vinne”. Haga får imidlertid honnør for at hun forteller om hvordan mediekjøret oppleves fra hennes synsvinkel (ibid).

Hagas anklager mot pressen er også tema i reportasjen i samme avis. Haga får i en undersak støtte fra professor Frank Aarebrot, som mener hun er utsatt for kjønnsdiskriminering fordi hun som kvinnelig statsråd må ta ansvaret for sin manns tabber (Aalborg 2008a).

I **Aftenposten** omtales mediedekningen og mediernes ansvar. I en kommentar skriver Håvard Narum at ”når en statsråd vurderer å trekke seg på grunn av en brygge og et stabbur, forsvinner dimensjonene i politikken”. Mediernes kontroll av politikeres samsvar mellom liv og lære kan gå over i en ”heksejakt”, ”uten at det er lett å påvise når det vipper over” (Narum 2008).

Reportasjen i Aftenposten dreier seg om denne påståtte ”heksejakten”, som flere fylkesledere i Sp mener Haga er utsatt for (Ruud m.fl. 2008a). Tidligere politiker Valgerd Svartstad Haugland mener ”politikerne er blitt fritt vilt”.

Dag 5: Lørdag 14. juni

Politisk redaktør Arne Strand i **Dagsavisen** skriver i en kommentar at Åslaug Haga har ”sluknet som politisk stjerne”, og nå ”kaster lange skygger over Senterpartiet”. Dette skjer som følge av sakene hun har vært involvert i våren 2008. Summen av alle sakene er ”ødeleggende for hennes omdømme” og ”skadelig for regjeringen og Senterpartiet” (Strand 2008a). Politikere må følge lover og regler, slik at det er samsvar mellom liv og lære. Det motsatte vil skape mer politikerforakt. Strand blir ikke overrasket hvis Haga velger å gå av (ibid).

VGs leder er også inne på Hagas pressekonferanse torsdag, hvor hun angrep mediene for å drive ”urettmessig forfølgelse av henne selv og hennes familie” (VG 2008b). Haga bidrar selv til at det ruller videre med nye avsløringer, fordi hun ikke spiller med åpne kort. Hun fortier for eksempel opplysninger om når stabburet ble utleid første gang i møte med Ås kommune og på spørsmål fra pressen.

(...) når en statsråd nesten konsekvent glemmer, fortier og direkte feilinformerer hver gang hun får konkrete spørsmål, så blir fokuset sterkere for hver glemte, fortiede og direkte gale opplysning hun serverer. (...) Hvor lenge avsløringene vil fortsette og hvor sterkt fokuset vil bli, er vel så mye opp til statsråden som til mediene (ibid).

Foruten lederen har VG bare en notis knyttet til om Haga har betalt skatt av leieinntektene fra stabburet.

Samme dag skriver Marie Simonsen i **Dagbladet** om ”skandalens anatomi”, som kan forklare hvorfor ”noen politikere slipper unna med råkjør, mens andre arresteres for en mindre forseelse” (Simonsen 2008b). Haga har flere saker på seg, og har kommet inn i et ”mønster”. Derfor slipper hun ikke så lett unna pressen. Åslaug Haga får heller ikke så mye ”offersympati” fra folk flest, fordi mange sliter med det offentlige skjemaveldet. Det er ikke ønskelig med feilfrie politikere, men Simonsen påpeker, som flere andre kommentatorer, at politikere må følge lover og regler og ha samsvar mellom liv og lære. Dette er noe norsk presse er ”grunnleggende opptatt av” (ibid).

Dagbladet bruker deretter tre sider på Haga-saken for å fortelle at Haga bor ulovlig i sitt eget hus i Ås. Haga og mannen har ikke søkt om brukstillatelse av et tilbygg på hovedhuset (Andersen m.fl. 2008b). I tillegg får Haga refs fra FrPs Carl I. Hagen, som anklager Haga ”for å bruke familien for å vinne sympati” (Gjerstad 2008).

Aftenposten kan fortelle at Haga ”kan få bot for stabburutleie”. Ås kommune skal vurdere saken og eventuelle bøter. Haga er imidlertid ikke ”alene om byggerot” (Spence m.fl. 2008a).

Dag 6: Søndag 15. juni

Dagbladet, **VG** og **Aftenposten**, de eneste avisene med søndagsutgaver, rapporterer alle om at Haga er sykmeldt. I VG krever Per-Kristian Foss (H) at Haga må gi svar på om det er betalt skatt på leieinntekter, selv om hun er sykmeldt (Nielsen 2008).

Dag 7: Mandag 16. juni

Dagsavisen har en notis om at Høyres Per-Kristian Foss krever skattesvar fra Haga.

I **Nationen** sier generalsekretær Per Edgar Kokkvold i Norsk Presseforbund at han ”forstår belastningen” Haga er utsatt for. Han mener det samlede omfanget av Haga-saken i mediene er for stort (Nationen 2008b).

Dag 8: Tirsdag 17. juni 2008

Per-Kristian Foss (H) får kritikk både i **Dagbladet** og **VG** etter å ha kritisert Haga (Andersen m.fl. 2008c; Hegvik og Ertesvåg 2008). **Aftenposten** omtaler også Foss, som ønsker at Haga skal avklare skattespørsmålet (Hegtun og Gjerde 2008).

Dagsavisen skriver i en notis at Hagas sykmelding er utvidet til fire uker, mens **Nationen** har intervjuet en overlege, som tror Haga vil være raskt tilbake (Aalborg 2008b).

Dag 9: Onsdag 18. juni

Bare **VG** omtaler Haga-saken. Til gjengjeld har avisen en avsløring i forbindelse med Hagas stabbur. VG har møtt leieboeren som bodde i stabburet fra 1998 til 2000. Det er fire år tidligere enn det Haga har sagt om når stabburet ble leid ut som hybel (Ertesvåg m.fl. 2008b). I en kommentar kreves det at statsminister Jens Stoltenberg nå rydder opp (Moen 2008b).

Dag 10: Torsdag 19. juni

VG har fått tak i en annonse fra 1998. Den viser at Haga og mannen på den tiden var på jakt etter en leieboer til stabburet sitt, uten at de hadde tillatelse til å leie det ut. Nå krever lokalpolitikere i Ås å få komme på befaring til Hagas ”hjemmekontor” (Ertesvåg m.fl. 2008c).

I **Nationens** leder er Haga ”på randen av avgang”, men det ”føles urimelig å jakte statsrådsblod for filleting”, med referanse til ”bryggeklusset” og ”stabbursrotet” (Nationen 2008c). Håndteringen av sakene har skapt problemer av Haga, som har blitt drevet fra skanse til skanse i forbindelse med spørsmål om når stabburet først ble utleid. Hvis VGs avsløring om utleie fra 1998 til 2000 stemmer, tåler hun ikke mer. Hun må vurdere sin politiske fremtid (ibid).

Dagsavisen har samme retorikk. Arne Strand skriver i en kommentar at ”nettets snører seg sammen” rundt Haga. Hun må gå hvis hun ikke har betalt skatt av leieinntektene fra stabburet.

Haga har blitt drevet fra skanse til skanse. Man sitter igjen med et ubehagelig inntrykk av at hun bare forteller brokker av sannheten. Det gjelder ikke bare stabbur-saken. Vi så det samme mønsteret i Arnstad-saken og i forbindelse med OL-bråket (Strand 2008b).

Haga må legge alle kortene på bordet innen neste uke, påpekes det i avisens reportasje. Da holder statsministeren sin årlige pressekonferanse (Krossli m.fl. 2008).

Dagbladet og **Dagens Næringsliv** fokuserer på statsminister Jens Stoltenberg.

I **Dagbladet** hevdes det at ” – Jens gjør det verre for Haga”. Det antas at statsminister Jens Stoltenberg ikke kommer til å redde Haga, og opposisjonen mener det gjør saken verre at spørsmål rundt Hagas stabbur blir stående ubesvart (Aurdal og Lode 2008).

I **DN** sies det at Stoltenberg ”overlater Haga til sine egne” i Senterpartiet (Bjartnes 2008a).

På lederplass i samme avis omtales Hagas ”rot i stabburet”. Haga er ikke lenger et sterkt kort for regjeringen og Senterpartiet. Saken er ”betydelig forverret” av den nyeste avsløringen rundt utleien av Hagas stabbur (DN 2008b).

Hver gang det dukker opp en ubehagelig sak, sørger Haga med sin håndtering selv for å gjøre den til en føljetong.

Hvis Haga heller ikke har betalt skatt av leieinntektene fra stabburet, kan hun ikke fortsette som statsråd. ”Ingen regjering kan ha skattesnytere som statsråder” (ibid).

Aftenposten nøyer seg med å orientere om at det er ”helsemessig alvorlig for Haga” (Spence m.fl. 2008b).

Dag 11: Fredag 20. juni

Haga har valgt å trekke seg som både olje- og energiminister og partileder for Senterpartiet, med umiddelbar virkning. Hun er fortsatt sykmeldt for høyt blodtrykk,

og begrunner avgangen med hensynet til sin egen helse. Avgangen får behørig dekning i samtlige aviser. I VG, Dagbladet, Aftenposten og Nationen er Hagas avgang hovedsak på forsiden, mens Dagsavisen og DN nøyer seg med henvisninger. I Dagbladet er overskriften på forsiden: ”Skjulte sannheten”, mens VG skriver på sin forside: ”Derfor måtte Haga gå: (i) Legen sa nei, (ii) unnlot å informere og (iii) tvil om skatteoppgjør”.

Alle journalistene har vært på pressekonferansen dagen før, da Haga holdt sin avskjedstale. Hun sa blant annet:

Denne beslutningen er ikke en politisk erklæring. Det er heller ikke et angrep på pressen, opposisjonen eller andre. Det er en personlig beslutning styrt av hensynet til min egen helse.

Jeg aksepterer fullt ut pressens rett til å stille alle spørsmål og få svar. I den siste tiden har jeg fått mange spørsmål knyttet til private forhold og har gjentatt at jeg langt fra har gjort alt feilfritt i de daglige spørsmål. Men det må være lov å si at jeg i vår har opplevd at smått blir stort og alt er blitt like viktig.

Jeg vet at politikere skal måles etter en strengere mal enn andre. Jeg observerer ganske enkelt at mitt helt vanlige levde liv ikke når opp til forventningene.

Jeg sa for ei uke siden at jeg ikke har gjort noe som jeg ikke kan stå oppreist på i det offentlige rom. Det gjelder fortsatt. Men min helse tillater ikke at jeg står han av. (...) Den tåler ikke lenger dette livet (Utdrag fra Hagas avskjedstale, gjengitt i Dagbladet og Nationen 20.06.2008).

Avisene bruker fra rundt fire sider (Dagsavisen og Dagens Næringsliv) og opp til elleve sider (Dagbladet) på ledere, kommentarer og reportasjer om Hagas avgang. Avskjedstalen og Hagas begrunnelse for å gå av står sentralt i dekningen av avgangen. Ifølge DN ble beslutningen om å trekke seg tatt allerede tirsdag (17. juni), det vil si før det ble kjent at Hagas stabbur ble utleid fra 1998 (Bjartnes 2008b). I avisenes reportasjer fokuseres det også på hvem som skal ta over som statsråd etter Haga, og hvem som blir ny partileder for Senterpartiet – Lars Peder Brekk eller Liv Signe Navarsete.

Ledere og kommentarer om avgangen

Flere av kommentarene og lederne oppsummerer Hagas politiske liv, samt analyserer avgangen og dens betydning for regjeringen. Flertallet mener at Haga var en viktig, mektig og dyktig statsråd i regjeringen, som er svekket etter hennes avgang. Hun var også en god leder for partiet sitt.

Hagas begrunnelse for avgangen (sykdom) blir trodd på, men det påpekes flere steder at Haga burde ha spilt med åpne kort i sakene som rammet henne. Her feilet hun og det svekket hennes troverdighet. Sakene kunne også vært håndtert på en bedre måte. Generelt er det enighet om at politikere må følge lover og regler.

DN tviler på om Haga ville fått fortsette, selv om helsa hadde vært i orden. På lederplass heter det at Haga selv er ansvarlig for at ” det har blitt så mange spørsmål og så mange saker. Hun har slitt med dårlig hukommelse og bare gitt informasjon bitvis og etterskuddsvis” (DN 2008c). Det gjelder i forhold til både Tromsø-OL, Arnstad, brygga, stabburet og skatten.

Det er menneskelig å feile, men politikere er avhengig av troverdighet og da må de i det minste legge kortene på bordet når feil oppdages. Det har ikke Haga gjort. Vi må også kunne forvente at de som er ansvarlig for lovene, holder dem (ibid).

Marie Simonsen i **Dagbladet** uttrykker seg slik: ”Statsråder må ikke være plettfrie, men de må ikke skli på sannheten, og de må følge lover og regler” (Simonsen 2008c).

VG mener Haga har blitt ”drevet fra skanse til skanse når det gjelder å opplyse om de forholdene det er satt søkelys på” (VG 2008c). Og fortsetter:

Som så ofte i slike prosesser er det ikke de uheldige disposisjonene i seg selv som er det største problemet, men den måten hovedpersonen takler avsløringene på i ettertid.

Arne Strand i **Dagsavisen** skriver at ”ingen tviler på at Hagas sykdom (...) i seg selv kunne føre til avgangen”, men:

.. alle vet at den virkelige årsaken til Hagas avgang er at hun har tråkket feil og gått seg vill i en serie av halvsannheter og uheldig håndtering av flere saker, med stabburet på Ås som en merkestein (Strand 2008c).

Deretter sammenlignes Hagas avgang med LO-leder Gerd-Liv Valla, som også gikk av ”med en sterk politisk erklæring etter et voldsomt mediekjør og dårlig håndtering av egen sak. Snakk om tvillingskjebner” (ibid).

Harald Stanghelle i **Aftenposten** mener det ikke er noen grunn til å tvile på Hagas begrunnelse for avgangen – hensynet til egen helse. Men han merker seg at

”krisehåndteringen i en vanskelig sak svikter”, og at Haga hadde hatt ”en langt sterkere sak” dersom hun hadde spilt med åpne kort i forhold til stabburet.

Stanghelle tror at det generelt sett er vanskelig å få tilgivelse for skattesnusk i Norge. Avgangen er imidlertid ikke så dramatisk som den kunne ha vært, fordi Haga allerede hadde annonsert sin avgang som partileder i Senterpartiet (Stanghelle 2008).

I en kommentar skriver daværende politiske redaktør i **Nationen**, Erling Kjekstad, at kommentatorene må passe seg for ”mer eller mindre halvkvedede viser om at sykdommen ikke den ”egentlige” årsaken til at Haga valgte å gi opp”. Men det er ingen tvil om at Haga ”faller med en stygg ripe i lakken fra brygge- og stabbursaken”. Selv om det er ”små saker”, er det ”fælt å se på når politikere slumser med lover og regler de selv har ansvaret for, og som de glatt krever at menigmann skal etterleve”. Han kaller Hagas mediehandtering for ”et skoleeksempel på hvordan mediehandtering ikke skal gjøres” (Kjekstad 2008a).

4.4 Oppsummering av funn i innholdsanalysen

I juni 2008 kommer ei brygge i Stryn og et stabbur i Ås på medienes dagsorden.

Brygga og stabburet tilhører Åslaug Haga og hennes ektemann. På den tiden er Haga olje- og energiminister og partileder for Senterpartiet.

4.4.1 Hvilke aviser er nyhetsledende?

VG er først ute til å avsløre at ekteparet Haga/Hopland i ti år har hatt ei ulovlig brygge ved hytta i Nordfjord. Ekteparet ville utvide brygga og dermed ble det kjent både for Stryn kommune og allmennheten gjennom VGs avsløring at brygga var ulovlig oppført. Haga legger seg flat og lover å rydde opp (Hegvik og Nielsen 2008). VG er også først med neste avsløring rundt den omtalte brygga. Avisen har bildebevis for at grunnarbeidene til den nye brygga allerede har startet, uten at tillatelse er gitt (Nielsen og Hegvik 2008b). Med to avsløringer blir VG nyhetsledende i bryggesaken.

Når det gjelder stabbursaken er det først og fremst Dagbladet som er nyhetsledende, men VG henger seg på og kommer etter hvert med egne avsløringer og vinklinger.

Dagbladet er den første avisen til å avsløre at Haga og mannen skal ha (i) bygd stabbur uten tillatelse, (ii) brukt stabburet som hjemmekontor uten godkjenning og (iii) leid ut stabburet ulovlig (Bergsaker m.fl. 2008a).

To dager etter kan både VG, Dagbladet og DN fortelle at Hagas stabbur har vært utleid uten tillatelse fra 2002 til 2005. Dagen etter, 14. juni, kan Dagbladet rapportere at Haga og mannen bor ulovlig i deler av sitt eget hus i Ås. De har glemt å søke om brukstillatelse (Andersen m.fl. 2008b).

Onsdag 18. juni er det VGs tur å komme med en avsløring: Avisen har fått tak i en kar som leide Hagas stabbur fra 1998 til 2000. Dagen etter står annonsen fra 1998 på trykk i VG (Ertesvåg m.fl. 2008c).

Parallelt med avsløringene knyttet til stabburet, har flere aviser også spurt Haga om hun har betalt skatt av leieinntektene fra stabburet. Haga jobber med å avklare dette, men det er fortsatt uavklart da Haga går av 19. juni 2008.

4.4.2 Flokktendenser og mediehierarki

De to løssalgsavisene VG og Dagbladet går i front på henholdsvis brygge- og stabbursaken. De blir såkalte ”lederdyr”, som er først ute med nye avsløringer.

Vi ser visse flokktendenser i dekningen. Et eksempel er at VG og Dagbladet graver og avslører nye ting rundt stabburet side om side. Dette skaper en opptrapping,

og saken vokser i omfang. De andre avisene mer eller mindre ”dilter etter”. De skriver om konsekvensene av den ulovlige brygga, og følger stabbursaken etter hvert som den vokser seg større. Etter hvert omtales dermed de samme tingene i alle avisene.

Det at avisene grupperer seg i ”lederdyr” (VG og Dagbladet) og mer ”tilbakeholdne” aviser (resten), er dessuten tegn på at det finnes et mediehierarki.

Flokktrendensene viser seg også ved at alle avisene har vært til stede på Hagas pressekonferanser, først da hun gikk til angrep på mediene 12. juni 2008 og senere da hun annonserte sin avgang 19. juni 2008. Samtlige aviser refererer derfor fra pressekonferansene i sine ledere, kommentarer og reportasjer. Hvorvidt Haga gjorde klokt i å angripe mediene blir debattert, og mediedekningen som sådan omtales i Aftenposten (13.06.2008) og Nationen (16.06.2008).

For øvrig er det enighet om at Haga må legge alle kortene på bordet. Politikere må følge lover og regler, og ha samsvar mellom liv og lære.

Nettopp det at Haga feilet i å spille med åpne kort, trekkes fram som en av årsakene til hennes avgang. Hun mistet troverdighet. Men om det er en sammenheng mellom mediekjøret og sykdommen hennes, som hun selv begrunnet sin avgang med, er vanskelig å fastslå.

Samlet sett fordeler nær 40 prosent av sakene seg i kategorien ”øvrig”. Dermed er en stor del av stoffet nøytralt ladet. Men Haga må også tåle en del kritikk (25,3 prosent). Avisene som ”dilter etter” (Dagsavisen, DN, Nationen og Aftenposten) har en noe mer tolerant dekning, med færrest saker (både ledere, kommentarer og reportasjer) som er vinklet kritisk mot Haga. Aftenposten tar ved en anledning Haga i forsvar på lederplass (12.06.2008).

4.5 Intervjuer

Som det går fram av innholdsanalysen, var VG og Dagbladet nyhetsledende i Haga-saken, mens de andre avisene var mer tilbakeholdne. Etter hvert som saken vokste i omfang, hang imidlertid de andre avisene seg på. For å få en bedre forståelse av hvorfor det ble slik, fikk informantene spørsmål knyttet til avisenes dekning av Haga-saken. Dette belyser hvilke redaksjonelle motiver som ligger bak nyhetsprioriteringen. Etter denne gjennomgangen følger en nærmere analyse av hvilke faktorer informantene mener medvirket til Hagas avgang, samt pressens rolle i Haga-saken.

4.6 Avisenes dekning av Haga-saken

Flere av informantene ser på Haga-saken som en god nyhetssak. En av landets mest sentrale politikere brøt regler som mange sliter med å overholde og er frustrerte over. En viktig årsak til at avisene skrev om saken var nettopp bruddet på den klassiske liv- og læretesen.

– I flere saker ser du dette liv- og lære-prinsippet. Det er en veldig effektiv mediasak, fordi den er så lettfattelig. Det gir en veldig tabloid og forståelig innfallsvinkel på sakene. Folk kjenner seg igjen, tror Marie Simonsen, politisk redaktør i Dagbladet.

Hun mener Haga-saken umiddelbart skapte en enorm interesse blant folk flest. Saken hadde dessuten en liten ”folkeopplysningsbit i seg ved at kompliserte byggeregler ble belyst.

– Det ble en byråkratidebatt, som bidro til at saken ble så stor og at mange hadde interesse av den. Av og til kan slike saker bli litt for oss politiske nerder. Veldig mange der ute faller av og tenker: ”Å, herregud, er det ikke nok nå?”. Men i Haga-saken følte jeg at folk var opptatt av den, sier Simonsen.

4.6.1 De nyhetsledende avisene – VG og Dagbladet

Innholdsanalysen viste at VG var den nyhetsledende avisen i bryggesaken, mens Dagbladet tok ledelsen i forholdene som gjaldt stabburet.

- For oss var dette en opplagt sak å dekke. Det gjaldt en statsråd som ikke hadde oppfylt sine forpliktelser i forhold til det offentlige, som man er pålagt gjennom lover og forskrifter, sier Olav Versto, tidligere politisk redaktør i VG.

Han understreker at avisen ville gjort det samme med andre statsråder. Det var ingen spesiell grunn for VG til å undersøke akkurat Åslaug Haga. Haga-saken var heller ingen ”journalistisk bragd”, men en helt ordinær sak etter Verstos mening.

Ved at saker graves fram, bidrar VG til at kritikkverdige forhold i samfunnet blir avdekket og rettet opp. I nyhetssammenheng er det generelt en viktig drivkraft for VG å være først ute og ”overgå” motstandere.

- Vår ambisjon er å være best, og det betyr best i et konkurranseforhold med andre medier, sier Versto.

Marie Simonsen i Dagbladet mener at alle aviser ønsker å overgå hverandre.

- For å komme inn i en sak må man enten finne sin egen avsløring eller så tar man ofte motsatt standpunkt, fordi det verste journalister vet er å dilte etter og sitere konkurrenten. Det er en konkurranse, selv om VG er dobbelt så stor, sier Simonsen.

Da bryggesaken ”sprakk” i VG ble det viktig for Dagbladet å finne sin egen sak, forteller Simonsen.

- Det er klart at alle aviser liker å ha sine egne vinklinger og avsløringer. Da vi fant stabbursaken ble det ”vår” sak, og vi fokuserte derfor mer på den enn på brygga.

Dagbladets egne avsløringer og vinklinger bidro til å bringe stabbursaken videre. I denne saken var det mange detaljer, som måtte dokumenteres.

-
- Det kan virke veldig detaljrikt og pirkete, og sikkert smålig. Men man kan ikke bruke omtrentlige opplysninger, sier Simonsen.

4.6.2 Aviser med ”beskjeden” dekning

I Dagsavisen ble bryggesaken sett på som uviktig, mens stabburet fikk en bredere dekning etter hvert som saken vokste i viktighet og betydning, forteller politisk redaktør Arne Strand. Sakene med Tromsø-OL og Arnstad angikk Hagas embete som statsråd, og var derfor prinsipielt viktigere etter hans mening. Strand forklarer at mye av Dagsavisens politiske journalistikk drives gjennom kommentarjournalistikk.

- Vi bruker et annet grep enn mange av de andre. Vi velger å ikke konkurrere med VG og Dagbladet på hardkjøret mot politikerne. I stedet kommenterer vi sakene og forsøker å gjøre rede for leserne våre om hva som ligger bak.

Dagsavisen ønsker å være god på saker som gjelder statsministeren eller stortingspresidenten. Dersom VG er først ute, er imidlertid saken ofte ”tapt” hvis man ikke finner sin egen vinkel eller avsløring. Det var tilfellet med Hagas brygge.

- Hvis VG har klint en sak ut over hele sin førsteside og fire innsider, så er det ikke så veldig mye for oss å ta i, hvis vi ikke kommer videre, utdyper Strand.

Både Dagsavisen, Nationen, Dagens Næringsliv (DN) og Aftenposten hadde en mer ”beskjeden” dekning av Haga-saken. Dersom avisene oppfatter saker som sentrale, er det imidlertid viktig for dem å være nyhetsledende. For Dagsavisen var det for eksempel viktig i Valla-saken og Stortingspensjonssaken²⁷, som Dagsavisen avslørte. Valla-saken ble viktig fordi den angikk LOs leder, ”et av landets mektigste mennesker”, og fordi mange av Dagsavisens lesere er organisert i LO. Stortingspensjonssaken var både viktig og alvorlig, fordi den hadde med tillitsforholdet valgt - velger å gjøre, ”grunnpilaren i demokratiet vårt” (Strand 2009 [intervju]).

²⁷ Ifølge en rapport fra Riksrevisjonen i 2008 skal seks stortingsrepresentanter ha fått for mye utbetalt i stortingsspensjon, totalt rundt 5,7 millioner i perioden 1998-2008 (Strand, 2008, 1. og 4. avsnitt; Hornburg, 2009, fakta).

For Nationen er det derimot viktigere å være nyhetsledende på for eksempel jordbruksoppgjøret. Det er relatert til avisens nisjer: Hovedsakelig distrikt og landbruk. Avisen har et fokus på Senterpartiet, fordi avisens stoffområder overlapper med partiets politiske kjerneområder. Det var naturlig å omtale Haga-saken.

- Vi hadde noen kommentarer, fordi det handlet om et parti og en partileder som er sentral for Nationen. Men for oss var det viktigere å analysere den politiske situasjonen enn å følge siste nytt, sånn som VG gjorde om brygga og stabburet, forklarer Kato Nykvist, konstituert politisk redaktør i Nationen.

Nationen vurderte ikke Haga-saken som så stor og betydningsfull, og dermed ble det heller ikke så viktig å være først ute. Som nisjeavis er Nationen vant til å gå egne veier, og kan derfor regnes som en ”motstrømsavis” med selvstendige standpunkter.

- Vi hadde vår bit av Haga-skandalen gjennom Arnstad-saken, men vi dekket Haga-saken etter hvert som den vokste i omfang. VG er generelt vanskelige å konkurrere med når de har en sak de driver, sier politisk kommentator Kjetil Bragli Alstadheim i DN om DN's dekning av Haga-saken.

Aftenposten vurderte i utgangspunktet Hagas forseelser med brygga og stabburet som småsaker, hvilket medførte en tilbakeholden dekning.

- Saken ble først politisk alvorlig, da Hagas forklaringer ikke sto til troende og hun ble tatt i løgn. Vi hang på så godt vi kunne da Haga med sine forklaringer viklet seg mer og mer inn i saken, forklarer Elisabeth Randsborg, tidligere leder for Aftenpostens politiske avdeling.

Et felles kjennetegn for de ”tilbakeholdne” avisene er at de trappet opp dekningen av Haga-saken etter hvert som den vokste i omfang. Saken ble da viktig i seg selv.

- Når det dukker opp en sak som alle aviser skriver om og alle mennesker snakker om, så kan ikke vi sitte og late som om dette ikke er noen sak. Da er det en sak. Da etablerer mediene saken som en ”snakkis”, og da må vi forholde oss til den, mener Strand i Dagsavisen.

I tillegg var det klart at Haga-saken kunne få store politiske konsekvenser. En svært sentral politiker og statsråd kunne komme til å gå av, hvilket skjedde.

Etter Hagas avgang ble det imidlertid helt stille om henne i media. Det skyldes først og fremst at hun mistet posisjonen, samt at hun var sykemeldt, mener informantene. Det dukket heller ikke opp noe som kunne danne grunnlag for flere nyhetssaker.

4.7 En dramatisk avgang

Intervjuene forsterker inntrykket fra innholdsanalysen av at Haga var en dyktig og mektig statsråd i den rødgrønne regjeringen og en god leder for Senterpartiet. Superlativer som utadvendt, entusiastisk og handlekraftig trekkes fram. Våren 2008 møtte imidlertid Haga motgang. Politisk redaktør Arne Strand skrev i en kommentar (Strand 2008a) at Åslaug Haga ”sluknet som politisk stjerne”.

- Ja, hun gjorde det. Overgangen fra å være en mektig og dyktig kommunalminister til å bli olje- og energiminister håndterte hun veldig dårlig. Det var ingen heldig overgang. Hun skulle gjøre Olje- og energidepartementet (OED) til et nytt miljødepartement, men fikk ikke til noe politisk. Så kom saken med Arnstad, utdyper Strand i et intervju i mars 2009.

Da Haga gikk av i juni 2008, ble regjeringen og Senterpartiet svekket fordi en viktig bærebjelke forsvant. Men ingen politiker er uunnværlig. Heller ikke Haga. Like fullt er det enighet om at Hagas avgang var dramatisk, for ikke å si ”veldig dramatisk”. Det skyldes blant annet måten hun falt på og at avgangen kom så brått.

- Det er sjelden du ser så dramatiske avganger i norsk politikk av folk på det nivået. Det nærmeste du kommer er Gerd-Liv Valla, selv om det var helt andre ting hun rotet seg inn i, mener Strand.

Haga hadde imidlertid allerede hadde annonsert sin avgang som partileder.

- En partileder som setter seg selv på oppsigelse, vil alltid miste en del av sin autoritet, bemerker Harald Stanghelle, politisk redaktør i Aftenposten.

4.8 Hvorfor måtte Haga gå?

Alle informantene tror på Hagas egen begrunnelse for avgangen: Hensynet til helsa. Hun var sykmeldt for høyt blodtrykk i forkant av avgangen, etter en medisinsk vurdering (Magnus 2008). Dermed er det ingen grunn til å tvile på at Hagas helseproblemer var reelle. Det høye blodtrykket gjorde det umulig for henne å fortsette som toppolitiker. Men hva ble hun syk av?

- Ble hun syk av bråket i media eller ble hun syk av arbeidspresset? Det er som høna eller egget, men jeg vil tro det har en sammenheng, sier Strand.

Det er vanskelig å fastslå hva som førte til Hagas sykdom, men man kan antyde noen medvirkende faktorer til sykdommen, og dermed avgangen.

4.9 Medvirkende faktorer til Hagas avgang

Når informantene blir spurt om hva de tror medvirket til Hagas avgang, nevnes det flere mulige faktorer, i tillegg til sykdommen: Flere kritikkverdige saker, Hagas håndtering av sakene, brudd på liv og lære, mediepresset og Hagas mediehåndtering.

4.9.1 Faktor 1 og 2: Kritiske saker og Hagas håndtering av sakene

Isolert sett var bryggesaken en ganske liten sak, ”en fillesak”, men den skapte et inntrykk av uryddighet. Samtidig påpeker Marie Simonsen at bryggesaken hadde en tung symbolverdi. Vern av strandsonen var en av fanesakene til den rødgrønne regjeringen. Haga burde ikke selv bryte reglene, spesielt fordi hun tidligere har vært kommunalminister med ansvar for regelverket.

- I denne saken var publikum unisont opphisset over Haga, fordi de selv har møtt dette byråkratiet, som aldri lar ”nåde gå for rett”. Folk har måttet rive brygger og fått kjempebøter for brudd på dette regelverket. At hun som

tidligere kommunalminister, bare blåste av de reglene, det tror jeg folk reagerte veldig sterkt på, sier Simonsen.

Stabbursaken blir sett på som mer alvorlig. Ekteparet Haga/Hopland manglet tillatelse til å leie det ut, og kom med feil opplysninger i forhold til utleien. I tillegg var det usikkert om ekteparet hadde betalt skatt av leieinntektene. Som det ble argumentert for i innholdsanalysen (Stanghelle 2008): I Norge tolererer vi mye, men skattesnusk er unntaket.

– Mange sa at ”ja, det er tilgivelse for brygga og stabburet, men hvis skatten kommer på toppen av det hele, da er det nok”. Det var det en uttalt enighet om, utdyper Simonsen, som også fremhever at det var et enormt hardkjør fra opposisjonen mot Haga, fordi det var en flertallsregjering.

– Det er litt sånn at når sauen blir skilt ut fra flokken, så kaster ulvene seg over byttet, legger Simonsen til.

Med unntak av skattespørsmålet, mener informantene at dimensjonene på uregelmessighetene ved brygga og delvis stabburet var små. Det var ikke kriminelle ting. Folk flest kan også glemme å søke om byggetillatelser, men Haga er ikke ”som folk flest”. Det er et vesentlig poeng, som gjorde at mediene interesserte seg for dette.

– Vi ville aldri ha skrevet om det hvis det var fru Olsen på Tveita eller Hansen i Vestby, men fordi det var en statsråd så ble det en sak. På grunn av forløpet den fikk, så var det litt over middels dramatikk og alvor i det, sier Olav Versto i VG.

Versto og flere andre av informantene mener at verken brygga eller stabburet isolert sett ville ført til Hagas avgang. Med riktig håndtering kunne Haga kanskje ha blitt sittende. Som i innholdsanalysen poengteres det at Haga burde ha spilt med åpne kort. Hun burde ha beklaget, lagt alle kortene på bordet og lovet å rydde opp. Det er en god tommelfingerregel for å håndtere denne typen saker.

Hagas feil var nettopp at hun ikke la alle kortene på bordet med en gang. Offentligheten fikk et inntrykk av at hun ikke fortalte hele sannheten. Det svekket troverdigheten hennes. Hun ble drevet fra skanse til skanse etter hvert som det kom nye avsløringer i media. Dermed måtte hun innrømme ting litt etter litt, som for eksempel når stabburet ble utleid for første gang. Dette gjorde at sakene ikke ble avsluttet, men rullet videre i mediene.

Det er altså ikke bare sakene i seg selv som er problemet. Vel så mye har det å si hvordan man håndterer dem. En politiker som kommer på offensiven, legger ting på bordet og blir ferdig med saken kan redde sin politiske karriere. Det dumme man kan gjøre er å forsøke å dekke over ting, fortie opplysninger og tro at man skal slippe unna. Pressen graver det som regel fram, mener informantene.

Når det gjelder betydningen av tidligere kritikkverdige saker, som OL- og Arnstad-saken, er det blandede oppfatninger blant informantene. Noen mener sakene var uheldige for Haga, men at de ikke hadde noen betydning for avgangen. De var ”ryddet av veien” og ute av medienes søkelys, men ga Haga to riper i lakken. En informant mener derimot at sakene hadde stor betydning, fordi de påvirket Hagas håndtering av brygge- og stabbursaken. Hun var ”voklende” allerede, og håndterte dermed brygge- og stabbursaken dårligere enn hun ellers ville gjort. Det er dessuten klart at disse sakene kom på toppen av alt det andre, som en tilleggsbelastning.

– Jo flere vanskeligheter du har, jo tyngre blir det. Det gjelder for oss alle, sier Versto.

Flere av informantene minner om at det er viktig å huske på at OL- og Arnstad-saken gjaldt hennes embetsførsel som statsråd. Haga-saken gjaldt derimot Hagas private forhold knyttet til byggetillatelser og økonomi. Like fullt er informantene enige om at sakene med brygga og stabburet var av offentlig interesse, og dermed noe som pressen burde dekke. Særlig siden det gjaldt en statsråd, som må holde orden i sanne saker.

– Mange forsøkte å hevde at dette var privatliv, men det syns jeg virkelig er å ta kelegge hele problemstillingen. Dette gjaldt hva de gjorde privat på saksområder der Haga selv hadde hatt ansvaret for reglene og politikken. Da kan man ikke regne det som privatliv, selv om det gjelder privat bolig og brygge, mener generalsekretær Nils Øy i Norsk Redaktørforening.

4.9.2 Faktor 3: Brudd på liv og lære

Vern av strandsonen var en fanesak for den rødgrønne regjeringen, og som tidligere kommunalminister burde Haga vite om regelverket. Politikere kan ikke bare ta seg til rette, og det kan ikke gjelde andre lover og regler for en statsråd, mener informantene.

– Særlig ikke for en tidligere kommunalminister, som er ansvarlig for disse reguleringene. Her må det være sammenheng mellom liv og lære. Hvis du bryter den sammenhengen, ligger du veldig, veldig dårlig an, sier Arne Strand.

Informantene er helt enige om at det må være samsvar mellom politikeres liv og lære. Det er viktig, for ikke å si helt avgjørende, slår informantene fast. Særlig er dette sentralt i norsk sammenheng.

– Det har mye å gjøre med at Norge er et av de landene i verden hvor staten griper sterkest inn i folks liv. Vi godtar og aksepterer det, under forutsetning av at alle følger reglene. At politikerne er like som oss. Folk reagerer veldig sterkt på det at noen, i sosialdemokratiet Norge, tar seg til rette og føler seg hevet over lover og regler, sier Simonsen.

Å ha samsvar mellom liv og lære er svært viktig for politikere, fordi de er våre folkevalgte og ansvarlige for lovene. De kan ikke si en ting, og gjøre noe annet. Da mister de troverdigheten, og tillitsforholdet mellom velger og valgt går i stykker. Dette tillitsforholdet er en ”grunnpilar i hele demokratiet”, ifølge Strand. Vi må kunne stole på politikerne. Dersom politikerne ikke følger lovene, vil det kunne føre til økt politikerforakt. Politikerne må heller ikke drive forskjellsbehandling av seg selv. Imidlertid er det ikke ønskelig med helt plettfrie politikere.

- Hvis du bare skal ha det rene og det ranke, så blir det en ganske tannløs forsamling. Jeg skulle ønske det hadde vært tillatt å feile og ha noe rusk i sitt private liv. Politikere bør være som vanlige mennesker, det må være lov å trå feil, mener Nykvist i Nationen.

4.9.3 Faktor 4: Mediepresset

Sakene som er omtalt ovenfor, førte til at Åslaug Haga ble utsatt for mediernes kritiske søkelys. I løpet av den ti dager lange Haga-saken var hun på mange avisforsider, og fikk solid avisomtale i forhold til brygga og stabburet. Spesielt i VG og Dagbladet, som innholdsanalysen viste. Hun måtte stadig svare på kritiske spørsmål etter som nye avsløringer ble kjent. Selv oppfattet hun mediekjøret som en belastning, noe hun sa klart i fra om på en pressekonferanse 12. juni 2008. Kort tid etter denne pressekonferansen ble Haga sykemeldt. Mediene fortsatte og grave frem nye ting, og mediepresset fortsatte. Summen av sakene og mediepresset forsterket trolig belastningen for Haga, og kan ha forverret hennes sykdom.

Flere av informantene kan forstå at Haga kom med sterke utspill mot pressen, og mener at hun hadde all rett til det. En statsråd bør få ha familielivet i fred.

- Det er ikke pressens oppgave å være snill mot politikere, men man skal ha respekt for hverandre. Hvis et menneske føler seg urettferdig behandlet, enten det er av pressen eller andre, så har man ikke bare rett til å si fra, men man bør si fra, mener generalsekretær Per Edgar Kokkvold i Norsk Presseforbund, og fortsetter:

- Selv om pressen gjør det den skal gjøre, og opptrer ordentlig og redelig, så er det klart at det er en enorm belastning dag etter dag å bli møtt med kritiske spørsmål og oppslag. Oppslag som kan oppfattes og tolkes som et anslag mot hele ens integritet. Det er bare idioter og moralske blindgjengere som ikke skjønner hvilken enorm belastning det er for politikere.

Det er et problem i alle sånne saker at det samlede medietrykket blir veldig sterkt, mener Versto.

– Hvis man bare ser på et enkelt medium og måten det dekker en sak på, så kan man kanskje si at ”her var det ikke noe vesentlig kritikkverdig”. Men i sum så blir trykket på den det gjelder veldig sterkt. Det gjelder også for familien, ikke minst barn. Haga følte sikkert det ansvaret for familien. De kom på en måte i stormen, fordi hun var den hun var.

4.9.4 Faktor 5: Hagas mediehåndtering

Ikke alle informantene har kvalifiserte synspunkter på Hagas mediehåndtering, og det er delte oppfatninger blant de øvrige informantene. Noen mener mediehåndteringen ikke hadde vesentlig betydning for avgangen. Andre mener den kan være en faktor, fordi mediehåndteringen var for dårlig. Haga kom på defensiven, og undervurderte alvoret i sakene og situasjonen. Ved at Haga ikke sa alt med en gang, for eksempel om utleien av stabburet, kom det stadig nye avsløringer. Og dermed stadig nye beklagelser. Generelt er det viktig å være nøye med sannheten, slås det fast.

Kato Nykvist i Nationen mener det kanskje ikke var så taktisk klokt av Haga å ta et generaloppgjør med pressen, som hadde avdekket de kritikkverdige forholdene med brygga og stabburet, på den omtalte pressekonferansen.

– Hun la seg flat for de kritikkverdige forholdene, men på den andre siden gikk hun i strupen på pressen. Da utfordret hun pressen, og det er ikke sikkert man gjør det ustraffet. Hvis hun bare hadde lagt seg flat og sagt at ”dette skal jeg rydde opp i”, så hadde nok ikke mediestormen tiltatt i styrke, sånn som den gjorde når hun utfordret pressen. Jeg tror det var et sjansespill å ta, sier Nykvist.

Arne Strand poengterer at man skal være veldig trygg når man angriper pressen. Han tror det i dag er ”helt avgjørende for å lykkes i politikken at man klarer å håndtere mediene”. ”Hvis du ikke klarer det, så kommer du i alle fall ikke til topps”.

4.10 Oppsummering: Faktorer som kan forklare Hagas avgang

Jeg har nå gjennomgått faktorer som informantene mener kan forklare Hagas avgang som olje- og energiminister og partileder for Senterpartiet i juni 2008.

Haga begrunnet selv avgangen med sykdom. Alle informantene tror på denne forklaringen. Sykdommen gjorde det umulig for Haga å fortsette som toppolitiker.

I tillegg trekkes det fram en rekke faktorer som kan ha medvirket til avgangen. Det dreier seg om flere kritikkverdige saker, feil håndtering av disse sakene fra Hagas side, mediepresset som fulgte i kjølvannet av pressens avsløringer, Hagas mediehandtering, samt brudd på liv og lære. Alle informantene er enige om at det må være samsvar mellom politikeres liv og lære. I tillegg hadde Hagas brygge en symbolverdi for regjeringen. Vern av strandsonen var en regjeringens tidlige fanesaker.

Hagas brygge og stabbur var helt klart av offentlig interesse, men flere av informantene mener at disse sakene isolert sett ikke ville ført til Hagas avgang. OL-Arnstad-saken var ute av medienes søkelys, men ble en tilleggsbelastning og førte muligens til dårligere håndtering av andre saker.

I sum utgjorde alle de kritiske sakene og mediepresset en klar belastning for Haga. Det kan ha forverret sykdommen og bidratt til avgangen.

Informantene mener Haga kunne ha håndtert sakene annerledes, for eksempel ved å legge alle kortene på bordet med en gang. Med riktig håndtering kunne Haga kanskje ha blitt sittende.

Informantene er delt i synet på mediehandteringen og hvilken betydning den hadde for avgangen.

4.11 Pressens rolle i Haga-saken

Hvilken rolle hadde pressen i Haga-saken? Bidro pressen til Hagas avgang?

Noen av informantene mener pressen hadde en viktig, men helt ordinær rolle i Haga-saken. De reagerte ikke på noe spesielt ved dekningen, som heller ikke skilte seg ut på noen spesiell måte sammenlignet med andre lignende saker. Sakene med brygga og stabburet ble dekket på vanlig måte. Journalistene undersøkte tips, og fulgte opp sakene etter hvert som de utviklet seg. Dette er normal prosedyre.

Det var pressen som avslørte Hagas ulovlige brygge (VG) og forholdene rundt stabburet (hovedsakelig Dagbladet). Det henger sammen med pressens oppgaver og samfunnsrolle. Pressen har rett til å informere og avdekke kritikkverdige forhold i samfunnet (VVP, 2007, punkt 1.4). Dette er viktige oppgaver for pressen.

- Utviklingen i de sakene som gjaldt Haga var et resultat av at vi oppfylte det vi ser på som en samfunnsrolle, sier Olav Versto i VG.

Et flertall av informantene mener pressen bidro til Hagas avgang gjennom å avsløre sakene. Uten avsløringene kunne Haga kanskje ha fortsatt som statsråd, dersom hun ikke hadde blitt syk.

- Pressen og mediene hadde en viktig rolle i å få fram sakene, men det var innholdet i sakene som gjorde at det fikk betydning, sier Kjetil Bragli Alstadheim i DN.

Han mener pressen generelt spiller en rolle når det gjelder hvilke saker den velger å skrive om eller *ikke* skrive om, hvor mye som skal skrives om det og hvordan sakene skal vinkles. Disse beslutningene i mediene har stor betydning for hvordan en sak blir i offentligheten, og det kan spille en rolle for utfallet.

Flere informanter påpeker at media er det offentlige rom. Når det er stor offentlighet om en sak, så blir det formidlet gjennom mediene. Media er rett og slett en kanal, en budbringer. Alternativet hadde vært at sakene som omhandlet Haga ikke hadde kommet fram.

– Sånn sett bidrar pressen alltid når de avslører ting. Det får ofte konsekvenser. Men pressen bidro ikke i den forstand at det var noen som hadde avgangen som en plan eller et mål. Det var ingen jubel eller glede over utfallet i redaksjonene, sier Simonsen.

Mediepresset som Haga opplevde var en følge av avsløringene. Man kan si at pressen bidro til Hagas avgang via mediepresset og det som ble avslørt. Simonsen poengterer imidlertid at pressen er like ”beinhard” mot de rødgrønne politikerne som de borgerlige.

4.11.1 Overdimensjonert?

Noen av informantene mener Haga fikk en tøff behandling av pressen i forbindelse med sakene om brygga og stabburet, men flertallet mener pressen ikke gikk for langt.

– Det var ikke noe verre enn det en maktperson må kunne tåle eller forvente at de kan bli utsatt for, mener Alstadheim.

Allikevel mener halvparten at disse sakene, særlig brygga, ble overdimensjonert i dekningen. Det samlede medietrykket ble massivt.

Kokkvold mener Haga hadde rett når hun i avskjedstalen sa at ”smått er blitt stort og alt er blitt like viktig” (Haga sitert i Dagbladet 20.06.2008, avskjedstalen).

– Jeg mener at jeg kan kritisere mediene for ikke å se forskjell på det som var stort og det som var smått, og for proporsjonsforstyrrelser. Men jeg sier ikke at mediene burde ha latt Haga være i fred. Det mener jeg ikke, sier Kokkvold.

Ifølge Kokkvold valgte Haga selv å gå fordi mediepresset ble for stort. Verken de forseelsene hun måtte ha gjort eller summen av dem kvalifiserte til noen avgang. Han mener årsaken til proporsjonsforstyrrelsene ligger hos norsk presse, som nesten kan regnes som en ”lokal presse”:

– Store saker blir store saker også i større land, men de dominerer ikke alt. En sak glir etter hvert litt i bakgrunnen, og mediene og den enkelte avis får

konsentrere seg om andre ting. Mens hos oss er det nærmest sånn at når drevet går, så fortsetter det, også når det ikke er noe mer å hente.

Problemet oppstår når saker vokser i omfang, slik at de blir så store at ”alle” mediene vil ha en bit av dem.

– Da blåser man bagateller. Man tar ikke med bare det som er viktig å ta med, men overdriver og blåser opp de små ting, sier Kokkvold.

Nykvist i Nationen er enig med Kokkvold i at ”smått ble stort” i Haga-saken.

– Det blir litt perspektivløst og ensporet, fordi alle begynner å jakte etter det samme sporet. Man prøver å grave opp mer og stille mer til veggs, i stedet for å se en annen retning. Så de som snakker om en flokkmentalitet, de har nok rett når det kommer til sånne situasjoner.

4.11.2 Mediejaget

Når pressen graver og avslører noe, får det litt karakter av jakt, mener Strand. Da ligger det litt i sakens natur at politikeren, i dette tilfellet Haga, vil forsøke å gjemme unna noe eller ikke si alt. Dermed blir mediekjøret hardere.

Gravingen starter dersom pressen får mistanke om at ikke alt har kommet fram, og at det som blir fortalt ikke er den hele og fulle sannhet. Når pressen får ”teften av statsrådsblod” blir gravingen mer intens og medieinteressen vedvarer.

– Det er ingen tvil om at det tidlig ble klart at det kunne ende galt i Hagas tilfelle. Media mister fort interessen, hvis de skjønner at statsråden kommer til å bli sittende og at det ikke kommer til å få noen konsekvenser. Men så lenge statsrådsposten ligger i potten, så vil mediekjøret fortsette. Politisk journalistikk handler jo om at det skal få en eller annen konsekvens, forklarer Simonsen.

Strand mener imidlertid at mediejaget, eller ”flokk tendensene”, ikke er noe særskilt ved Haga-saken.

– Hvis du med flokktendenser mener at alle løp etter den samme saken, så var det jo det. Men det er det jo hele tiden. Når en nordmann vinner et ski-VM så er det for eksempel flokktendenser blant sportsjournalistene. Samme hvor du er så vil det være det. Men av og til kunne man ønske seg større nyanser i måten å rapportere på.

Strand mener medietrykket i dag er langt hardere sammenlignet med 1960- og 70-årene. Han tror det skyldes at journalistene svært ofte bruker de samme kildene, for eksempel internett, og at alle mediene er opptatt av politikk. Samtidig har antallet aviser, nettaviser, radio- og tv-kanaler som dekker politiske saker økt. Derfor blir summen ”veldig stor” og trykket tilsvarende stort. I tillegg er mediene til stede på de samme pressekonferansene, og alle skal ha ”sin” versjon av en sak, skyter andre informanter inn.

– Spørsmålet er om du kan gjøre noe med det. Nei, du kan ikke ha en sånn som sitter og dirigerer: ”Nei, nå skrev Dagbladet i forrige uke, så da må dere være forsiktige nå”. Det går ikke an det, fastslår Strand.

Han får full støtte fra Kokkvold, som understreker at ingen har rett til å fortelle en redaktør hvordan han eller hun skal vurdere en sak. En del av skjønnnet er å se forskjell på det som er stort og det som er smått. Redaksjonene kan kanskje bli flinkere til å ha en ”Djevelens advokat”, som kan si i fra dersom man er i ferd med å overdrive noe. Dette ble anbefalt etter Tønne-saken (Brurås m.fl. 2003).

En annen årsak til det voldsomme medietrykket og ”kjøret” mot politikerne er at det er slutt på partipressen.

– I partipressens tid kunne enhver politiker regne med at halvparten av mediene sto opp for en nesten uansett hva man hadde gjort. Men slik er det ikke lenger. Nå er mediene fargeblinde, og ettergår makten uansett hvor makten måtte befinne seg, sier Kokkvold.

Han mener dette bidrar til flokktendenser og at belastningen blir ekstremt hard. Når pressen og opposisjonen samles blir belastningen enda hardere.

Til tross for det massive presset fra mediene i politiske skandaler, tror ingen av informantene at dette har noen stor betydning for fremtidig politisk rekruttering. Vinteren 2009 var det eksempelvis flere spennende nominasjonsmøter foran høstens stortingsvalg.

4.11.3 Kjønnssdiskriminering?

I innholdsanalysen ble det stilt spørsmål ved om Haga var utsatt for kjønnssdiskriminering. Professor Frank Aarebrot var blant de som mente at Haga var det. Hun måtte ta ansvaret for ”tabbene”, selv om mannen hennes også var ansvarlig. Kato Nykvist i Nationen er enig med Aarebrot i at det kan være et kjønnsperspektiv inne i bildet:

– I hvilken grad var det Åslaug Haga selv som gjorde bruddene? Jeg tenker at ektemannen hadde en rolle der. Hadde det vært en mannlig statsråd med en kone som hadde tulla med utleie av stabburet, så er det ikke sikkert vi hadde fått den samme utviklingen. Jeg tror ikke han hadde fått de samme spørsmålene.

Dette er flere av de andre informantene uenige i. De tror en mannlig statsråd ville fått den samme behandlingen av pressen. Mediekjøret hadde ikke blitt noe mindre.

– Jeg ser overhodet ikke noe kjønnsperspektiv her. Vanligvis er jeg veldig følsom overfor kjønnsperspektivet, men det så jeg ikke her. Som feminist ble jeg nesten støtt av at hun i 2008 sier at ”det er mannen som ordner dette her, og jeg følger ikke med på det”. Hun har et selvstendig ansvar uansett, mener Marie Simonsen.

4.11.4 Hva må politikere tåle?

Alle informantene er enige om at politikere må tåle svært mye, mer enn ”vanlige folk”. Politikerne har bedt om offentlig tillit gjennom valg og innehar offentlige posisjoner. Derfor må de være forberedt på mediens kritiske søkelys og kunne takle mediene.

– Men det massive medietrykket er en helt ny utfordring, sier Simonsen.

Samtidig må kritikk og skandaler kunne kobles til den offentlige rollen som politiker. Hagas brygge og stabbur kunne kobles til hennes tidligere statsrådspost som kommunalminister med ansvar for regelverk i byggesaker.

Ikke sjelden handler det om brudd på liv og lære ved at politikere overtrer lover og regler de krever at andre skal følge. Politikere må tåle at vedtak og livsførsel blir gjennomgått, men de har krav på å bli behandlet menneskelig. Det må også stilles krav til mediene.

– Det må være et ubetinget krav til oss i mediene at det vi skriver er korrekt, og vi må være åpne for motforestillinger. Vi må også skrive om det som kan tale til vedkommendes fordel, sier Versto.

Hvor grensen mellom politikernes privatliv og deres offentlige virke går, må vurderes i hvert enkelt tilfelle. Men det er klart at den private sfære, også kalt privatlivets fred, må respekteres. Det betyr at politikerne har rett til å ha familieliv og unger i fred. Haga burde i så måte ha sluppet å få pressen inn på tunet sitt. Generelt er imidlertid enighet om at norsk presse er svært varsomme med å skrive om politikernes privatliv.

På den annen side er politikerne avhengige av mediene for å få fram sitt budskap, og mange politikere liker pressen – så lenge de får positiv omtale.

– Mediene har makt, og det er ikke for ingenting at aktører i samfunnet bruker så mye tid, krefter og ressurser på mediene. Mediene er viktige gjennom sin formidlingsrolle, og har betydelig innflytelse både på godt og vondt, sier Kokkvold.

I Dagsavisen 13. juni 2008 uttalte Kokkvold at ”det er bra for oss alle, ikke minst demokratiet, at pressen går litt for langt i kritisk henseende enn at man overser overtramp fra politikernes side” (Elsebutangen 2008).

– Ja, og det er jeg helt sikker på. I et demokrati må det være slik at pressen ”går for langt” i aktørenes og publikums øyne. Alternativet er at en ikke stiller de

kritiske spørsmål som må stilles, og at man begynner å bli snill med politikerne fordi man vil vise hensyn i enhver sammenheng. Nettopp fordi politikk er en offentlig kappestrid, så kan man ikke gjøre det, utdyper Kokkvold i et intervju i februar 2009.

Han synes det er synd når politikerne ikke orker presset, både fra mediene og opposisjonen, men mener det er bedre enn alternativet der man ”plasserer kritikerne på sykehus og bringer de som graver til taushet”. Det skjer for eksempel i Russland.

– Hvis pressen skulle være forsiktig i omtalen av maktpersoner, i fare for at de kunne komme til å gå av, så er vi veldig galt ute å kjøre. Tvert imot, når maktpersoner gjør noe galt er det pressens jobb å få det fram. Ikke i en liten notis, men på forsida, understreker Alstadheim i Dagens Næringsliv.

4.12 Oppsummering av pressens rolle i Haga-saken

Analysen av intervjuene viser at pressen spilte en viktig rolle i Haga-saken når det gjaldt å avsløre de kritikkverdige forholdene rundt brygga og stabburet. Uten avsløringene kunne Haga trolig ha fortsatt som statsråd, dersom hun ikke hadde blitt syk. Pressens avsløringer bidro dermed til Hagas avgang.

En indirekte konsekvens av pressens avsløringer var at mediepresset mot Haga økte. Mediepresset forsterket belastningen for Haga, og kan regnes som en medvirkende faktor til Hagas avgang. Mediejag og flokktendenser er imidlertid ikke noe særskilt ved Haga-saken. Det er for øvrig vanskelig å redusere medietrykket.

Pressens rolle som avslører henger sammen med pressens samfunnsrolle. En viktig oppgave for pressen er å avsløre kritikkverdige forhold. Media er en kanal i det offentlige rom, hvor pressen formidler det som skjer. Alternativet er at avsløringer ikke når offentligheten, og dermed ikke får konsekvenser.

Enkelte informanter mener dog at pressen kan kritiseres for ikke å se forskjell på smått og stort, altså proporsjonsforstyrrelser. Flertallet av informantene mener imidlertid at pressen ikke gikk for langt. Politikere må tåle svært mye av medienes kritiske søkelys, men ”privatlivets fred” må respekteres.

4.13 Oppsummering av intervjuanalysen

I første del av intervjuanalysen utdypet informantene hvorfor ”deres” avis ble enten nyhetsledende eller ”tilbakeholden” i Haga-saken. Avisenes forskjellige prioriteringer springer ut fra blant annet konkurransehensyn og hva redaksjonene oppfatter som sentrale saker. Andre del tok for seg hvilke faktorer som medvirket til Hagas avgang. Betydningen av flere kritikkverdige saker, feil håndtering av sakene, mediepress, Hagas mediehåndtering, samt brudd på liv og lære ble trukket fram. Pressens rolle omhandles i tredje del. Pressens avsløringer og påfølgende stort mediepress bidro til Hagas avgang.

5. Drøfting av analysefunn

Hvorfor utviklet Haga-saken seg til en større skandale? Hvordan bidro Hagas håndtering til at skandalen eskalerte? Og hvilken betydning hadde pressen? I dette kapittelet vil de empiriske funnene i analysen bli drøftet i henhold til problemstilling, samt i lys av den teoretiske gjennomgangen og Fladmoes konklusjoner. Dette vil si at faktorene som medvirket til Hagas avgang og pressens rolle i Haga-saken står sentralt. Dernest kommer en beskrivelse av flokktendenser og mediehierarki i avisdekningen. Bekreftes Fladmoes konklusjoner angående flokktendenser og mediehierarki?

5.1 Haga-saken – en skandale med flere faser

Haga-saken kan ses på som en prosess som gikk igjennom flere stadier. Dette samsvarer med de fire fasene i John B. Thompsons teori om politiske skandaler.²⁸ Overtrampene som utløste Haga-saken var kort sagt flere brudd på byggeloven i forbindelse med Hagas brygge og stabbur. Stabburet ble også utleid som bolig uten tillatelse, og det var uklart om Haga hadde betalt skatt av leieinntektene. Disse opprinnelige overtrampene kan defineres som ”førstegangsovertramp”²⁹ (Thompson 2000). Slike overtramp danner generelt basisen for skandaler og utgjør fase én.

I skandalens andre fase ble disse overtrampene avslørt av pressen, og via mediene ble overtrampene gjort allment kjent. Dette er en forutsetning for at en skandale skal kunne utvikle seg (Thompson 2000: 13-14). Pressen kom fortløpende med nye avsløringer i tilknytning til brygga og stabburet, og politiske reaksjoner på overtrampene ble innhentet. De mange avsløringene samt negative reaksjoner fra politiske motstandere gjorde at skandalen vokste i omfang. Haga selv rettet anklager mot pressen, som hun mente angrep hennes integritet.

²⁸ Jf. Audun Fladmoes begrep ”skandaliseringsprosess”.

²⁹ Anførselstegn i forbindelse med ulike begreper vil bare bli brukt første gangen begrepet nevnes.

I fase tre nådde skandalen sitt klimaks, hvor Haga gikk av som statsråd og partileder. Mediedekningen og belastningen for Haga ble omtalt i media underveis, men etter at Haga gikk av ble det stille rundt henne.

I etterkant av skandalen dreide fokuset seg i stedet mot hvem som skulle bli ny leder for Senterpartiet og ny statsråd etter Haga. Ettervirkningene utgjorde fase fire.

5.2 Medvirkende faktorer til Hagas avgang

Selv begrunnet Haga avgangen som partileder og statsråd med hensynet til egen helse. Sykdommen gjorde det umulig for Haga å fortsette. Samtidig pekte analysen på flere faktorer som trolig var medvirkende til avgangen: flere kritikkverdige saker, feil håndtering av sakene fra Hagas side, brudd på ”liv og lære”, mediepresset og Hagas mediehandtering. Hvilken innvirkning hadde disse faktorene på avgangen?

5.2.1 Faktor 1: Kritikkverdige saker

Som det gikk fram av analysen mente flere at Hagas ”tabber” med brygga og stabburet isolert sett ikke ville ført til hennes avgang. Til det var ikke forseelsene alvorlige nok, det dreide seg om ”fillesaker”. Dette var også en av grunnene til at de tilbakeholdne avisene i analysen ikke valgte å prioritere Haga-saken. Først når saken vokste i omfang, og det ble klart at den kunne få alvorlige konsekvenser, fikk den større dekning. Saken ble da viktig i seg selv.

Haga var så visst ikke ”alene om å synde i strandsonen” (Simonsen 2008a). Til sammen 2800 personer og bedrifter fikk i 2007 pålegg for brudd på plan- og bygningsforskrifter (Spence m.fl. 2008a). Det dreier seg om kompliserte regler som kan være vanskelige å overholde og som skaper mye frustrasjon blant folk.

– Folk har måttet rive brygger og fått kjempebøter for brudd på regelverket, påpekte Marie Simonsen i et intervju i mars 2009.

Dette gjorde trolig sitt til at Haga høstet lite sympati fra folk flest. Kanskje fikk de følelsen av at Haga ”tok seg til rette”. Politikere kan ikke drive forskjellsbehandling av seg selv.

I dette tilfellet var ikke Åslaug Haga som ”folk flest”. Hun var statsråd. Haga kan ha feilvurdert situasjonen og selv vurdert sakene som ”fillesaker”, men en statsråd må ha orden i sakene – i *alle* saker. Nettopp det at Haga var statsråd gjorde at mediene interesserte seg. Dette gjorde at det ble en god nyhetssak. Dersom hun bare hadde vært fru Haga fra Ås ville ikke mediene ha brydd seg. Som tidligere kommunalminister med ansvar for regelverket i byggesaker, burde Åslaug Haga derimot kjenne til reglene. Dette fremheves som et vesentlig poeng i analysen. Selv om ”tabbene” var begått i privat sammenheng hadde de offentlig interesse. Bruddene på byggeloven kunne kobles til hennes tidligere offentlige rolle som kommunalminister. Det var ikke samsvar mellom liv og lære.³⁰ Imidlertid var det ikke snakk om grove lovbrudd. Dimensjonene på uregelmessighetene var små.

Bryggesaken hadde i tillegg en spesiell symbolverdi. Vern av strandsonen var en av de viktigste fanesakene for den rødgrønne regjeringen da den ble dannet.

Stabbursaken involverte dessuten et spørsmål om skatt. Da Haga gikk av var det fortsatt uklart om hun hadde betalt skatt av leieinntektene på stabburet. I analysen ble det påpekt at skattesnusk hører til blant unntakene for hva som kan tolereres i Norge. Hadde skatten kommet i tillegg, ville det blitt vanskelig for Haga.

Tidligere saker (OL- og Arnstad-saken) var heller ikke avgjørende for Hagas avgang. De var for så vidt ute av verden, men sammen med de mange forholdene som ble avdekket i Haga-saken ble den totale summen for stor. Hagas ”tabbekvote” ble til sist oppbrukt. Som Marie Simonsen skrev i en kommentar:

Det kommer ei tid i politikeres liv hvor de ikke kan kjøre i 52 i en 50-kilometersone. Mens de lenge kunne rase forbi kameraene uten å bli fanget i blitzlyset, har de plutselig en dag pådratt seg en prikk for mye og må betale (Simonsen 2008b).

De mange kritikkverdige sakene Haga var involvert i gjorde at pressen så et mønster. Et inntrykk av uryddighet og omtrentlighet festet seg. Hennes tidligere ”tabber” ble satt i sammenheng med ”tabbene” i Haga-saken. Til slutt rant begeret over. Hun tålte ikke mer. Dette er en del av ”skandalens anatomi og forklaringen på at noen politikere slipper unna med råkjør, mens andre arresteres for en mindre forseelse”, ifølge Marie

³⁰ Brudd på liv og lære er en egen faktor, som vil bli drøftet under et eget punkt.

Simonsen (ibid). Ut fra dette kan man si at summen av alle sakene Haga var involvert i medvirket til avgangen.

I analysen ble det hevdet at Haga med riktig håndtering av Haga-saken kunne ha blitt sittende. Hva var det med Hagas håndtering som gjorde at skandalen eskalerte?

5.2.2 Faktor 2: Hagas håndtering av Haga-saken

Den beste strategien for å takle kritiske saker i mediene er å innrømme og beklage overtrap, samt å love og rydde opp. Det ble påpekt både i teorikapittelet og i analysen. Det er viktig å spille med åpne kort og ikke forsøke å skjule noe.

Dette gjorde imidlertid ikke Haga. Hun holdt kortene tett til brystet, og innrømmet ikke noe før pressen hadde gravd det fram og Haga ble konfrontert med opplysningene. Særlig gjaldt dette utleien av stabburet. Først sa hun at stabburet ble utleid fra 2005, så fra 2002 (Andersen m.fl. 2008a; Ertesvåg m.fl. 2008a; Grande 2008). Noen dager senere fant VG leieboeren som hadde bodd i stabburet fra 1998 til 2000 (Ertesvåg m.fl. 2008b).

Om det var noen bevisst strategi fra Haga å fortie opplysninger om utleien vites ikke. Når Haga ikke sa alt med en gang ble imidlertid pressen nysgjerrig. Journalistene fortsatte å grave ut fra mistanken om at her kunne det være noe mer. Og det stemte. En serie med nye avsløringer fulgte. Hagas ”andregangsovertrap”³¹ forverret dermed situasjonen ved at skandalen eskalerte i omfang. Det gjorde at flere medier etter hvert begynte å interessere seg.

På grunn av pressens avsløringer måtte Haga innrømme og beklage det ene overtrapet etter det andre. Hun ble med andre ord drevet fra skanse til skanse. Det svekket hennes troverdighet og autoritet som politiker. Hun la seg flat og beklaget, men grensen for mange ganger man kan legge seg flat ble overtrådt (Aftenposten 2008b; Dagsavisen 2008; VG 2008a). Da hjelper det ikke å legge seg flat lengre. Haga burde i stedet ha spilt med åpne kort fra dag én. Dersom Haga hadde gjort det

³¹ Jf. Thompsons begrep om når pressen avdekker løgn eller halvsannheter om de opprinnelige overtrapene, som dannet grunnlaget for skandalen.

kunne utfallet av Haga-saken muligens vært et annet. Hennes håndtering av egen sak fikk dermed avgjørende betydning.

5.2.3 Faktor 3: Brudd på liv og lære

Det er viktig at politikere overholder lover og regler, som de selv er med på å vedta. Alle skal være like for loven. Politikerne kan ikke ta seg til rette. De er folkevalgte, og folk må kunne stole på dem. Noe annet vil skape politikerforakt.

I forlengelsen av overholdelse av lover og regler finner vi prinsippet om liv og lære. Dette er et svært viktig prinsipp, noe som ble påpekt både i teorien og analysen. Politikerne må leve som de prediker. Dersom politikere bryter denne sammenhengen ligger de ofte tynt an og det kan ha avgjørende betydning for deres politiske karriere. Politikere kan dog bli sittende i sine posisjoner etter skandaler som følger av brudd på liv og lære. Hvordan de håndterer skandalen vil som nevnt ha avgjørende betydning.

I Haga-saken brøt Åslaug Haga regler hun hadde hatt ansvaret for som kommunalminister.³² I analysen ble det poengtert at hun derfor burde ha kjent til regelverket i byggesaker. Det gjorde saken alvorlig at hun som statsråd brøt regler³³ som folk prøver å etterleve. Hun mistet troverdighet som politiker og dette fikk til slutt store konsekvenser for henne.

5.2.4 Faktor 4: Mediepresset

I kjølvannet av pressens graving og avsløringer i politiske skandaler oppstår det som regel et mediepress eller mediejang. Haga-saken er ikke noe unntak i så måte. Mediepresset var av negativ art og Haga fikk merke dette på kroppen, bokstavelig talt. Hun ga selv uttrykk for at mediepresset var belastende, og dette kan ha forsterket sykdommen hennes. Hun sa også først at hun ikke ville gå av, men ikke lenge etterpå gikk hun av likevel. Dette indikerer at mediepresset kan ha vært en medvirkende

³² Byggeslurv var et satsningsområde for Haga da hun var kommunalminister (Bergsaker m.fl. 2008a).

³³ Hvorvidt Haga selv brøt reglene eller om det var mannen som hadde det største ansvaret kan diskuteres. Dette var et tema i analysen. Som statsråd måtte Haga ta ansvar. Haga erkjente "feilene" som ble gjort i brygge- og stabbursaken på en pressekonferanse 12. juni 2008 (Andersen m.fl. 2008a).

faktor til avgangen. Belastningen ble trolig for stor. Oppgaven tolker det som at Haga ikke lenger maktet mediepresset.

Samtlige aviser i analysen dekket Haga-saken, om enn i varierende grad. Jo større omfanget ble, jo flere aviser dekket den. Selv om det i denne saken ikke var noen grove overtramp fra mediene enkeltvis, utgjorde det samlede medietrykket en klar belastning for den som stod midt oppe i det dag etter dag: Åslaug Haga. Oppgaven tolker det dit hen at mediepresset ikke ville ha oppstått uten pressens avsløringer. Mediepresset ville trolig heller ikke ha økt i styrke dersom det ikke hadde kommet flere avsløringer eller andregangsovertramp fra Haga.³⁴

5.2.5 Faktor 5: Hagas mediehåndtering

Ved at Haga ikke spilte med åpne kort kom hun kom på defensiven overfor mediene. Pressen kom henne i forkjøpet med nye avsløringer hele veien.

Underveis i saken valgte Haga på en pressekonferanse 12. juni 2008 å rette anklager mot pressen, som hun mente angrep hennes integritet. Hun følte også at familien ble invadert (Haga sitert i Nationen, Aalborg 2008a).

Haga hadde all rett til å si ifra om dette, men det spørs om hun tjente på det. I analysen gikk det fram at flere mente Haga utfordret pressen. Dersom Haga bare hadde lagt seg flat og ikke utfordret pressen, ville mediestormen kanskje ikke ha tiltatt i styrke. Hennes anklager mot pressen kan ha gjort pressen mer ”tent” på å finne sannheten. Hvis man angriper pressen må man være særdeles trygg på det man sier og at ikke noe annet vil komme fram. Haga fikk problemer da pressen kunne avdekke nye forhold i Haga-saken. Troverdigheten hennes ble svekket.

Oppgaven tolker det som at Hagas mediehåndtering forsterket mediepresset mot henne. Et forsterket mediepress økte naturlig nok hennes personlige belastning. Oppgaven velger derfor å anta at Hagas mediehåndtering bidro til hennes avgang, fordi mediepresset ble for stort.

³⁴ Mer om betydningen av pressens avsløringer kommer under punktet 5.3 ”Pressens rolle i Haga-saken”. Her vil også flokktendensene og mediehierarkiet i Haga-saken bli drøftet.

Summen av alle de nevnte faktorene gjorde antagelig sitt til at det ble for mye for Haga. Hun begrunnet selv avgangen med hensynet til helsa. Helseproblemene gjorde det umulig for henne å fortsette. Ingen tviler på at det var en reell årsak til avgangen.

5.3 Pressens rolle i Haga-saken

I Haga-saken var det pressen som avslørte Hagas opprinnelige overtramp. Uten pressens avsløringer hadde ikke ”tabbene” kommet fram i offentligheten. Da hadde Haga trolig kunnet blitt sittende som statsråd, dersom hun ikke hadde blitt syk. Mediene spilte derfor en avgjørende rolle for både forløpet, omfanget og utfallet av skandalen. Flere avsløringer bidro til at skandalen eskalerte og dermed økte i omfang. Enkelte informanter påpekte imidlertid at det ikke var noe ønske om å ”ta” Haga som lå bak pressens graving og avsløringer. Enhver politiker blir gransket dersom pressen får snusen i noe. Det er slutt på partipressen og derfor kan ingen politikere regne med å bli skånet.

Media er det offentlige rom og en budbringer. Det er pressens oppgave ”å informere om det som skjer i samfunnet og avdekke kritikkverdige forhold” (VVP, 2007, punkt 1.4). Dette henger sammen med pressens samfunnsrolle. Pressen skal blant annet granske maktpersoner, som politikere, og får dermed en funksjon som vaktbikkje (McNair 2007: 20). Sånn sett gjorde pressen bare jobben sin når den undersøkte forholdene knyttet til Hagas brygge og stabbur, samt OL- og Arnstad-saken.

Når pressen får mistanke om at alt ikke stemmer eller at alt ikke blir sagt, fortsetter pressen å grave. Det skjedde også i Haga-saken. Undersøkende journalistikk fører til avsløringer og dette får ofte konsekvenser. I politikken kan konsekvensen bli at politikere trekker seg. Som nevnt i teorien og analysen vil medieinteressen vedvare så lenge pressen lukter ”statsrådsblod”. Dette var tilfellet i Haga-saken, hvor muligheten var til stede for at Haga kunne komme til å gå av. Det kunne føre til regjeringskrise.

Det er ikke ønskelig med en situasjon der pressen bøyer seg i frykt for at politikere skal måtte gå av. Dersom de har gjort noe kritikkverdig må det fram i lyset. Det står i samsvar med hva som er pressens oppgave. Pressefrihet er for øvrig helt grunnleggende i et demokrati som Norge. Like fullt må pressen respektere politikernes privatliv. De har rett på privatlivets fred.

Som nevnt tidligere genererte pressens avsløringer også et mediepress, som man kan anta var en medvirkende faktor til Hagas avgang. Oppgaven tolker det som at det massive mediepresset forsterket belastningen for henne. Dette forsterket trolig sykdommen hennes.

Mediepresset får ofte en karakter av jakt, som følge av at alle mediene dekker samme sak og dermed samme person samtidig. I Haga-saken var det Haga som var ”offeret”. Som følge av mediejaget oppstår det gjerne flokktendenser og et mediehierarki i dekningen. Haga-saken var ikke noe unntak i så måte. Hvilke flokktendenser og hvilket mediehierarki var det snakk om?

5.3.1 Flokktendenser og mediehierarki i Haga-saken

I innholdsanalysen av Haga-saken ble dekningen i seks aviser studert. Analysen viste at avisene grupperte seg inn i ”lederdyr” og ”etternølere” som kom ”diltende etter”. VG og Dagbladet var nyhetsledende, og dermed lederdyr som kom med hyppige avsløringer. De andre avisene dekket Haga-saken i liten grad i starten, men ga saken en bredere dekning etter hvert som den vokste i omfang og det ble klart at den kunne få alvorlige konsekvenser.

Inndelingen i lederdyr og etternølere var også tegn på at det eksisterte et mediehierarki. De store avisene gikk i front, mens mindre aviser kom bak. Et unntak her er Aftenposten, som er en stor avis. Likevel var den tilbakeholden i Haga-saken. Mulige forklaringer på dette mediehierarkiet vil jeg komme tilbake til.

Flokktendensene i Haga-saken viste seg først og fremst ved at VG og Dagbladet kom med avsløringer side om side. De fulgte hverandre, og avsløringene drev sakene med brygga og stabburet framover. Resultatet ble en opptrapping og dermed økt omfang.

Videre gikk en del av de samme argumentene igjen hos kommentatorene i disse to avisene. Det var for eksempel enighet om at Hagas ulovlige brygge passet dårlig med regjeringens strandsonepolitikk, samt at Haga som statsråd måtte ha orden i sakene (Moen 2008a; Simonsen 2008a). Samsvar mellom liv og lære, samt viktigheten av å spille med åpne kort sto senere sentralt i argumentasjonen i alle avisenes kommentarer og ledere.

Da Haga og ektemannen fikk bot for den ulovlige brygga ble dette omtalt i VG, Dagbladet, Dagsavisen, Nationen og Aftenposten (11.06.2008). Dagens Næringslivs første oppslag om Haga-saken handlet om at Haga ”brøt loven som statsråd” (daværende kommunalminister) da stabburet ble tatt i bruk som bolig (Bjartnes m.fl. 2008). Avisen fant dermed sin egen vinkling for å komme inn i Haga-saken. Dagen etter kunne DN rapportere samtidig med VG og Dagbladet om ulovlig utleie av stabburet i Ås fra 2002 til 2005 (Andersen m.fl. 2008a; Ertesvåg m.fl. 2008a; Grande 2008). I tillegg intervjuet avisene mange av de samme kildene. Likhetstrekk i avisens argumenter, vinklinger og kilder er tegn på flokktendenser, som omtalt i teorikapittelet.

Flokktendensene viste seg også ved at samtlige aviser i analysen var til stede på Hagas pressekonferanser, henholdsvis 12. juni 2008 (Haga anklaget pressen) og 19. juni 2008 (Hagas avgang). Siden alle mediene var på pressekonferansene, fikk disse bred dekning. Til tross for at avisene prøvde å lage sine egne vinklinger på sakene ble det en del likhetstrekk i dekningen. Hagas uttalelser gikk for eksempel igjen i flere aviser. Det samme gjorde noen av argumentene og kildene.

I og med at skandaler genererer et mediejang er det ikke rart at det oppstår flokktendenser. Som nevnt i teorikapittelet bunner flokktendensene blant annet i at mediene jobber etter de samme nyhetskriteriene for hva som er interessant og viktig. Skandaler skiller seg fra rutinepolitikken og inneholder drag av konflikt, drama og action. Dermed kaster mange medier seg på i dekningen. Så lenge utfallet av en politisk skandale er uklart inneholder skandalen også et spenningsmoment: vil politikeren eller statsråden gå av eller ikke? Denne uvissheten gjør at medieinteressen

vedvarer. Medienes interesse øker proporsjonalt med sannsynligheten for at statsråden kan måtte komme til å gå av.

I Haga-saken var det knyttet en slik usikkerhet til utfallet. Avisene i analysen dekket saken etter hvert som den vokste i omfang og ble mer alvorlig. Når det ble klart at Hagas avgang kunne være et mulig utfall kunne ikke saken ignoreres. Ingen ville gå glipp av Haga-saken når det var ”den store saken”, den ”alle” snakket om.

5.3.2 Nyhetsledende v. ”tilbakeholdne” aviser

Hvorfor ble VG og Dagbladet nyhetsledende? Både VG og Dagbladet er løssalgsaviser som konkurrerer om leserne. For å selge flest mulig aviser legger de mer vekt på sensasjonelle saker og underholdende stoff, i tråd med den tabloide journalistikkens tyngdepunkt. I så måte passer politiske skandaler bedre inn enn ordinære politiske saker fordi de inneholder elementer av konflikt, drama og action. I tillegg er politikernes privatliv og politikeren som person interessant (Allern 2001: 297-299; Jenssen 2007: 16; Ottosen m.fl. 2002: 156-165). Dette kan forklare hvorfor VG og Dagbladet ble nyhetsledende i Haga-saken, og at saken fikk en bred dekning i disse avisene. Som skandale passet den inn i avisenes nyhetsprioritering. Det at Hagas ”tabber” var begått i privat sammenheng kan ha gjort dem ekstra interessante.

Informantene bekreftet at det var viktig å være først og best på nyheter i konkurransen om leserne. Det vil si det samme som at VG og Dagbladet ikke liker å ”dilte etter” andre aviser. De blir i stedet lederdyr i mediehierarkiet. For å komme inn i en sak må man enten komme med egne avsløringer eller lage egne vinklinger. Dette kan forklare hvorfor Dagbladet kom med en avsløring om Hagas stabbur i stedet for å fokusere på den ulovlige brygga, som VG avslørte. Bryggesaken var VGs sak. VG kom på sin side inn i stabbursaken ved hjelp av egne avsløringer og vinklinger. Det var VG som avslørte Hagas leieboer i stabburet fra 1998 til 2000 (Ertesvåg m.fl. 2008b).

I Haga-saken var vinklingene på innholdet i VG og Dagbladet for øvrig jevnt fordelt på alle de seks kategoriene (se tabell 4.3). Ingen av de to lederdyrene var noe spesielt mer kritisk enn den andre. Men alt i alt var VG og Dagbladet langt mer

kritiske sammenlignet med de andre avisene i analysen. Oppslagene hadde ofte en negativ klang, der ord som ”ulovlig” og ”avsløring” forekom.

Fire aviser var tilbakeholdne i dekningen av Haga-saken: Dagsavisen, Nationen, Dagens Næringsliv og Aftenposten. Informantene begrunnet dette med at forholdene som gjaldt Hagas brygge og stabbur i første omgang var ”småsaker”. Derfor ble det ikke brukt vesentlige ressurser på å dekke dette og det var mindre viktig å være først ute. Etter hvert som Haga viklet seg inn i saken med sine ”andregangsovertramp” ble Haga-saken viktigere og mer alvorlig. Da ble dekningen trappet opp. Like fullt var det vesentligere å fortelle leserne om konsekvensene av det som skjedde framfor å avsløre og rapportere siste nytt i konkurranse med VG og Dagbladet. Denne konkurransen er for øvrig svært hard. Dagsavisen valgte ikke å konkurrere med de to løssalgsavisene på ”hardkjøret mot politikerne” (Strand 2009 [intervju]). I stedet tok avisen et annet ”grep” ved å legge vekt på kommentarstoff.

Intervjuene avdekket at det for de tilbakeholdne avisene var viktigere å være nyhetsledende i saker som ble ansett som sentrale for deres avis. Dagsavisen brukte eksempelvis større ressurser på Valla-saken. På bakgrunn av dette kan man hevde at Haga-saken trolig ville fått en annen prioritering dersom avisene hadde ansett den som mer sentral i forhold til deres profil, prioriterte stoffområder og lesergrupper. I tillegg dreier det seg her om abonnementsaviser, som er avhengige av å beholde abonnentene sine. Dermed må de i større grad ivareta lesernes interesser.

Saker blir ansett som ”tapt” dersom avisene ikke finner sin egen avsløring eller vinkling. En annen måte å komme inn i en sak på er å innta motsatte standpunkter (Simonsen 2009 [intervju]). Dette kan forklare hvorfor Aftenposten, som en tilbakeholden avis i Haga-saken, for eksempel tok Haga i forsvar på lederplass (Aftenposten 2008a). I teorikapittelet ble det påpekt at Aftenposten tradisjonelt har vært en tilbakeholden avis når det gjelder dekningen av politiske skandaler. Det kan ha sammenheng med at denne avisen ikke er like sensasjonsorientert og tabloid i nyhetsdekningen som VG og Dagbladet.

Totalt sett var de tilbakeholdne avisene mer tolerante i dekningen av Haga-saken (se tabell 4.3). De hadde færrest kritisk vinklede saker sammenlignet med VG

og Dagbladet. Dette er i tråd med hva Midtbø påpeker i forhold til mediedekningen av politiske skandaler: Det er en tendens til at mediene som går i front fokuserer på negative aspekter, mens mediene som ”dilter etter” er mer tolerante (Midtbø 2007: 61).

5.3.3 Haga-saken v. Fladmoe konklusjoner

Audun Fladmoe (2008) undersøkte i sin masteroppgave fire case i fem ulike aviser med hensyn til skandalisering. Han konkluderte med at skandaliseringen førte til flokktendenser og en ensidig nyhetsdekning, men det var klare variasjoner mellom avisene ut fra ”kommersielle og/eller politiske motiver i redaksjonene” (Fladmoe 2008: 88-89). Videre bar deknningen preg av et mediehierarki, der de store avisene gikk i front og mindre aviser ”diltet etter”.³⁵ Mediehierarkiet var situasjonsavhengig, som innebar at mediene i større grad plasserte seg i ”en hierarkisk struktur” dersom skandaliseringen stemte overens med ”deres redaksjonelle prioriteringer” (ibid).

Skandaliseringen i Haga-saken førte også til flokktendenser og en god del likhetstrekk i deknningen. Mange av de samme argumentene, kildene og vinklingene gikk igjen, og dette var med på å gjøre nyhetsdekningen ensidig. Samtidig var det rom for flere syn i Haga-saken. De som mente at Haga var utsatt for kjønnsdiskriminering og en ”heksejakt” i mediene fikk slippe til. Mediedekningen og dimensjonene på Hagas forseelser ble diskutert, men ikke i stor grad. Den største andelen av sakene havnet i kategorien ”øvrig”, som var tilnærmet ”nøytralt” stoff. Dernest kom antall kritisk vinklede saker (se tabell 4.3). Analysen viste ikke tegn på noen vesentlige overtramp³⁶ i deknningen, men oppgaven tolker det som at det totale medietrykket var svært belastende for Haga.

Hva gjelder medierhierarki var det også i Haga-saken sånn at de store avisene, ”tabloidene” (VG og Dagbladet) gikk i front, men de mindre ”diltet etter”. Unntaket var Aftenposten, som et større opplag og flere lesere enn Dagbladet (se tabell 1.1). Likevel var Aftenposten tilbakeholden i deknningen av Haga-saken. Som Fladmoe

³⁵ Jagland-saken var et unntak.

³⁶ Dagbladet var ved et tilfelle inne på tunet til Haga i Ås. Haga reagerte på dette.

påpekte i sin konklusjon har dette å gjøre med avisenes ”redaksjonelle prioriteringer”. Avisene har forskjellige syn på hva som er sentrale saker. Aftenposten oppfattet i utgangspunktet Hagas forseelser som ”småsaker” (Randsborg 2009 [intervju]). Etter hvert som Haga-saken ble mer alvorlig trappet avisen opp dekningen.

Funnene i Haga-saken angående flokktendenser og mediehierarki stemmer overens med Fladmoes konklusjoner. Aftenposten viste seg dog som en tilbakeholden avis.

5.4 Oppsummering

I dette kapittelet har de empiriske funnene fra analysen blitt drøftet i lys av problemstilling, teori og tidligere forskning. Vi så at Haga-saken som skandale gikk igjennom flere faser, i tråd med Thompsons teori. En rekke faktorer medvirket til Hagas avgang: Summen av de kritikkverdige sakene Haga var involvert i, Hagas håndtering av disse sakene, brudd på liv og lære, mediepresset og Hagas mediehåndtering. Isolert sett var ikke Hagas ”tabber” så alvorlige, men hennes håndtering av pressens avsløringer bidro til å forverre situasjonen. Hun feilet i å spille med åpne kort. Til slutt var ”tabbekvoten” oppbrukt. Bruddet på liv og lære gjorde at hun mistet troverdighet som politiker. Mediepresset utgjorde en klar belastning for Haga, og oppgaven tolker det som at dette mediepresset bidro til avgangen. Mediepresset ble trolig for stort. Hagas mediehåndtering bidro trolig til å øke dette mediepresset.

Pressen spilte en avgjørende rolle i Haga-saken ved å medvirke til både forløpet, omfanget og utfallet av saken. Pressens avsløringer genererte et mediepress, og sammen med avsløringene var mediepresset blant de antatte medvirkende faktorene til at Haga valgte å gå av som statsråd og partileder. Mediepresset ga seg utslag i flokktendenser, først og fremst ved at VG og Dagbladet kom med nye avsløringer side om side. Dekningen ble forholdsvis ensidig med mange av de samme argumentene, kildene og vinklingene, men det var rom for ulike syn. Avisene grupperte seg i ”lederdyr” og ”etternølere”, og således bar dekningen preg av et mediehierarki. Analysefunnene som omhandlet flokktendenser og mediehierarki

var i tråd med Fladmoes konklusjoner. Et unntak var Aftenposten. Som en stor avis var Aftenposten tilbakeholden i dekningen av Haga-saken, men dette stemmer overens med Aftenpostens dekning av skandaler tradisjonelt sett. De tilbakeholdne avisene hadde en mer tolerant dekning sammenlignet med løssalgsavisene VG og Dagbladet.

6. Avslutning

Formålet med denne oppgaven har vært å se nærmere på samspillet mellom politikk og media gjennom studiet av en toppolitikers fall, i dette tilfellet Åslaug Haga. Hun trakk seg både som olje- og energiminister og partileder for Senterpartiet i juni 2008. Hun begrunnet selv avgangen med hensynet til egen helse. Forut for avgangen var hun involvert i flere kritikkverdige saker i media og mediepresset ble antydnet som en medvirkende årsak til avgangen.

For å få en bedre forståelse av pressens rolle i politiske skandaler fulgte jeg mediedekningen av Haga-saken, som involverte en rekke avsløringer i pressen i tilknytning til ekteparet Haga/Hoplunds brygge og stabbur. Det var mens denne saken pågikk at Haga trakk seg som statsråd. Videre ble Haga-saken valgt som case fordi den ble ansett som velegnet til å peke på faktorer som forårsaker en toppolitikers fall. Den var lite analysert fra før og gikk over et kort tidsrom.

Det overordnede målet med oppgaven har vært å undersøke hvilke faktorer som medvirket til utfallet av Haga-saken, og på hvilken måte pressen eventuelt medvirket til avgangen. For å finne ut mer om pressens rolle ble flokktendensene og mediehierarkiet i avisdekningen undersøkt.

Oppgaven bygget videre på Audun Fladmoes masteroppgave, som konkluderte med at skandalisering ofte fører til flokktendenser og en ensidig nyhetsdekning. I tillegg eksisterer det et mediehierarki, der de store avisene går foran og mindre aviser ”dilter etter” i dekningen. Et delmål for denne oppgaven var å finne ut om de samme observasjonene med hensyn til flokktendenser og mediehierarki kunne påvises i Haga-saken. Dette kunne gi observasjonene en bredere gyldighet.

For å besvare problemstillingen ble det foretatt en kvantitativ- og kvalitativ innholdsanalyse av avisdekningen av Haga-saken (10.-20. juni 2008) i seks aviser: VG, Dagbladet, Aftenposten, Dagsavisen, Dagens Næringsliv og Nationen. For å supplere innholdsanalysen ble det foretatt åtte intervjuer med en representant for hver avis, samt to personer fra henholdsvis Norsk Presseforbund og Norsk Redaktørforening.

6.1 Faktorer som medvirket til utfallet av Haga-saken

Haga-saken begynte 10. juni 2008 med at VG avslørte at Åslaug Haga og ektemannen i ti år hadde hatt en ulovlig brygge ved hytta i Nordfjord. Dagen etter kom Dagbladet med avsløringer rundt Hagas stabbur i Ås. Både byggetillatelsen og bruken av stabburet var ikke i orden. Stabburet ble leid ut som bolig uten tillatelse.

I dagene som fulgte kom det enda flere avsløringer knyttet til brygga og stabburet. I tillegg var det usikkert om det var betalt skatt av leieinntektene fra stabburet.

Utgangspunktet for analysen var ikke at Hagas sykdomsforklaring ble trukket i tvil. Sykdommen gjorde det umulig for henne å fortsette som statsråd og partileder. Imidlertid er det grunn til å anta at flere faktorer i tillegg til sykdommen ledet fram mot Hagas avgang og slik sett kan ha vært medvirkende. I analysen ble det pekt på disse faktorene: flere kritikkverdige saker, Hagas håndtering av disse sakene, brudd på ”liv og lære”, mediepresset og Hagas mediehandtering. Hvordan disse faktorene virket inn på utfallet av Haga-saken er umulig å vite helt sikkert, men man kan antyde noen sammenhenger.

Man kan anta at ”tabbene” i Haga-saken isolert sett ikke ville ført til hennes avgang. Det var i utgangspunktet små forseelser, men sammen med tidligere saker (OL- og Arnstad-saken) ble summen alt i alt for stor og dette medvirket til avgangen.

Med en annen håndtering av Haga-saken kunne Haga kanskje blitt sittende. Haga feilet i å spille med åpne kort. Hun fortalte ikke alt om utleien av stabburet med en gang, og da pressen fikk mistanke om at hun ikke sa alt begynte journalistene å grave. Resultatet ble nye avsløringer, og flere medier meldte seg på i dekingen. Hagas ”andregangsovertramp” bidro til at saken eskalerte. Hun mistet troverdighet.

Haga var heller ikke som ”folk flest”. Hun var statsråd, og en statsråd må ha orden i alle saker. Det er svært viktig at det er samsvar mellom liv og lære. Haga hadde tidligere vært kommunalminister med ansvar for regelverket i byggesaker, og hun burde derfor ha kjent til regelverket, mente informantene.

Pressens avsløringer genererte dessuten et mediepress. Jo flere avsløringer, dess større mediepress. Antagelig maktet ikke Haga dette mediepresset. Hun sa først hun ikke ville gå av, men trakk seg likevel kort tid etter. Dette indikerer at

mediepresset ble for stort. Mediepresset utgjorde en belastning for Haga og man kan anta at dette var en medvirkende faktor til at hun trakk seg. Belastningen kan ha forsterket sykdommen hennes.

Hagas angrep på pressen underveis i Haga-saken førte antagelig også til at mediepresset økte. Dermed økte belastningen for Haga.

6.2 Pressens rolle i Haga-saken

I Haga-saken var det pressen som avslørte de opprinnelige overtrampene og gjorde overtrampene kjent for offentligheten. Mediene er det offentlige rom og en budbringer. I tillegg kom pressen med nye avsløringer underveis i Haga-saken. Det førte til at skandalen eskalerte. Pressen luktet ”statsrådsblod” og derfor vedvarte medieinteressen. For Haga artet det seg som økt mediepress. Uten pressens avsløringer ville antagelig Haga blitt sittende. Pressen spilte derfor en avgjørende rolle i Haga-saken.

Samtidig er det pressens oppgave å informere det som skjer i samfunnet og avdekke kritikkverdige forhold (Vær Varsom-plakaten, 2007, punkt 1.4). Som følge av dette gransker pressen maktpersoner, blant annet politikere. I dette tilfellet var det Haga som ble undersøkt. Pressen gjorde jobben sin ved å undersøke forholdene knyttet til brygga og stabburet.

I dag slipper ingen politikere unna medienes kritiske søkelys. Det er slutt på partipressen. Pressefrihet er grunnleggende i et demokrati som Norge, men politikere har rett på privatlivets fred.

6.2.1 Flokktendenser og mediehierarki

VG var nyhetsledende i bryggesaken, mens Dagbladet hovedsakelig var nyhetsledende i stabbursaken. VG kom etter hvert med egne avsløringer og vinklinger rundt stabburet. VG og Dagbladet ble lederdyrene, mens de andre avisene ”diltet etter”. Inndelingen i lederdyr og etternølere viste at det fantes et mediehierarki i dekningen. Analysen av avisdekningen viste også at det fantes visse flokktendenser. Disse kom best fram ved at VG og Dagbladet kom med nye avsløringer. Samtlige

aviser var dessuten til stede på Hagas pressekonferanser, som fikk bred omtale i avisene dagen derpå. I ledere, kommentarer og reportasjer ble Hagas uttalelser referert og hennes utspill ble diskutert. En del av de samme argumentene, kildene og vinklingene gikk igjen i de forskjellige avisene. Det ble for eksempel poengtert at politikere, her Haga, må spille med åpne kort og ha samsvar mellom liv og lære.

At VG og Dagbladet ble nyhetsledende kan forklares med at de er løssalgsaviser, som i større grad legger vekt på sensasjonelle saker og underholdende stoff. Skandaler passer i så måte inn i nyhetsprofilen. En viktig drivkraft er å være først og best på nyheter. Det betyr at de ikke liker å ”dilte etter” andre aviser. De blir i stedet lederdyr i mediehierarkiet.

De andre avisene oppfattet Hagas forseelser i første omgang som småsaker. De brukte derfor lite ressurser på dekningen, og det var ikke så viktig å være først ute. I saker som avisene oppfatter som sentrale er det derimot viktigere å være først ute. Haga-saken ville antagelig fått en annen prioritering hvis den i større grad hadde blitt oppfattet som mer sentral i forhold til avisenes profil, prioriterte stoffområder og lesergrupper.

Analysen viste at innholdet i avisene alt i alt var forholdsvis ”nøytalt” ladet ved at nær 40 prosent av stoffet havnet i kategorien ”øvrig” under vinklinger. En fjerdedel av stoffet var kritisk vinklet. Avisene som ”diltet etter” var mest tolerante i dekningen.

Flokktendensene og mediehierarkiet i Haga-saken stemte overens med Audun Fladmoes konklusjoner. Flokktendensene førte til noe ensidig nyhetsdekning, men det var rom for nyanser og det var variasjoner mellom avisene. I mediehierarkiet gikk de store avisene foran, mens de mindre ”diltet etter”. Aftenposten var et unntak i så måte, men dette stemmer overens med avisens dekning av skandaler tradisjonelt sett.

6.3 Avsluttende betraktninger

Funnene i denne oppgaven kan bidra til økt forståelse av drivkreftene bak en toppolitikers fall og en bredere forståelse av pressens rolle i skandaler. Haga-saken er ikke unik. De medvirkende faktorene til Hagas fall er også til stede i andre lignende

skandaler i norsk kontekst. Som nevnt innledningsvis ble for eksempel Terje Rød-Larsen, Tore Tønne og Thorbjørn Jagland rammet av skandaler. Her var også mediepresset sentralt. Dette casestudiet av Haga-saken vil kunne brukes som grunnlag for en bredere studie, eksempelvis en komparativ casestudie.

Selv om politikere kan havne i medienes kritiske søkelys og bli utsatt for et mediepress, ser det ut til være liten fare for den politiske rekrutteringen. Dette ble også påpekt av informantene. Mange vil inn på Stortinget og det er hard kamp om plassene på partienes nominasjonslister. Det kan imidlertid tenkes at noen velger å avstå fra politiske verv, fordi de er redde for et eventuelt mediepress.

Politikerne må regne med å bli utsatt for medienes kritiske søkelys i fremtiden også. Det er tross alt pressens oppgave å informere og avdekke kritikkverdige forhold i samfunnet. Politikerne vil derfor bli gransket av en årvåken presse.

Referanser

- Adcock, Robert og David Collier (2001): "Measurement validity: A shared standard for qualitative and quantitative research", *American political science review. Quarterly journal of the American political science association*, 95 (3): 529-546.
- Aftenposten*. URL: <http://no.wikipedia.org/wiki/Aftenposten> [Lesedato: 26.04.2009]
- Aglen, Tone Sofie (2007): "Nyhetsverdier og medieslitasje", kap. 4 i Anders Todal Jenssen og Toril Aalberg (red.): *Den medialiserte politikken*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Allern, Sigurd (2001): *Flokkdyr på Løvebakken? Søkelys på Stortingets presselosje og politikken medierammer*. Oslo: Pax Forlag.
- Allern, Sigurd (2009): "Flokkjakt med anfører. LO-leder i mediedrev", kap. 3 i Sigurd Allern og Ester Pollack (red.): *Skandalenes markeds plass*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Andersen, Ib (1998): *Den skinbarlige virkelighet – om valg af samfundsvidenskabelige metoder*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Andersen, Svein S. (1997): *Case-studier og generalisering. Forskningsstrategi og design*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Andersen, Svein S. (2006): "Aktiv informantintervjuing", *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift* 22: 278-298.
- Andreassen, Espen (2007): *Åslaug Haga vil ha OL i Tromsø*. URL: <http://www.nordlys.no/nyheter/tromso-ol/article2524250.ece> [Lesedato: 23.04.09]
- Barnett, Steven og Ivor Gaber (2001): *Westminster tales. The twenty-first-century crisis in British political journalism*. London-New York: Continuum.
- Bergström, Göran og Kristina Boréus (red.) (2005): *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskapelig text- og diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Bjerke, Paul (2001): *Fortsatt partipresse? Norske avisers holdning til regjeringsskiftet i mars 2000*. Høgskulen i Volda: Forskningsrapport nr. 46.
- Bokmålsordboka (2009): *Skandale*. URL: <http://www.dokpro.uio.no/perl/ordboksoek/ordbok.cgi?OPP=skandale&ordbok=bokmaal&alfabet=n&renset=j> [Lesedato: 31.01.2009]
- Bratberg, Øivind (2007): *Case-studier: Tilnærming eller metode? Hovedtyper av design*. Forelesning. Oslo: Institutt for statsvitenskap, 17.09.2007.

-
- Brurås, Svein, Guri Hjeltne og Henrik Syse (2003): *3 uker i desember. En kritisk gjennomgang av medienes rolle i den såkalte Tønne-saken*. Oslo: Norsk Presseforbund. URL: http://presse.no/filestore/3_uker_i_desember.pdf [Lest: 21.11.2008]
- Cook, Timothy E. (1998): *Governing with the news. The news media as a political institution*. 2. utgave. Chicago-London: The University of Chicago Press.
- Enova. URL: <http://www.enova.no/sitepageview.aspx?sitePageID=1153> [Lesedato: 23.04.09]
- Feiring, Eli (2007): *Kvalitativt intervju*. Forelesning. Oslo: Institutt for statsvitenskap, 05.10.2007.
- Fladmoe, Audun (2008): *Machiavellis disipler - om skandalisering som politisk maktmiddel*. Trondheim: NTNU, Institutt for sosiologi og statsvitenskap. Masteroppgave.
- George, Alexander L. og Andrew Bennett (2004): *Case studies and theory development in the social sciences*. Cambridge MA: MIT Press.
- Gerring, John (2004): "What is a case study and what is it good for?", *American political science review*, 1998, nr. 2, s. 341-354.
- Gerring, John (2007): *Case study research. Principles and practices*. New York: Cambridge University Press
- Hellevik, Ottar (2003): *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. (7. utgave). Oslo: Universitetsforlaget.
- Hornburg, Thomas Boe (2009): *Flere enn disse kan bli etterforsket*. URL: <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article2921195.ece> [Lesedato: 29.04.2009]
- Igland, Alf Kjetil og Audun Stølås (2008): *Kommentaren*. Kristiansand: IJ-forlaget.
- Jenssen, Anders Todal (2007): "Den medialiserte politikken", kap. 1 i Anders Todal Jenssen og Toril Aalberg (red.): *Den medialiserte politikken*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kalvatn, Eivind (2006): *Når de mektige blir maktesløse. Politisk skandalejournalistikk belyst gjennom Syse- og Tønne-saken i Verdens Gang og Dagbladet*. Bergen: Universitetet i Bergen, Institutt for informasjons- og medievitenskap. Masteroppgave.
- King, Gary, Robert Keohane og Sidney Verba (1994): "Ch. 1: The science in social science", *Designing social inquiry. Scientific inference in qualitative research* 1994: 3-33.
- Kings-bay-saken. URL: http://no.wikipedia.org/wiki/Kings_Bay-saken [Lesedato: 01.05.2009]
- Kjeldstadli, Knut (1992): *Fortida er ikke hva den en gang var. En innføring i historiefaget*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Kokkvold, Per Edgar (2005): "Fra andre partimakt til første statsmakt?", s. 119-124 i Ivar Andenæs (red.): *I journalistikkens tjeneste. Et 30-årsblikk på journalister og medier*. Kristiansand: IJ-forlaget.
- Kokkvold, Per Edgar (2008): "Presse, politikere og presseetikk. Et forsvar for ulvene". I: *Norsk Redaktørforenings årbok 2008*. Elektronisk utgave. Presentert på høstmøtet til Norsk Redaktørforening, Oslo 9.-10. oktober 2008. Konferansepapir.
- Krippendorff, Klaus (1980): *Content Analysis. An Introduction to Its Methodology*. Beverly Hills-London: Sage Publications.
- Lull, James og Stephen Hinerman (1997). "The Search for Scandal", s. 1-33 i James Lull og Stephen Hinerman (red.): *Media scandals. Morality and desire in the popular culture marketplace*. New York: Columbia University Press.
- McNair, Brian (2007): *An introduction to political communication*. (4. utgave). London-New York: Routledge.
- Mediebedriftenes Landsforening (MBL) (2009): *Opplags- og lesertall 2008*. URL: <http://mediebedriftene.no/index.asp?id=85176> [Lesedato: 19.02.2009]
- Midtbø, Tor (2007): *Skandaler i norsk politikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Moen, Merete (2001): *En forestilling med få nyanser. Pressens fremstilling av Thorbjørn Jagland i perioden 1. Mai-15. September 1997*. Oslo: Universitetet i Oslo, Institutt for statsvitenskap. Hovedoppgave.
- Nymo, Birger og Svennik Høyer (1981): *En ukes politikk i avisen. En innholdsanalyse av det politiske stoffet i ni dagsaviser gjennom uke nr. 9/1981*. Oslo: Universitetet i Oslo, Institutt for presseforskning.
- Om Dagens Næringsliv*. URL: <http://avis.dn.no/abonnement/article506.ece> [Lesedato: 26.04.2009]
- Ottosen, Rune, Lars Arve Røssland og Helge Østbye (2002): *Norsk pressehistorie*. Samlaget: Oslo.
- Patterson, Thomas E. (1998): "Political roles of the journalist", s. 17-32 i Doris Graber, Dennis McQuail og Pippa Norris: *The politics of news: the news of politics*. Washington D.C.: C.Q. Press.
- Raaum, Odd (1999): *Pressen er løs! Fronter i journalistenes faglige frigjøring*. Oslo: Pax.
- Ringdal, Kristen (2007): *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. (2. utgave). Bergen: Fagbokforlaget.
- Rubin, Herbert J. og Irene S. Rubin (2005): *Qualitative interviewing. The art of hearing data*. (2. utgave). Thousand Oaks-London-New Delhi: Sage Publications.

- Schwebs, Ture og Helge Østbye (2007): *Media i samfunnet*. (5. utgave). Oslo: Det Norske Samlaget.
- Simensen, Jens O. (1999): *Meningsbærer eller meningsløs? Om avisenes samfunnsrolle*. Institutt for journalistikk, Fredrikstad.
- Sparrow, Bartholomew H. (1999): *Uncertain Guardians, the news media as a political institution*. Baltimore-London: The John Hopkins University Press.
- Steinkjer, Mode (2009): *Da avisen ble stengt*. URL: <http://www.dagsavisen.no/kultur/article389624.ece> [Lesedato: 26.04.2009]
- Strand, Arne (2008): *Pensjonsskandalen på Løvebakken*. URL: <http://www.dagsavisen.no/meninger/article365678.ece> [Lesedato: 29.04.2009]
- Thompson, John B. (2000): *Political scandal. Power and visibility in the media age*. Cambridge: Polity Press.
- VVP (Vær Varsom-plakaten) (2007): *Ord og bilder er mektige våpen. Misbruk dem ikke!* URL: http://presse.no/Pressens_Faglige_Utvalg_PFU/Var_Varsom-plakaten/ [Lesedato: 16.01.2009]
- Østlyngen, Trine og Øvrebø, Turid (2000): *Journalistikk, metode og fag*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Liste over kilder

Analysen består av alt avisene VG, Dagbladet, Aftenposten, Dagens Næringsliv, Dagsavisen og Nationen skrev om Haga-saken i tidsrommet 10.-20. juni 2008.

Avisartikler i hele oppgaven:

Aalborg, Berit Strøyer (2008a). 'Haga anklager pressen', *Nationen* 13. juni.

Aalborg, Berit Strøyer (2008b). 'Tror Haga kan være raskt tilbake', *Nationen* 17. juni.

Aftenposten³⁷ (2008a). 'Overdrivelse'. 12. juni.

Aftenposten (2008b). ' "En arrogant person som er hevet over loven" '. 12. juni.

Aftenposten (2008c). 'Hagas nødvendige avgang'. 20. juni.

Alstadheim, Kjetil B. (2008). 'Et helt vanlig levd liv', *Dagens Næringsliv* 21./22 juni.

Andersen, Ulf André m.fl. (2008a). 'Serverte ikke hele sannheten', *Dagbladet* 13. juni.

Andersen, Ulf André m.fl. (2008b). 'Haga bor ulovlig', *Dagbladet* 14. juni.

Andersen, Ulf André m.fl. (2008c). 'Får Haga-kritikk', *Dagbladet* 17. juni.

Aurdal, Martine og Veslemøy Lode (2008). ' – Jens gjør det verre for Haga', *Dagbladet* 19. juni.

Beer, Drude (2008). 'Taler pressen midt i mot', *Nationen* 13. juni.

Bergsaker, Tore, Per Arne Solend og Ulf André Andersen (2008a). ' – Leide ut stabburet ulovlig', *Dagbladet* 11. juni.

Bergsaker, Tore m.fl. (2008b). 'Er dette en brukstillatelse?', *Dagbladet* 12. juni.

Bjartnes, Anders (2008a). 'Overlater Haga til sine egne', *Dagens Næringsliv* 19. juni.

Bjartnes, Anders (2008b). 'Avskjeden', *Dagens Næringsliv* 20. juni.

Bjartnes, Anders, Arne Grande og Karl R. Strømmen (2008). 'Brøt loven som statsråd', *Dagens Næringsliv* 12. juni.

Dagbladet (2008). 'Tabbekvoten er brukt opp'. 12. juni.

Dagens Næringsliv (2008a). 'Trøblete lover'. 13. juni.

Dagens Næringsliv (2008b). 'Rot i stabburet'. 19. juni.

³⁷ Aftenpostens morgenutgave. Gjelder alle artiklene i Aftenposten.

-
- Dagens Næringsliv (2008c). 'Slutt for Haga'. 20. juni.
- Dagsavisen (2008). 'Uklokt utspill'. 13. juni.
- Elsebutangen, Kjetil (2008). 'Sitter gjennom stormen', *Dagsavisen* 13. juni.
- Ertesvåg, Frank, Gunn Kari Hegvik og Andreas Nielsen (2008a). 'Hevdet at stabburet sto tomt', *VG* 13. juni.
- Ertesvåg, Frank m.fl. (2008b). 'Leide stabburet av Haga-ekteparet i 1998', *VG* 18. juni.
- Ertesvåg, Frank m.fl. (2008c). 'Annonserte etter leieboer til stabburet', *VG* 19. juni.
- Gjerstad, Tore (2008). ' – Haga tok ikke en Hagen', *Dagbladet* 14. juni.
- Grande, Arne (2008). 'Flere år med utleie', *Dagens Næringsliv* 13. juni.
- Haga, Åslaug (2008). 'Hagas tale på pressekonferansen' (avskjedstalen), *Dagbladet* og *Nationen* 20. juni.
- Hegtun, Halvor og Robert Gjerde (2008). 'Vil ha svar fra sykmeldt Haga', *Aftenposten* 17. juni.
- Hegvik, Gunn Kari m.fl. (2008). 'Legen sa stopp. Brekk trolig ny statsråd', *VG* 20. juni.
- Hegvik, Gunn Kari og Frank Ertesvåg (2008). 'Kaller Foss-kritikken ufin', *VG* 17. juni.
- Hegvik, Gunn Kari og Andreas Nielsen (2008). 'Åslaug Haga bygget ulovlig brygge', *VG* 10. juni.
- Kjekstad, Erling (2008a). 'Over til Navarsete', *Nationen* 20. juni.
- Kjekstad, Erling (2008b). 'Åslaug Hagas politiske liv, avskjed og ettermæle', *Nationen* 20. juni.
- Krossli, Jan Inge, Ellen S. Viseth og Iselin S. Møller (2008). 'Hagas siste frist', *Dagsavisen* 19. juni.
- Lode, Veslemøy m.fl. (2008). 'Fikk aldri høre sannheten', *Dagsavisen* 20. juni.
- Lundgaard, Hilde og Christine Engh (2008). 'Regnværsdag for Jens Stoltenberg', *Aftenposten* 20. juni.
- Magnus, Gunnar (2008). 'Haga sykmeldt av ukjent grunn', *Aftenposten* 15. juni.
- Mathisen, Åshild (2008). 'Lagd av stål og betong', *Dagens Næringsliv* 17. juni.
- Moen, Elisabeth Skarsbø (2008a). 'Bygg først – søk etterpå', *VG* 11. juni.
- Moen, Elisabeth Skarsbø (2008b). 'Tiden renner ut for Jens', *VG* 18. juni.
- Narum, Håvard (2008). 'Hagas vanskelige valg', *Aftenposten* 13. juni.

- Nationen (2008a). 'Mener Hagas troverdighet er svekket'. 12. juni.
- Nationen (2008b). 'Forstår belastningen'. 16. juni.
- Nationen (2008c). 'Haga på randen av avgang'. 19. juni.
- Nationen (2008d). 'Politisk veiskille i Sp?'. 20. juni.
- Nationen (2008e). '– Måtte gå på grunn av helsa'. 20. juni.
- Nielsen, Andreas (2008). 'Krever raskt svar fra sykmeldt Haga', *VG* 15. juni.
- Nielsen, Andreas og Gunn Kari Hegvik (2008a). 'Fetteren sørget for høyere bot', *VG* 11. juni.
- Nielsen, Andreas og Gunn Kari Hegvik (2008b). 'Her er enda et lovbrudd', *VG* 12. juni.
- Nykvist, Kato (2008). 'Trivialitetens voktere', *Nationen* 21. juni.
- Ruud, Solveig, Halvor Hegtun og Gudmund Bartnes (2008). '– Mediene driver en heksejakt', *Aftenposten* 13. juni.
- Simonsen, Marie (2008a). 'Å anlegge brygge', *Dagbladet* 11. juni.
- Simonsen, Marie (2008b). 'Skandalens anatomi', *Dagbladet* 14. juni.
- Simonsen, Marie (2008c). 'For mange kokker', *Dagbladet* 20. juni.
- Skard, Kristian (2008a). 'Gikk av – fikk avtale', *Dagens Næringsliv* 3. april.
- Skard, Kristian (2008b). 'Sto bak kontrakten', *Dagens Næringsliv* 19./20. april.
- Spence, Thomas, Halvor Hegtun og Per Anders Johansen (2008a). 'Kan få bot for stabburutleie', *Aftenposten* 14. juni.
- Spence, Thomas, Robert Gjerde og Solveig Ruud (2008b). '– Helsemessig alvorlig for Haga', *Aftenposten* 19. juni.
- Stanghelle, Harald (2008). 'Haga innhentet av virkeligheten', *Aftenposten* 20. juni.
- Stanghelle, Harald (2009). 'Den tapte dagsorden', *Aftenposten* 7. mai.
- Strand, Arne (2008a). 'Haga-skygge over Senterpartiet', *Dagsavisen* 14. juni.
- Strand, Arne (2008b). 'Nedtelling', *Dagsavisen* 19. juni.
- Strand, Arne (2008c). 'Truffet midtskips', *Dagsavisen* 20. juni.
- VG (2008a). 'Flat, flatere, flatest'. 12. juni.
- VG (2008b). 'Hagas problem'. 14. juni.

VG (2008c). 'Plunder for Jens'. 20. juni.

VG (2008d). 'VG spørsmål og svar: Haga går av'. 20. juni.

Vedlegg

1. Oversikt over informanter

Dato	Navn	Stilling
27.02.2009	Per Edgar Kokkvold	Generalsekretær i Norsk Presseforbund
02.03.2009	Arne Strand	Politisk redaktør i Dagsavisen
04.03.2009	Nils Øy	Generalsekretær i Norsk Redaktørforening
04.03.2009	Kato Nykvist	Konstituert politisk redaktør i Nationen
09.03.2009	Olav Versto	Tidligere politisk redaktør i VG
09.03.2009	Harald Stanghelle	Politisk redaktør i Aftenposten
10.03.2009	Kjetil Bragli Alstadheim	Politisk kommentator i Dagens Næringsliv
11.03.2009	Marie Simonsen	Politisk redaktør i Dagbladet
15.04.2009	Elisabeth Randsborg	Tidligere leder av politisk avd. i Aftenposten

Elisabeth Randsborg har bare bidratt med informasjon om Aftenpostens vurdering og dekning av Haga-saken.

2. Intervjuguide

Hovedspørsmålene (9) ble stilt til alle. Underspørsmålene fungerte som oppfølgingsspørsmål.

Del 1: Faktorer (medvirkende) som kan forklare Hagas avgang

1. Haga ble sett på som en dyktig og mektig statsråd – helt til våren 2008: **Hva vil du si skjedde med Haga som politiker og statsråd?**
2. **Hvilke faktorer mener du utløste Hagas avgang?**
 - Når og hvorfor tippet det over?
 - Hvilken betydning hadde sakene i forkant – OL- og Arnstad-saken?
 - Hvor dramatisk var Hagas avgang?
 - Ble regjeringen og Sp svekket av Hagas avgang? Hvorfor?
 - Kunne Haga blitt sittende? Hadde hun noe valg annet enn å gå av?
3. **Hva syns du om Hagas mediehåndtering?**
 - *”Skoleeksempel på hvordan mediehåndtering ikke skal være”* (Nationen) – Hvordan burde den ha vært?

- Hun la seg flat og beklaget – allikevel ikke nok? Fins en grense?
- Hun gikk til ”angrep” på pressen – var det ”feil”?

4. Hvor viktig er betydningen av brudd på liv og lære?

- Hvor mye har det å si at politikere lever som de prediker?
- Er dette viktigere for politikere/folkevalgte enn for andre? Hvorfor?

Del 2: Pressens rolle i Haga-saken

5. Hvordan ser du på pressens rolle i Haga-saken?

- Hvordan bidro pressen evt. til Hagas avgang?

6. Hvordan vil du karakterisere pressens behandling av Haga?

- Synspunkt og karakteristikk av mediejanget (hvis det var et mediejang)
(pressen på tunet om kvelden, dimensjonene på saken, pressens dekning. Haga: invaderte privatlivet, familien)
- Gikk pressen for langt?
- Var det flokktendenser etter din mening?

7. Hva må politikere tåle i forhold til mediejang og medienes kritiske søkelys?

- Var sakene med brygga, stabburet og skatten av offentlig interesse og noe som pressen burde dekke?
- Hva blir konsekvensene for politisk rekruttering?

8. Hvor går grensen mellom politikeres privatliv og deres offentlige virke?

9. Hvorfor valgte dere å skrive om og følge opp Haga-saken?

(Kokkvold/Øy: Hvorfor tror du mediene/avisene valgte å skrive om og følge opp Haga-saken?)

Avisene:

Synspunkter på egen dekning, hvorfor nyhetsledende/ikke nyhetsledende, vurdering av nyhetsverdien til Haga-saken, hvor viktig er det å være først/komme med avsløringer, gikk dere for langt, ble dekningen/saken overdimensjonert?

Ikke nyhetsledende: Når andre aviser skrev om saken, begynte dere også: Hvorfor?

Er pressen en aktør?

3. Kodingsskjema

Registrering av alt innholdet om Haga-saken i hver avis:

v1: Dato

v2: Tittel på sak/artikkel (leder/kommentar/reportasje/notis)

v3: Type sak (inkl. undersaker i reportasjene) (leder/kommentar/reportasje/notis)

v4: Kilde(r)

v5: Forfattere/journalister

4. Oversikt over forsideomfang, sjangere og vinklinger i alle avisene

1. Forsideomfanget

VG		Forside		
	Hovedsak	"Andresak"	Henvisning	SUM
10.jun	1			1
11.jun		1		1
12.jun				
13.jun				
14.jun				
15.jun				
16.jun				
17.jun				
18.jun		1		1
19.jun		1		1
20.jun	1			1
SUM	2	3	0	5

Dagbladet		Forside		
	Hovedsak	"Andresak"	Henvisning	SUM
10.jun				
11.jun	1			1
12.jun		1		1
13.jun	1			1
14.jun		1	1	2
15.jun				
16.jun				
17.jun				
18.jun				
19.jun	1			1
20.jun	1		1	2
SUM	4	2	2	8

DN		Forside		
	Hovedsak	"Andresak"	Henvising	SUM
10.jun				
11.jun				
12.jun			1	1
13.jun				
14.jun				
15.jun				
16.jun				
17.jun				
18.jun				
19.jun				
20.jun			1	1
SUM	0	0	2	2

Dagsavisen		Forside		
	Hovedsak	"Andresak"	Henvising	SUM
10.jun				
11.jun				
12.jun				
13.jun				
14.jun			1	1
15.jun				
16.jun				
17.jun				
18.jun				
19.jun		1		1
20.jun		1	1	2
SUM	0	2	2	4

Aftenposten (morgenutgaven)		Forside		
	Hovedsak	"Andresak"	Henvising	SUM
10.jun				
11.jun				
12.jun				
13.jun				
14.jun				
15.jun				
16.jun				
17.jun				
18.jun				
19.jun				
20.jun	1			1
SUM	1	0	0	1

Nationen		Forside		
	Hovedsak	"Andresak"	Henvisning	SUM
10.jun				
11.jun				
12.jun				
13.jun		1		1
14.jun				
15.jun				
16.jun			1	1
17.jun			1	1
18.jun				
19.jun			1	1
20.jun	1			1
SUM	1	1	3	5

2. Innholdet i avisene fordelt etter sjangere

VG		Sjangere			
	Leder	Kommentar	Reportasje	Notiser	SUM
			(ant - ant sider)		
10.jun			1 1,75		1
11.jun		1	1 2		2
12.jun	1		1 1,75		2
13.jun			1 2		1
14.jun	1			1	2
15.jun			1 0,25		1
16.jun					
17.jun			1 0,5		1
18.jun		1	1 1,75		2
19.jun			1 2		1
20.jun	1	1	2 4		4
SUM	3	3	10 16	1	17

Dagbladet		Sjangere			
	Leder	Kommentar	Reportasje	Notiser	SUM
10.jun					
11.jun		1	2 4		3
12.jun	1		1 2		2
13.jun			3 5		3
14.jun		1	2 2,75		3
15.jun				1	1
16.jun					
17.jun			1 0,5		1
18.jun					
19.jun			2 3		2
20.jun		1	4 10		5
SUM	1	3	15 27,25	1	20

DN		Sjangere			
	Leder	Kommentar	Reportasje	Notiser	SUM
			(ant - ant sider)		
10.jun					
11.jun					
12.jun			1 1,75		1
13.jun	1	1	1 1,25		3
14.jun					
15.jun					
16.jun					
17.jun					
18.jun					
19.jun	1		1 0,75		2
20.jun	1	1	2 3,25		4
SUM	3	2	5 7		10

Dagsavisen		Sjangere			
	Leder	Kommentar	Reportasje	Notiser	SUM
			(ant - ant sider)		
10.jun					
11.jun				1	1
12.jun				1	1
13.jun	1		1 1		2
14.jun		1			1
15.jun					
16.jun				1	1
17.jun				1	1
18.jun					
19.jun		1	1 1,75		2
20.jun		1	2 2,5		3
SUM	1	3	4 5,25	4	12

Aftenposten (morgenutgaven)		Sjangere			
	Leder	Kommentar	Reportasje	Notiser	SUM
			(ant - ant sider)		
10.jun					
11.jun				1	1
12.jun	1		1 0,5		2
13.jun		1	1 1,5		2
14.jun			1 1		1
15.jun			1 0,5		1
16.jun					
17.jun			1 0,25		1
18.jun					
19.jun			1 0,5		1
20.jun	1	1	2 4	3	7
SUM	2	2	8 8,25	4	16

Nationen		Sjangere			
	Leder	Kommentar	Reportasje	Notiser	SUM
			(ant - ant sider)		
10.jun					
11.jun				1	1
12.jun				1	1
13.jun		1	1 1		2
14.jun					
15.jun					
16.jun			1 0,75		1
17.jun			1 0,25		1
18.jun					
19.jun	1			1	2
20.jun	1	2	2 4		5
SUM	2	3	5 6	3	13

3. Vinklinger på innholdet i alle avisene

VG	1. Kritisk H.	2. Kritisk regj./PM	3. Forsvar H.	4. Mediedekning	5. Blanding	6. Øvrig	Sum
10.jun	1						1
11.jun	1					1	2
12.jun	2						2
13.jun	1						1
14.jun	1						1
15.jun						1	1
16.jun							
17.jun			1				1
18.jun		1			1		2
19.jun					1		1
20.jun		1	1		1	1	4
Sum	6	2	2	0	3	3	16

Dagbladet	1. Kritikk H.	2. Kritikk regj./PM	3. Forsvar H.	4. Mediedekning	5. Blanding	6. Øvrig	Sum
10.jun							
11.jun	2		1				3
12.jun	1					1	2
13.jun	1					2	3
14.jun	2					1	3
15.jun							
16.jun							
17.jun			1				1
18.jun							
19.jun		1				1	2
20.jun			1		2	2	5
Sum	6	1	3	0	2	7	19

DN	1. Kritisk H.	2. Kritikk regj./PM	3. Forsvar H.	4. Mediedekning	5. Blanding	6. Øvrig	Sum
10.jun							
11.jun							
12.jun	1						1
13.jun					2	1	3
14.jun							
15.jun							
16.jun							
17.jun							
18.jun							
19.jun	1					1	2
20.jun					1	3	4
Sum	2	0	0	0	3	5	10

Dagsavisen	1. Kritisk H.	2. Kritikk regj./PM	3. Forsvar H.	4. Mediedekning	5. Blanding	6. Øvrig	Sum
10.jun							
11.jun							
12.jun							
13.jun	1		1				2
14.jun	1						1
15.jun							
16.jun							
17.jun							
18.jun							
19.jun	1					1	2
20.jun					1	2	3
Sum	3	0	1	0	1	3	8

Aftenposten (morgen)	1. Kritisk H.	2. Kritikk regj./PM	3. Forsvar H.	4. Mediedekning	5. Blanding	6. Øvrig	Sum
10.jun							
11.jun							
12.jun	1		1				2
13.jun				2			2
14.jun						1	1
15.jun						1	1
16.jun							0
17.jun						1	1
18.jun							0
19.jun						1	1
20.jun					2	2	4
Sum	1	0	1	2	2	6	12

Nationen	1. Kritisk H.	2. Kritikk regj./PM	3. Forsvar H.	4. Mediedekning	5. Blanding	6. Øvrig	Sum
10.jun							
11.jun							
12.jun							
13.jun	1		1				2
14.jun							
15.jun							
16.jun				1			1
17.jun						1	1
18.jun							
19.jun					1		1
20.jun					1	4	5
Sum	1	0	1	1	2	5	10